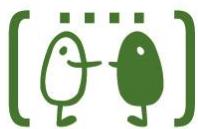

VNIVERSITAT
E VALÈNCIA

Facultat de Ciències Socials

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
FACULTAT DE CIÈNCIES SOCIALS

DOBLE GRAU EN SOCIOLOGIA I CIÈNCIES POLÍTiques I DE
L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

Treball Final de Grau

**Producció i reproducció de la masculinitat hegemònica
en les festes de bous de Pedreguer (La Marina)**

AUTOR: René Gil Cortés

TUTORA: Alba Talón Villacañas

Curs 2023-2024

AGRAÏMENTS

“Estem triomfant des de l’amor, des de la tendresa, des del poderio, però sobretot des de la col·lectivitat, des de la germanor, des de la xarxa, i super ready’s. Però si hi ha algun moment que no ho estem, que no estem preparades, si hi ha algun moment de defalliment, de vulnerabilitat, sé segur que vindran a buscar-me, i això és el triomf més gran que m’ha donat la vida.

Sandra Monfort Oliver, lliurament dels Premis Enderrock 2024.

Vull agrair este treball a totes les persones que m’han ajudat, recolzat o acompanyat, a tota la xarxa que ha estat ahí per a espitjar-me a fer les coses:

La Joaquibel, el Vicent, l’Antonio, el Vicente, l’Ángeles, el Miguel, el Paco, la Mari Frans, la Natàlia, les Irenes, el Mikel, l’Esther, l’Andreu, la Sara, la Laia, la Vanessa, el Joel, la Desiré, el David, la Maria, la Rosa, la Laura, la Sílvia, l’Anna, l’Héctor, el Carles Xavier, el Pau, i la Júlia.

En especial a la meua tutora Alba, als apassionats de la festa i del seu poble que han participat als grups focals i a l’entrevista, a la Comarca Científica i, per damunt de tot, al poble de Pedreguer.

Moltes gràcies.

ÍNDIX DE CONTINGUTS

RESUM	6
1.- INTRODUCCIÓ	7
1.1.- Justificació del problema d'investigació	7
1.2.- La definició d'objectius d'investigació	8
2.- MARC TEÒRIC.....	10
2.1.- Fer com fan no és pecat: performativitat i masculinitats	10
2.1.1.- Performativitat de Gènere	10
2.1.2.- Masculinitats: Hegemonia i Poder	12
2.1.3.- Divisió sexual de la Festa i Ocupació de l'Espai	15
2.2.- A on vages, segons veges fer, faces: pràctiques socials festives de producció i reproducció d'identitats	17
2.2.1.- El Fenomen Social dels "Bous al Carrer"	17
2.2.2.- La importància dels Rituals Festius en el Reforç de les Identitats i del Poder, i l'Ocupació de l'Espai	20
2.3.- A Pedreguer tot ho saben fer: la realitat local del municipi	23
2.3.1.- Marc Espacial i Temporal	23
2.3.2.- Demografia i Població.....	24
2.3.3.- La Festa al Municipi.....	25
3.- METODOLOGIA	29
3.1.- Justificació del marc temporal i espacial.....	29
3.2.- Pregunta d'investigació	29
3.3.- Ús de la metodologia i justificació	30
4.- RESULTATS	35
4.1.- Anàlisi de resultats	35
4.1.1.- Percepció social de la festa.....	35
4.1.2.- Reconeixement de la institucionalitat de la festa	39
4.1.3.- Les festes com a ritual	45
4.1.4.- Identitat masculina i performativitat en la festa	49
4.1.5.- Performativitat de gènere i divisió sexual de l'espai i de la festa	52
4.2.- Discussió	56
4.2.1.- La importància institucional de la festa: herència sociològica.....	56
4.2.2.- Elements claus en la producció i reproducció de la masculinitat: relat masculí i el ritual	57

4.2.3.- Problematització del procés de producció i reproducció de la masculinitat en termes de desigualtat de gènere: les cures i l'apel·lació de les expectatives.....	58
4.2.4.- Reflexions en termes de política pública: l'acció.....	59
5. CONCLUSIONS	61
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	63
ANNEXOS	68
Reflexió personal.....	68
Guió emprat	70
Transcripcions	72
Transcripció M1-M2 GF 18-35 220324	72
Transcripció M1-M2 GF 36-65 210324	92
Trancipció M1 E+65 030424	130
Diari de camp de l'observació integral.....	145

ÍNDIX DE FIGURES, TAULES I IMATGES

Figures

Figura 1: Objectiu general i específics. Elaboració pròpia.....	9
Figura 2: Piràmide de població. Observatori de la Marina Alta. Creama Projectes Experimentals.....	24
Figura 3: Categories deductives. Elaboració pròpia.....	31
Figura 4: Despeses agrupades per temàtiques. Festes 2022. Elaboració pròpia a partir de les dades del llibre de festes 2023.	40
Figura 5: Actes programats, per tipologia, 2012-2023. Elaboració pròpia a partir de les dades dels llibres de festes 2012-2023.	41
Figura 6: Portades llibres de festes 2012-2023.....	42
Figura 7: Programes electorals maig 2023.	43
Figura 8: Mapa d'actors. Elaboració pròpia.....	49

Taules

Taula 1: Padró continu Pedreguer 2022. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.	24
Taula 2: Fenòmens demogràfics. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de la Marina Alta del Creama.....	25
Taula 3: Taula de documents. Elaboració pròpia.	30
Taula 4: Codificació de la metodologia qualitativa. Elaboració pròpia.	33

Imatges

Imatge 1: Cadafal. Cedida per Maria Francisca Puigserver Fornés.....	27
Imatge 2: Plaça de bous de Pedreguer. Visor Cartogràfic Valencià.....	27
Imatge 3: Vista aèria del descrit. Google Earth.....	146
Imatge 4: Carrer Passatge. Google Earth.....	146

RESUM

A este treball es porta a terme una revisió en perspectiva de gènere de les festes de bous de Pedreguer, intentant establir la relació entre la masculinitat i la festa. Així doncs, l'objectiu que es persegueix és comprendre la producció i reproducció de la identitat masculina, en el context de les festes de bous de Pedreguer, mitjançant els discursos de les persones participants. En esta investigació es fa ús de la metodologia qualitativa, concretament s'utilitzen les tècniques de grups focals, entrevista i observació integral per a l'anàlisi crítica del discurs, i altres fonts secundàries quantitatives i qualitatives que ho reforcen. Els bous són una festa popular arrelada des de fa molts segles, una festa que impregna la identitat de Pedreguer i ompli d'emoció la seua gent, però amaga una iniqua dinàmica de reproducció de les desigualtats de gènere sobre la qual cal centrar la mirada i reflexionar. Al llarg de la investigació s'arribarà a la conclusió que l'existència d'un relat masculí podria estar excloent la resta d'identitats de gènere.

Paraules clau: *masculinitat, performativitat, divisió sexual de la festa, bous al carrer, Pedreguer.*

1.- INTRODUCCIÓ

1.1.- JUSTIFICACIÓ DEL PROBLEMA D'INVESTIGACIÓ

L'objecte central d'este estudi és la generació i reproducció de masculinitats en les festes de juliol de Pedreguer (la Marina), en concret, durant la celebració dels actes taurins que en estes se celebren. Es pretenen estudiar les dinàmiques entre gèneres que es donen, especialment, en com la masculinitat es nodrix, es representa i s'exposa durant els "bous al carrer".

Així doncs, podem concretar que els objectius específics giraran al voltant de la construcció de la imatge masculina, o masculinitat, intentant esbrinar aquells discursos que ho reforcen, com la festa i el ritual taurí la produïxen i reproduïxen, la seua simbologia i l'ocupació de l'espai, tot això, aportant a la política pública algunes reflexions derivades de la investigació.

Els bous al carrer com a pràctica cultural es troba present en 3 celebracions locals diferents: la festivitat de Sant Blai (3 de febrer), les festes patronals de Sant Bonaventura (15 de juliol) i el pont d'octubre (9 i 12 d'octubre). Tot i que a les celebracions de febrer i octubre la centralitat dels actes taurins és superior, este treball se centrarà en les festes de juliol, festivitat històricament rellevant, a partir de la qual partix la inclusió d'actes taurins en les altres. La importància i centralitat d'esta festivitat cal que siga comprovada, i així es farà a la metodologia, per tal d'evidenciar l'impacte que té sobre la població de Pedreguer.

És per això que es portarà a terme una conversa entre les diferents generacions de pedreguers que han viscut des de dins esta festa. Homes que s'han criat acudint a la Plaça Major, dalt dels cadafals primer, i després entre la ratera i la plaça. Gent que definix les festes del seu poble com a les "festes de bous", que mostren passió pels bous i la tradició.

Qui són ells? Com han arribat a estimar els bous? Per què els agrada participar dels actes taurins? Tot entés des de la perspectiva de gènere, tractant d'observar les diferències entre homes i dones, l'ocupació de l'espai, el protagonisme i els aspectes de la socialització de gènere que condicionen la performativitat de gènere dins de la festa més important del municipi. Intentant respondre a, quin impacte té esta divisió sexual de la festa entre el veïnat de Pedreguer.

En este sentit es farà ús d'una metodologia quantitativa i qualitativa, amb preponderància de la segona, on s'usaran fonts primàries (anàlisi de despesa, dels programes electorals, de les portades dels llibres i de la proporció d'actes programats) en la part quantitativa. Mentre que per a la qualitativa, per tal de localitzar els discursos, es farà ús de l'observació integral, els grups focals i l'entrevista.

El treball es desenvolupa al llarg de quatre apartats, ordenats de manera adient, com s'exposa a continuació:

Primerament, trobem el marc teòric, on es fa una recerca de conceptes teòrics i històrics que són profitosos per al desenvolupament del treball i l'arribada a les conclusions. Es busca justificar teòricament la validesa de la investigació.

Seguidament, trobem la metodologia del treball. En esta part es troba recollida la realització de la metodologia escollida i la seua justificació.

El tercer dels apartats que trobarem és l'anàlisi i discussió dels resultats extrets de l'aplicació metodològica. Ací és on s'analitza la informació i s'interpreten les implicacions i conseqüències que mostren els mateixos resultats de la investigació.

Finalment, tenim les conclusions. En este apartat resten resumides les principals troballes i resultats que ha proporcionat el treball. També, algunes propostes de millora i una perspectiva autocrítica del treball realitzat.

1.2.- LA DEFINICIÓ D'OBJECTIUS D'INVESTIGACIÓ

L'apartat anterior s'iniciava exposant l'objecte central de la investigació: la generació i reproducció de les masculinitats, en relació a les festes de Pedreguer.

Ara, caldrà especificar els objectius, el general i els específics, per tal de fer una mena de seguiment de la tasca realitzada.

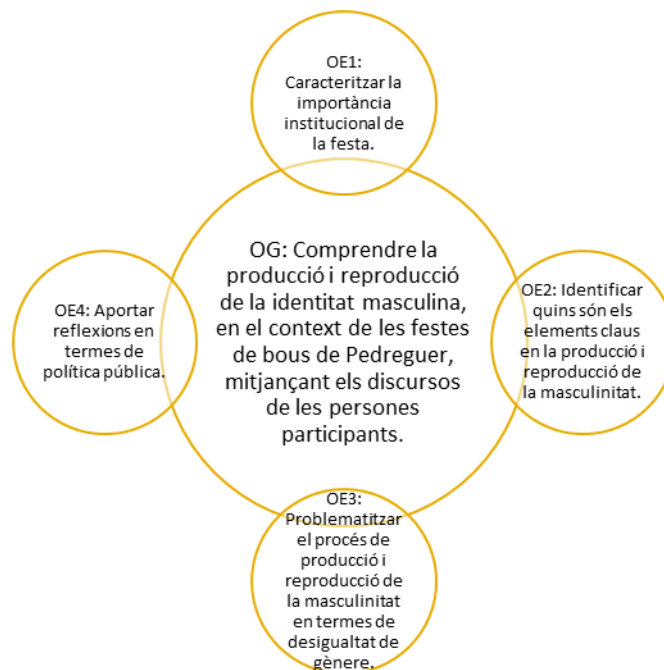

Figura 1: Objectiu general i específics. Elaboració pròpia.

Així doncs, podem concretar que els objectius giraran al voltant de la producció i reproducció de la identitat masculina en relació a l'ús dels bous com a pràctica cultural i festiva. Es busca caracteritzar la importància institucional de la festa, identificar els elements claus que legitimen la masculinitat, problematitzar eixa masculinitat a partir dels discursos escoltats, observar l'ocupació de l'espai i acabar fent aportacions en termes de política pública.

Tot això des del marc espacial del municipi valencià de Pedreguer i les seues festes de juliol en honor a Sant Bonaventura.

2.- MARC TEÒRIC

2.1.- FER COM FAN NO ÉS PECAT: PERFORMATIVITAT I MASCULINITATS

2.1.1.- Performativitat de Gènere

Com bé s'ha indicat a la introducció d'este treball, l'objectiu implica comprendre la producció i reproducció de la identitat masculina, en un context determinat. Així doncs, per tal de poder arribar a comprendre este procés es farà ús de la *Teoria de la Performativitat de Gènere* de Judith Butler, principalment, i d'altres autores que tracten els estudis de gènere.

Segons Butler (2007) l'esquema conceptual de la pràctica sexual¹ com a desestabilitzadora del gènere, explica que un és home o dona en la mesura en què funciona com a home o dona en l'estructura heterosexual dominant. Posar en dubte esta estructura possiblement implicaria perdre quelcom del nostre sentit del lloc que ocupem en el gènere socialment entés. Això provoca un sentiment de por a la pèrdua de la identitat i el lloc ocupat.

Basant-se en la reflexió de Jacques Derrida sobre la performativitat, Butler exposa que el gènere actua de manera que "l'anticipació conjura el seu objecte" (2007: 17). És a dir, l'expectativa acaba per produir el fenomen anticipat. Així, segons Smith i Connell (1987; 2003), la construcció del gènere es porta a terme mitjançant les interaccions a nivell micro i macro, fent servir les estructures, les institucions i les organitzacions socials.

Cal, doncs, contemplar dos aspectes de la performativitat de gènere. En primer lloc, com l'anticipació d'una essència proveïda de gènere es representa exteriorment quan s'origina. I, en segon lloc, com la performativitat implica repetició i ritual que es naturalitza en el context del cos, com a durada temporal sostinguda culturalment (Butler, 2007).

¹ Butler es refereix a la *pràctica sexual* com a la representació de la identitat. Segons ella, les diferents maneres de representar la identitat de gènere obrin la porta a problematitzar-la, amb representacions no normatives.

En paraules de l'autora: “allò que considerem una essència interna del gènere es construeix a través d'un conjunt sostingut d'actes, postulats per mitjà de l'estilització del cos basada en el gènere” (2007: 17).

Així doncs, s'ha de comprendre el gènere com a producte de les expectatives socials, les quals tenim sobre l'essència d'aquest. Esta és actuada socialment mitjançant un seguit d'actes, estètica, comportaments, que materialitzen el gènere com si fora natural. Cal considerar que ni les expectatives, ni l'actuació social, ni la comprensió de l'essència es deixen a la lliure elecció de l'agència, sinó que formen part de l'estructura social mostrant-se com a normativitat de gènere. Segons Butler, aqueixa normativitat tractaria de respondre a la qüestió de “quines expressions de gènere són acceptables i quines no” (2007: 25) oferint una manera violenta, en tant que obliga, de diferenciació entre el que és acceptable i inacceptable.

Desnaturalitzar el gènere, en paraules de Butler (2007), té l'objectiu de contrarestar la violència normativa que comporten les concepcions normatives del sexe.

El gènere, com la llei, produeix i després amaga la noció d'un subjecte anterior per a apel·lar a la formació discursiva com una premissa fundacional naturalitzada que, posteriorment, legitima l'hegemonia reguladora de la mateixa llei (Butler, 2007). El que vol dir que, tant el gènere com la llei amaguen el seu origen social per a justificar, en un origen quasimitològic, la seua primacia normativa. L'autora ens explica això per tal de desnaturalitzar el que s'ha naturalitzat amb violència, o siga, per tal de replantejar l'ordre social.

Un concepte que ajuda a comprendre la formació social del gènere és el que introdueix Messner (2011). Parla d'*essencialisme tou* (*soft essentialism*) per referir-se al reforç viscut pel binarisme sexual per la separació entre el gènere i el sexe, i la naturalització d'este últim. Entendre el sexe com a natural legitima un conjunt d'arguments biològics que acaben per reafirmar la separació entre homes i dones.

A més a més, l'autor (2011), posa en dubte que siga el cos de les dones el que queda naturalitzat, i centra l'atenció en com el cos masculí és el menys socialment argumentat, basant-se, la seua existència (del cos masculí), en el fet natural de la superioritat física sobre el cos femení.

Queda exposat el fet que la identitat de gènere es construeix socialment a partir de la imposició d'un model hegemònic, dins de la relació binària patriarcal. La *Teoria de la performativitat* de Butler ens mostra la representació de la identitat masculina, o masculinitat, com a això, com a una representació cultural i, per tant, canviant. L'objectiu serà trobar els matisos del paper masculí que és representat.

En consonància amb el dubte que manifesta Marina Subirats (2013) cal que ens preguntem per què seguix present la necessitat de reafirmar la identitat de gènere en una societat on la masculinitat sembla estar obsoleta, i si realment això és així.

2.1.2.- Masculinitats: Hegemonia i Poder

Per tal d'aprofundir més en l'objectiu de la investigació, ja que esta investigació versa sobre la identitat masculina o *masculinitats*, cal que consultem els conceptes de *masculinitat*, *hegemonia* i *poder* mentre els relacionem.

Es comprén *masculinitat* com la manera acceptada de ser home adult en una societat donada (De Keijzer, 2003). A esta concepció Connell (2003) afegeix la idea que no es podria entendre el funcionament de la masculinitat si no es comprén l'aspecte relacional que suposa. Vol dir això que, la masculinitat existeix en tant que és oposició a la feminitat, suposant una mena de classificació i identificació dels homes i les dones als quals se'ls prescriuen característiques que expressen, així mateix, en els seus cossos. Seguint amb la definició, Michael Kimmel diu que la masculinitat hegemònica és "la imatge de masculinitat d'aquells homes que controlen el poder" (1997: 51), cànon el qual es constitueix com a verificador de què és *l'home vertader*.

Un cànon d'*home vertader* que respon, segons Menjívar Ochoa, a la imatge "dels homes de la burgesia o d'aquells altres estrats que major avantatge treuen del capitalisme, el qual exclou a la majoria d'homes" (2001: 3-4). Una masculinitat interseccional, blanca i burgesa. Interseccional fins a l'extrem que es construeix mitjançant l'heterosexualitat i la dominació especista², puix l'exercici del poder sobre cossos considerats vulnerables es converteix en tret característic de la virilitat (Fernández, 2018).

² Mecanisme social de dominació basat en el tracte diferent, entre éssers vius, segons l'espècie de la qual es forme part.

Ara bé, si ens disposem a descriure aqueix cànon, els “valors com la força, la valentia, l’honor, el lideratge, l’ocultació de les emocions o la competitivitat” (Martínez, 2019) són els concebuts com a masculins. Tots ells, valors que s’incorporen mitjançant el que Bourdieu (1997) nomenava *habitus*.

Continuant enriquint la definició de masculinitat, l’antropòleg David Gilmore (1990) aporta les tres funcions de la masculinitat: progenitora, protectora i proveïdora, que es poden afegir a l’anterior enumeració. Les tres funcions gilmorianes ajuden a definir i localitzar la masculinitat en el plànol del rol social diferenciat per gènere, permetent parlar de la masculinitat com un paper que es desenvolupa socialment i, no només, com un seguit de valors.

Estos valors i funcions portarien a l’explicat per Connell (2003) quan assegura que la masculinitat té riscos per a la salut, en tant que s’entén, per diversos autors, afirma Martínez Guirao, que “es dona en els homes, associat al concepte de masculinitat, una limitació de les conductes d’autocura” (2019: 88). És més, afegiria Kimmel que “la violència seria l’expressió de la virilitat imperant, i ens conviden a pensar en la masculinitat com a una ànsia de poder, control i dominació” (2019: 277).

D’altra banda, important és comprendre la diferència de parlar de masculinitat o masculinitats. Així és com, Martínez Guirao (2019) apunta a una pluralitat de masculinitats, maneres de ser home, canviant segons el context històric i cultural, que, a més a més, coexisteixen.

Continuant amb la sociòloga Connell (2003), esta planteja unes relacions entre les masculinitats que crearien una relació vertical entre l’hegemònica i les subordinades, les quals classifica en dos i les denomina com a masculinitats còmplices i masculinitats marginades, oprimint l’hegemònica a les altres, a més de les dones. Concretament, la masculinitat còmplice no participaria de la representació de la masculinitat en primera línia, però permetria el desenvolupament de l’hegemònica en tant que simbolitza, genera i legitima els privilegis dels quals gaudeix.

Respecte del poder masculí, Butler (2007) apunta a l’existència d’una dependència radical entre el subjecte masculí i “l’altre” femení, que revela la falsedat de l’autonomia dels subjectes. El poder, segons ella, se centrava en la producció del mateix marc binari per a reflexionar sobre el gènere.

Llavors, parlarem de masculinitats per referir-nos al conjunt de les coexistents, i de masculinitat hegemònica en referència a aquella que oprimeix la resta, segons Connell (2003).

Els models hegemònics de masculinitat, diuen Carabí i Armengol (2008), perpetuen relacions desiguals entre els gèneres. Estos models serien els que assegurarien la reproducció del patriarcat, subordinant la feminitat i la resta de masculinitats. En esta línia, Demetriou (2001) apunta al fet que la performativitat de la masculinitat configura una *dobla hegemonia*, hegemonia dels homes sobre les dones, i hegemonia d'uns homes sobre altres homes. Fet que és reconegut per Connell (2003) com a oportunitat d'alternativa, l'existència de masculinitats subordinades que possibiliten el canvi intern. D'esta forma, el patriarcat configura una societat en la qual dominen els homes (Menjívar, 2001), sota el paradigma de la *masculinitat hegemònica* (Kimmel, 1997). Aqueix domini no és únicament físic, és principalment psicològic segons Kaufman (1997):

“la interiorització de les relacions de gènere és un element en la construcció de les nostres personalitats, és a dir, l'elaboració individual del gènere, i els nostres propis comportaments contribueixen a enfortir i a adaptar les institucions i estructures socials de tal manera que, conscientment o inconscientment, ajudem a preservar els sistemes patriarcal” (pàg. 69).

Esta totalitat del domini de la masculinitat hegemònica, per a Icart i Santamaría (2016), es nodreix del concepte foucaultià *d'ordre de dominació* (1999), que planteja que el patriarcat defineix l'estat de dominació i els esdeveniments de caràcter polític globals i dominants que el caracteritzen, com a dominació genèrica dels homes i l'opressió de les dones. Afegint l'esfera política de dominació a la física i a la psicològica, ja exposades.

Per tant, partim de la idea que la masculinitat és plural i diversa, ja que es produeix una coexistència de masculinitats relacionades verticalment, on l'hegemònica subordina la resta. Una masculinitat hegemònica basada en el sistema binari heterosexual que reproduïx el patriarcat, i que defineix com ha de ser l'home.

2.1.3.- Divisió sexual de la Festa i Ocupació de l'Espai

La teoria marxista definix les relacions socials de producció com un tot únic que vertebra la producció mercantil formada per les relacions de producció, distribució, canvi (o intercanvi) i consum (Marx, 2010). Estes relacions socials de producció són la raó de ser del sistema capitalista, que com a sistema de relacions socials, afecta la totalitat dels vincles entre les persones.

Així és com, el desenvolupament del sistema capitalista, dins del patriarcat, ha fet que el primer aprofités del segon el gènere³ per a organitzar les dues esferes del treball, la productiva (social i pública) i la reproductiva (individual i privada). Una organització en la qual, com observa Picchio (2005), el treball de la reproducció social i de la seua relació amb l'esfera productiva, problematitzen la divisió sexual per les desigualtats que es generen. Tal com explica Batthyány, “la participació femenina per excel·lència ha ocorregut i ocorre, de forma tradicional a l'ambient privat de la reproducció i de la vida familiar, [mentre que] el paper dels barons [...] comprén la vida pública” (2009: 134).

Així doncs, s'afirma que:

“les activitats de l'àmbit públic són històricament i estructuralment masculines, [ja que] l'estructura societària fomenta la participació masculina en la vida pública i desanima a les dones a deixar la llar o a perseguir carreres fora de les àrees tradicionals d'ocupació femenina” (Batthyány, 2009: 134).

Aprofundint més en l'ocupació de l'espai i els aspectes que segreguen a homes i dones, les investigadores Gisbert i Gracia i Rius Ulldemolins (2020) porten a terme una classificació dels tipus de discriminacions contra les dones en l'espai festiu. Un d'estos tres tipus que assenyalen és la “discriminació de gènere institucionalitzada i estructural que està inscrita en les codificacions i organitzacions festives, les quals confinen a les dones a un rol passiu i/o impedeixen la participació activa d'estes en els espais de decisió i poder festius” (2020: 2).

A més a més, la sociòloga Nirmal Puwar assevera que tot espai amaga una norma somàtica, una norma que marca “certs tipus de cossos [que són] tàcitament

³ Segons Butler, el gènere és la “relació entre subjectes socialment constituïts en contextos específics” (2007: 43).

designats com a ocupants naturals de determinades posicions” (2004: 8). En el cas que els cossos no encaixaren en la norma, invasors com diu ella, serien invisibilitzats o expulsats, normalment. Este tractament de les dones com a cossos invasors s'exemplifica, amb el que escriu l'antropòloga basca Teresa Del Valle (1985). Ella exposa el procés de masculinització de les activitats tradicionalment femenines, a partir de la seua exteriorització de l'àmbit privat a l'àmbit públic. Procés social que corrobora la divisió sexual de la festa, a partir de la *generització* (González, 2013: 89) de l'espai per les pràctiques socials.

Això ens porta a reflexionar sobre l'ocupació de l'espai, o el que s'ha volgut anomenar com a *divisió sexual de la festa*, transposant l'argumentació de la divisió sexual del treball a la realitat de la festa, com a ritual.

Este predomini de l'home en la vida pública el situa al centre del protagonisme. A més a més, si s'acudeix al cas dels esports, com a activitat social pública i reconeguda, i també, masculinitzada; s'observa que la seua pròpia identitat (hegemònica), construïda sobre els valors que el motiven a posar-se en risc, a diferència de les dones, causa que “acostumen a inclinar-se per aquells [esports] que requereixen un major esforç físic, que són els que [...] propicien un reconeixement social més elevat” (Martínez, 2019: 91).

No només això, continuant amb l'equiparació de la festa, o espectacle, amb el cas de l'esport, en tant que activitat pública, exterior i seguida per una audiència, Besnier i Brownell parlen sobre el funcionament dels espectacles esportius. Destaquen que estos sempre tenen un fort component emocional (2012: 450), i això possibilita la transmissió de valors col·lectius molt eficaçment, podent-se crear al·legories del funcionament d'una societat a partir de la seua representació.

Un altre fet destacable, com apunta González Abrisketa (2013), és la localització de l'esdeveniment públic. Normalment estos espectacles es porten a terme a prop de l'església i l'ajuntament, ocupant un lloc central que atorga un major protagonisme a l'activitat. D'estes experiències compartides que suposa la festa, es creen uns lligams emocionals i simbòlics amb l'espai, un espai que serà ocupat, en el moment de seriositat ritual, per la masculinitat.

No seria coincidència, doncs, que l'atribució de l'esfera pública a l'home (segons la divisió sexual del treball) i el reconeixement social elevat que tenen les

activitats arriscades masculinitzades (segons els valors i les funcions de la masculinitat hegemònica), suposaren un predomini masculí de l'ocupació dels espais públics, també, en la festa.

2.2.- A ON VAGES, SEGONS VEGES FER, FACES: PRÀCTIQUES SOCIALS FESTIVES DE PRODUCCIÓ I REPRODUCCIÓ D'IDENTITATS

Una vegada recollits els arguments teòrics que donen forma a la perspectiva de gènere del present treball a l'apartat anterior, cal recollir teoria que verse sobre el que es vol aplicar la perspectiva de gènere, la festa dels bous al carrer. És per això que, en forma d'un nou apartat, es recull teoria al respecte.

2.2.1.- El Fenomen Social dels “Bous al Carrer”

Abans de començar a parlar del fenomen social que ens ocupa, cal especificar la categoria cultural a la qual pertany. Les festes de bous entrarien dins de la definició que Marcos Arévalo fa de la tradició: “canvia temporalment, d'una generació a altra; i especialment, d'un lloc a altre [...] la tradició varia dins de cada cultura, en el temps i segons els grups socials; i entre les diferents cultures” (2004: 926). Més senzillament, el mateix Marcos Arévalo (2004) exposa que la tradició es transmet, del passat al present, com un conjunt de coneixements intergeneracionals. Uns coneixements que s'adapten al present, sent canviants i conservadors, generant la seua concreta casuística cultural.

Llavors, es tractarà la festa dels *bous al carrer* com a fenomen social, en tant que, és tractada com a tradició.

Els bous al carrer són una festivitat de caràcter taurí amb especificitats que creen diverses modalitats d'esta. L'article 2.2 del *Reglament de festejos taurins tradicionals a la Comunitat Valenciana (bous al carrer)*⁴ diferencia entre: solta de vaquetes, bou embolat, correbou, exhibició de bous salvatges, bous a la mar, bou amb corda, concurs de retalladors, bou de corro i altres modalitats.

El preàmbul del Decret 31/2015, que aprova el Reglament, és categòric amb la importància dels festejos taurins tradicionals (bous al carrer) com a una de les senyes

⁴ Aprovat pel Decret 31/2015, de 6 de març, del Consell.

d'identitat del poble valencià. Tant és així que, assegura el Decret, el seu arrelament, orígens històrics, difusió i varietat pel que respecta a les modalitats que presenten converteixen esta festa en una de les més representatives quant a la seua implantació, acceptació popular i consideració.

Algunes de les dades quantitatives, i fonaments històrics, que aporta el mateix decret són l'origen medieval de la festa i la celebració d'esta en més de la meitat dels municipis valencians, comptabilitzant-se més de 6.000 festejos a cada temporada.

L'origen medieval de la festa és secundat per Juliá (1931), qui exposa l'existència d'arxius de caràcter històric que documenten la presència dels bous com a espectacle, en territori valencià, almenys des del segle XIV.

En la mateixa línia, si acudim a Capó (1992) podem trobar l'origen de la festa molt més enrere. El de Benissa conta que la societat dels ibers ja ho practicava. Més tard, també els moriscos es posaven davant de l'animal per a demostrar, als cristians, la seua valentia.

El treball bibliogràfic portat a terme per Medina Miranda (2021) el condueix a localitzar l'origen de la tauromàquia, en termes actuals, a finals del segle XVIII i la primera meitat del XIX, anys quan comença a emprar-se el terme *tauromàquia* pròpiament dit.

No obstant això, l'origen de la festa, pel que fa al seu vessant popular i no ennoblit, com segueix explicant Medina Miranda (2021), està documentat pels textos escrits pel monarca Alfons X, les seues *Cantigas de Santa María*, on es descriuen esdeveniments populars amb bous i daten del segle XIII. Rodríguez Becerra (2000) parla dels festejos taurins populars com a propis de comunitats menudes, més limitades, que dificulten la seua posada en valor com a patrimoni nacional, a causa de la seua atomització. Per contra, la unificació dels festejos en la correguda, sí permet l'establiment de la tauromàquia com a símbol de l'Estat-nació.

Així doncs, l'aparició de la tauromàquia, com a art, intenta convertir en festa nacional i cavalleresca, el que troba el seu origen en els actes taurins populars (Medina, 2021). S'intenta defugir de la barbàrie popular i antiga per tal de dotar de bellesa, civilització i noblesa la festa del bou. Este procés, en paraules de Saumade (1996), es pot entendre com a *l'imperialisme de la tauromàquia*.

La dictadura franquista (1939-1975) va frenar i, fins i tot, prohibir moltes de les festivitats populars de l'Estat espanyol, així és com, junt amb la mort del dictador, com conta Homobono Martínez, durant la transició política es produeix “una recuperació de festes [...], sotmeses a estricta prohibició durant la dictadura” (2004: 36). Així doncs, com exposa Rodríguez Becerra, s'observa la història de les festes populars amb bous com una “relació d'oposició entre la norma establida pel poder i la pràctica nascuda de la tradició” (2000: 146) tenint en compte el context concret. El poder, continua explicant l'autor, va arribar a considerar els festejos com una manera innecessària d'arriscar la vida de la gent i, per tant, havia de restringir-los per a protegir la integritat.

Així, fent una retrospectiva històrica de la festa taurina a la península, destaca la seua presència des de temps tan pretèrits com ja s'ha exposat. I, donant-li importància a l'espectacle taurí, en tant que espectacle de masses i popular, es pot concebre com a símbol polític de resistència utilitzat durant la invasió francesa (1808-1814) (Miralles, 2008).

Els festejos taurins es poden classificar en dues modalitats: córrer bous i la correguda. Consistint la primera a jugar amb els animals, un o més d'un, amb algun tipus de protecció i en un espai delimitat físicament i, també, simbòlicament, sense acabar en la mort. Un tipus d'espectacles que han quedat relegats als espais rurals en l'actualitat. Dues modalitats que són concebudes com a irreconciliables per les diferències: el desordre, el caos, la manca de control, l'excés amb els animals i la falta de valor estètic, llevarien estatus a la modalitat de córrer els bous enfront de les corregudes (Becerra, 2000).

Interessant, i apte al tema que ocupa esta investigació, és el paral·lelisme que fa González Abrisketa (2013) de la tesi de Pareto (1966) sobre la circulació de les elits i l'alternança en el poder i l'esport basc de la pilota. Com explica l'antropòloga, en este tipus d'espectacle es porta a terme la dialèctica del desafiament entre el fort i l'astut (*el lleó i la rabosa* en paraules de Pareto). Un animal fort i corpulent contra l'humà, molt més dèbil, però més astut. Una batalla desigualada en força i en astúcia que suposa la incertesa del resultat de la batalla fins al final. Incertesa d'on rau l'atractiu de l'espectacle.

El professor Frechina (2004), analitza la realitat del fenomen dels *bous al carrer* en el cas del municipi valencià de Puçol. A l'article, l'autor parla de la importància

d'una festa que s'ha configurat, com es coneix actualment, durant el segle XX, vivint a hores d'ara la seua màxima difusió. A més a més, delimita territorialment l'abast de la festa, assenyalant que la zona compresa entre els rius Xúquer i Millars, principalment les comarques de l'Horta i la Plana, és on hi ha una major acceptació de la festa.

L'atractiu lúdic d'esta pràctica rau del fet d'observar, des dels cadafals o les rateres⁵, com un animal socialment considerat com a perillós, recorre lliurement el recinte mentre que algunes persones interactuen amb ell, arriscadament, per tal de buscar divertiment i admiració de l'audiència de la plaça. A diferència de les corregudes de bous, els bous al carrer no suposen l'assassinat de l'animal per part de ningú. Els animals ixen i tornen al corral després de l'espectacle.

Com tot espectacle, els bous també compten amb una valoració per part del públic. En este cas, s'analitza la bravura de l'animal. "Si el bou es mostra mans, distret o amb poca força, la comissió organitzadora rep severes crítiques", diu Frechina. Fet que demostra l'expectativa que s'estableix sobre l'espectacle: es busca el perill, l'emoció del risc. Així és com si, per contra, l'animal "és molt brau assolirà una reputació directament proporcional als danys materials i personals que ocasione" (2004: 35).

Al llarg d'este apartat s'ha exposat l'origen, la rellevància i algunes característiques de la festa dels bous al carrer per tal d'introduir-la i comprendre-la com a fenomen social estudiable.

2.2.2.- La importància dels Rituals Festius en el Reforç de les Identitats i del Poder, i l'Ocupació de l'Espai

Després d'explicar la construcció de la masculinitat hegemònica, i d'introduir el fenomen social en el qual la volem observar, caldrà que referim el procés de producció i reproducció d'esta identitat i les relacions de poder que porta a terme en el marc del ritual festiu.

Un concepte important que cal tractar és el d'*herència sociològica*. Per *herència sociològica* entendrem un seguit d'institucions i fenòmens socials que es configuren al

⁵ Capó (1992) les descriu com a bigues situades en posició vertical, les quals deixen un espai entre elles, suficient per al trànsit del cos humà, però insuficient perquè passe el banyam del bou o de la vaca, impedit-li el pas.

llarg de la història i que estan condicionats en la seua forma actual per aqueixa història, mostrant la rellevància del social en la transmissió de valors com ja va mostrar Norbert Elias (2021) mitjançant el seu concepte de *sociogenètica*. Continuarem definint el *ritual*, tasca per a la realització de la qual acudirem a Geertz. Ell entén que el ritual és “una classe paradigmàtica de metonímia interpretativa”, entenent que este configura un *text* que pot ser llegit i *interpretat* (1992: 339-373). Concebent el ritual com a metonímia, Geertz se centra a entendre el perquè de l’acció ritual observant que allò que es presenta com un joc amaga conseqüències transcendents en forma de reconeixement o estatus. En este sentit, Sanfèlix Albelda afegeix que, a partir del ritual, “es generen personalitats o cohesions socials més integrades i intenses des del sacralitzat i el solemne” (2021: 166).

Homobono Martínez acudix a Mauss per tal d’exposar la definició de la festa com a un *fet social total*. Això s’explica perquè s’entén la festa com una celebració cíclica i repetitiva, on es porta a terme una expressió ritual servint-se de vehicles simbòlics, que influeixen en la significació del temps i en l’emmarcament de l’espai. Un esdeveniment social situat en oposició al temps ordinari i, també, a la vida quotidiana, establint una vinculació contradictòria, dialèctica i paradoxal, entre el que és profà i el sagrat, el lúdic i el cerimonial (2004: 34).

Mitjançant la festa, continuant amb la definició exposada per Homobono, la comunitat entraria en contacte amb els orígens de la seua identitat i reconstruiria l’experiència de conjunt imaginada, mitjançant la representació d’un rol per uns grups específics com a agents del ritual festiu (2004: 34).

Més encara, s’afirma que l’exaltació d’identitats portada a terme pel ritual festiu, contribueix a la presa de consciència i a la constitució de la identitat col·lectiva. Fins i tot, tenint la capacitat de configurar la realitat a través de l’acció ritual. En la mateixa línia, però des de la perspectiva del conflicte, es pronuncia Collins (1996), el qual assenyala que les representacions i els rituals intervenen en l’establiment de les regles polítiques i l’estructuració social, el que vol dir que són emprades per a la dominació i l’estratificació. A partir del treball de Graburn (1992), en el qual es conceptualitza la *ritualització* com a procés de conversió en ritual d’una pràctica social, es pot comprendre la fluïdesa i la realitat del fet que certes pràctiques socials acaben per configurar-se com a rituals.

Seguint esta idea de la *ritualització*, es pot fer referència a Sanfèlix Albelda (2021). Este exposa la idea que la masculinitat és una identitat, la qual seria imposada per lògiques patriarcals, i necessitaria ser demostrada mitjançant una actuació o *performance*. En este sentit, és destacable el fet que s'identifiquen ritus de conversió social dels xiquets a homes, en moltes societats, uns ritus que es porten a terme en el context de la festa.

El masculí i el ritual estan relacionats, com bé explica Martine Segalen (2014). Ella, explica que es dona, en diferents espais de representació de la masculinitat, una observable sacralització d'una *guerra ritualitzada* que deixaria fora, quasi sempre, a les dones. Des de la perspectiva del conflicte, que exposa Collins (1996, 2009) el control dels rituals es troba en els grups d'estatus en tant que pràctica creadora d'estatus. Estos grups trobarien la justificació de la reproducció de les desigualtats en la tradició, fet que explicaria el manteniment d'institucions controlades per homes i reproductores d'esquemes patriarcals (Gilmore, 1998; Gisbert i Gracia & Rius Ulldemolins, 2020; Hernández i Martí & Gil-Manuel, 2006).

Com s'ha exposat amb anterioritat, es produeix una divisió sexual de la festa que radica de l'estructura patriarcal, fet que suposa una ocupació de l'espai diferenciada entre gèneres. Sanfèlix (2017) i Sanfèlix i Téllez (2017) exposen que la masculinitat té la necessitat de ser mostrada i que es mostra en espais de reconeixement públic.

Per tal de mostrar-se públicament, la masculinitat disposa de rituals de pas. Un procés de canvi social que està classificat en fases per autors com Van Gennep (2013). Es diferencien, doncs, tres fases del ritual de pas: preliminar (separació), liminar (afirmació) i postliminar (agregació). Turner (1991) contribueix a esta classificació i, referint-se a la fase liminar, exposa que en esta es dona un moment dins i fora del temps. Un instant on els valors de la humilitat, la sacralitat, l'homogeneïtat i la camaraderia imperen; una igualació dels individus que resumeix en el concepte *communitas*.

En el cas dels espectacles que requereixen cert esforç físic, se succeeixen els arguments de caràcter biològic i mèdic que busquen fer inqüestionable la superioritat masculina i necessària la divisió per sexes (Birrell i Cole, 1994; Messner i Sabo, 1990). La fonamentació de la superioritat masculina a partir de la naturalització de les posicions sexuals acaba per justificar també, segons explica Connell (2003), la superioritat dels homes i el seu dret a governar, com a reacció al feminisme.

Els rituals de pas de la masculinitat estan estretament vinculats al perill, a arriscar la vida (Segalen, 2014). El moment de la limialitat permet el patiment perquè es dona en el no-res (Sanfèlix, 2021). Uns rituals de pas, que permeten les transicions entre situacions socials diferents, un ritual necessari en tant que les fronteres, o moments de transició, són llocs de risc que exigeixen una alta ritualització (Lagunas, 2009).

Tot i que, com a destacat Sanfèlix Albelda (2021: 163), les xiques van incorporant-se a espais abans concebuts com de (re)producció de la masculinitat, de procés de creació d'homes de la comunitat, segueixen existint espais d'exhibició de la masculinitat davant dels iguals i les alienes. Una masculinitat que destaca per la seua feblesa en tant que necessita constantment ser revalidada, mitjançant pràctiques repetitives que atorguen, com diu Sanfèlix (2021: 164) amb un toc d'humor, el *carnet de virilitat*.

Un carnet que ni es busca ni, tan sols, se sap que es vol. Si no que, com explica Sanfèlix (2021: 165), la manca de ritus proporcionats per l'estat o la comunitat, provoca que siga la mateixa societat civil, de manera instintiva i quasi inconscientment, qui senta la necessitat de demostrar quelcom percebut com a exigít i que segueix perdurant en forma de valors poc pràctics per a la societat actual.

Queda, doncs, assenyalada la importància dels rituals festius en la reproducció de la identitat que ens ocupa, i el poder d'esta.

2.3.- A PEDREGUER TOT HO SABEN FER: LA REALITAT LOCAL DEL MUNICIPI

2.3.1.- Marc Espacial i Temporal

El terme municipal de Pedreguer està situat a la comarca de la Marina Alta, limita amb els municipis veïns d'Ondara, La Xara i Dénia al nord, Jesús Pobre, Dénia i Gata a l'est, Gata i Llíber al sud i La Llosa de Camatxo, Alcalalí, Benidoleig i Beniarbeig a l'oest. La meitat del terme és terreny de muntanya, especialment al sud. El nucli urbà es troba als peus de la Muntanya Gran, limitat per un corredor pla on passen la N-332 i l'AP-7 (Costa et al., 2009).

Pel que fa al marc legislatiu que regula la festa dels *bous al carrer*, no existeix una producció pròpia per part del consistori municipal, sinó que s'aplica la legislació autonòmica que regula la matèria, en este cas el *Decret 31/2015, de 6 de març, del Consell*.

2.3.2.- Demografia i Població

Pedreguer és un municipi valencià de grandària moderada, on viuen 8.280 persones (dada de l'INE a 1 de gener del 2022), 4.129 (49,8%) homes i 4.151 dones (50,2%). Totes distribuïdes en un territori de 29,58km², el que suposa una densitat de població de 279,92 habitants per km².

Població de Pedreguer a 1 de gener del 2022		
Total	Homes	Dones
8.280	4.129 (49,8%)	4.151 (50,2%)

Taula 1: Padró continu Pedreguer 2022. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

La seua estructura poblacional, en referència a la piràmide de població (Observatori de la Marina Alta CREAMA, 2022), mostra una caiguda de la natalitat per l'estrenyiment de la part baixa i una proporció elevada de persones majors de 65 anys. El municipi de Pedreguer, tot i presentar una tendència a l'envelliment de la població, també mostra una base que, en algunes cohorts, és més àmplia que la part intermèdia. Pedreguer presenta una estructura poblacional típica dels països desenvolupats capitalistament, segons classifiquen les Nacions Unides (2018).

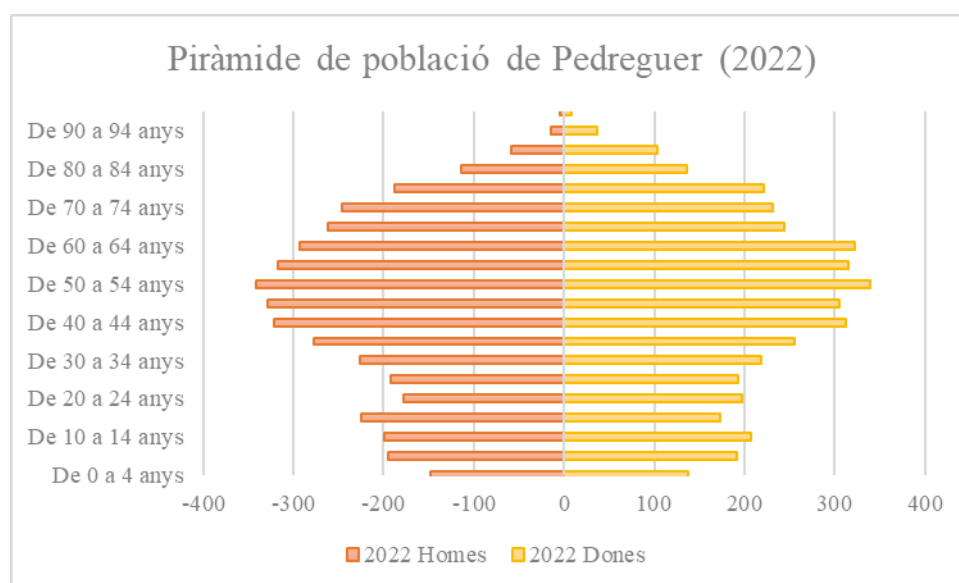

Figura 2: Piràmide de població. Observatori de la Marina Alta. Crema Projectes Experimentals.

A la taula 2, es poden observar altres dades sobre fenòmens demogràfics vinculats amb el sexe. Es veu un equilibri evident en els casos de la ràtio de masculinitat i la masculinitat al morir, en els dos casos, participen homes i dones amb la mateixa intensitat. El cas destacable és el de l'edat mitjana, on s'afirma que les dones viuen més temps que els homes, però sols 1 any de diferència. Totes, dades que entren dins la normalitat estadística.

Fenòmens demogràfics relacionats amb el sexe. Pedreguer. Any 2022.			
Fenomen	Total	Homes	Dones
Ràtio de masculinitat	99,11	-	-
Edat mitjana	45,21 anys	44,47 anys	45,94 anys
Població per sexes	8.315 persones	4.139 persones	4.176 persones
Masculinitat al naixer	152,38%	-	-
Masculinitat al morir	100%	-	-

Taula 2: Fenòmens demogràfics. Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori de la Marina Alta del Creama.

2.3.3.- La Festa al Municipi

Història i origen

Les festes de bous a Pedreguer, no es poden entendre sense la dinàmica dels pobles veïns de la comarca de la Marina Alta. Diverses són les ocasions en què el llibre *Toros en Dénia y la Marina Alta* fa referència a la destacada “trajectòria taurina” d'altres municipis de la comarca com “Xàbia, Pego i Pedreguer” (Carrió et al., 2012: 10-11).

L'article d'Antoni Reig (2012) recull documentació històrica que data les festes taurines a la ciutat de Dénia, des del segle XVII, durant el regnat de Felip III. Queda també constatada l'elevada activitat que mantenia Pedreguer dins la “competència taurina” entre els municipis veïns. Així ho explica una notícia de *La Correspondencia de Alicante* (21/10/1900), que queda recollida al llibre de referència (Carrió et al., 2012: 26).

De les multitudinàries corregudes de bous es passa a una opció més popular i accessible, sobretot, a partir del segle XIX, quan els bous “reforcen el seu caràcter popular ja convertits en *bous al carrer* o *correbaus*” (Reig, 2012a: 26). No necessitar

una infraestructura costosa, com és una plaça de bous, va suposar la deriva popular dels bous pel carrer.

Pel que fa al cas concret de Pedreguer, el periodista Lluís Pons (2012) documenta, per a l'any 1899, dues ordenances del consistori on es parlava de *bou en corda* i *bous embolats*. Pons parla del passat clandestí de la festa taurina en un context on la religió era central en les festes patronals del municipi. “Amagar” els actes taurins sota fórmules com “festejos de la Murta” o “festejos *muerteriles*” era un costum normal per a ocultar a les autoritats l'organització de bous (Pons, 2012: 132).

Els bous al municipi han acostumat a ser, principalment durant el segle XX, un esdeveniment freqüent, multitudinari i central en importància. Pons (2012) relata la instal·lació d'una plaça provisional per a fer festejos taurins en dates diferents de les festes de juliol, i un recinte de la plaça de bous de juliol més ampli que l'actual.

L'exramader, veí de Pedreguer i aficionat al bou, Pedro Noguera (2012) explica el que diferencia la festa taurina pedreguera de la resta: “l'ambient que es crea al voltant de la Plaça Major i els Pòrxens, i per les seues entrades de bous” (pàg. 141). Trets característics que assegura com a “senya d'identitat”.

Descripció de la festa

Esta festivitat tracta de la solta de vaques, principalment, i bous (*Bos primigenius taurus*), en menor mesura, en un recinte constituït a tal efecte, siga de manera temporal o permanent, el qual s'anomena plaça. La solta dels animals, el recinte i la finalitat estan molt relacionats, ja que, el recinte permet la finalitat lúdica i festiva del fet de soltar els animals⁶.

Els cadafals (imatge 1), situats als laterals de tota la plaça, són estructures de metall que segueixen un patró de construcció assenyalat a la normativa de seguretat d'espectacles. Cada cadafal pertany a un grup de persones amb vincles de diversa naturalesa, des d'amistat, família o, simplement, l'interés de tindre un cadafal (el dret al cadafal es pot comprar i vendre). Entre estes persones es repartiran les tasques de manteniment, emmagatzematge, muntatge i pagament de la taxa solidària d'ocupació que demana, tots els anys, la Comissió de festes per tal de finançar els actes festius.

⁶ Visualitza una entrada de bous a l'enllaç: <https://youtu.be/8rsUYY8ScIw?si=DJf9LtySvVd2belb>

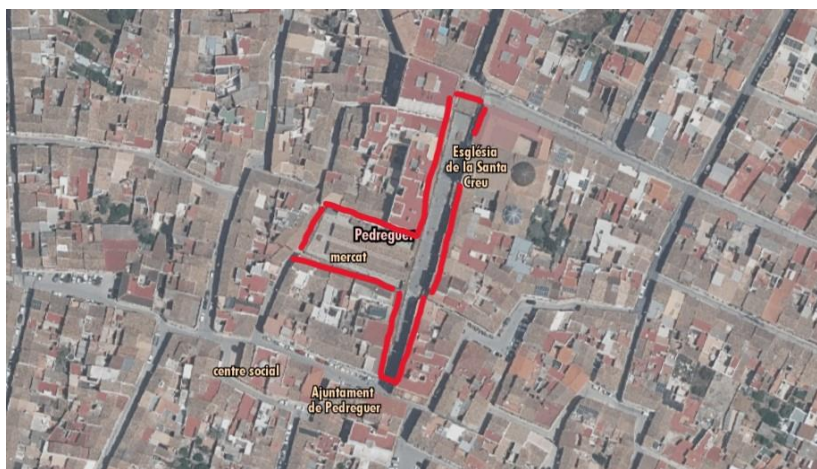

Imatge 1: Cadafal. Cedida per Maria Francisca Puigcerver Fornés.

És costum, que el muntatge de cadafals (o *palcos*) siga *cosa* dels homes i que estos acaben el treball sopant a un bar del poble. Este esdeveniment, conegut com a *plantà dels palcos*, és el tret d'eixida a les festes del poble de Pedreguer⁷.

Durant tota la setmana de festes, estes estructures de metall erigides pels homes de cada cadafal, protagonitzaran la imatge més festiva de la plaça del poble, serviran de punt de trobada de molta gent, i permetran la realització dels actes taurins en tant que constitueixen, en conjunt, la plaça de bous.

A la imatge 2 es delimita la plaça del poble on es *planten* els cadafals per als actes taurins de les festes. El lloc que ocupa esta festa, o espectacle, és central en tant que al mateix espai s'hi troben l'església, l'ajuntament i un edifici històric i emblemàtic, *Els Pòrxens*.

Imatge 2: Plaça de bous de Pedreguer. Visor Cartogràfic Valencià.

⁷ Visualitza el muntatge de cadafals a l'enllaç: <https://youtu.be/9hdm1Vbg3uI?si=RluYiPcEw7zWKKcb>

Dues particularitats de la festa dels *bous al carrer* de Pedreguer són: la tradició del *canyís* i *els homes plaça*.

El canyís és, segons l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2024), un “conjunt de canyes entrelligades paral·lelament i reforçades amb bastons travessers, que s'utilitza per a sostindre teulades, per a fer tancats i per a posar fruita a secar”.

Este estri tradicional s'ha emprat per a evitar que els animals s'escaparen de la plaça mentre que es tancava, nugant les pesades barreres de fusta, responsabilitat assignada a la Quintada. Actualment, continua fent-se servir, però com a reminiscència de l'ús passat, sense utilitat actual perquè el motiu original ha sigut superat amb la instal·lació de portes metàl·liques, més àgils d'obrir i tancar, però que es manté per divertiment i tradició⁸.

El canyís s'empra durant *les entrades*. Segons explica Noguera (2012), *les entrades* són

“una manada de caps de bestiar corre 800 metres, des del final de l'Avinguda d'Alacant, on s'ubica un corral, fins a arribar a la Plaça Major. [...] Finalitzades les carres per la Plaça Major i Els Pòrxens, la manada torna al punt d'origen” (pàg. 141).

Pel que fa als homes plaça, són col·laboradores que vigilen pel compliment de la normativa a peu de plaça, normalment, gent amb un alt interès i coneixement de la festa, que és contractada per l'organització. És una figura pròpia del poble que compta amb més de 30 anys d'història, segons l'informador consultat.

⁸ Visualitza la tradició del canyís a l'enllaç: https://youtu.be/Vg5VQUEemGM?si=p_UbZdJBGOs3etMI

3.- METODOLOGIA

Este apartat està dedicat a conèixer i dissenyar les ferramentes que seran utilitzades durant la investigació, les quals permetran recollir i analitzar la informació, per tal de respondre als objectius del treball.

3.1.- JUSTIFICACIÓ DEL MARC TEMPORAL I ESPACIAL

Per tal de realitzar esta investigació, el marc temporal i espacial que prendrem serà el temps present. Vol dir això que centrarem la realització de la metodologia en l'actualitat de 2024. Les dades emprades faran referència a les vivències de les persones entrevistades i participants dels grups focals, el que estableix dos moments: un moment històric que es pot remuntar al segle XX i principis del XXI (recorregut vital dels homes entrevistats), i un moment actual. Pel que fa a l'anàlisi de bibliografia i altres materials històrics, es recorre als llibres de festes dels anys 2012 a 2023, fent especial esment a la programació i a les portades. Este enfocament en l'actualitat, o anys immediats, es deu a la necessitat de dur a terme una investigació que responga a la realitat present, com a part de l'objectiu d'esta.

Tot este marc temporal descansa sobre la realitat espacial del municipi de Pedreguer. La raó que motiva a portar a terme esta investigació centrada en la localitat esmentada són els lligams personals de l'investigador, com a veí del municipi. A més a més, per tal de cobrir l'esclatxa de producció de coneixement en les zones apartades de les capitals o ciutats importants que condensen les Universitats i el coneixement.

3.2.- PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ

La recerca partix de considerar la pregunta d'investigació “existix una relació entre la identitat masculina i la festa de bous al carrer?”, relació que es busca conèixer o observar. A més a més, també es vol comprovar la importància de la festa taurina, en tant que ritual institucionalitzat. I, finalment, caldrà problematitzar, si és el cas, la identitat masculina derivada de la festa, en tant que supose una garantia per a la desigualtat de gènere.

3.3.- ÚS DE LA METODOLOGIA I JUSTIFICACIÓ

L'estratègia que guia esta investigació és majoritàriament qualitativa i inductiva, ja que els objectius plantejats al·ludixen a la comprensió de les percepcions en termes discursius i pràctics de les persones. No obstant això, per a abordar les dades secundàries s'ha utilitzat la tècnica quantitativa d'anàlisi estadístic descriptiu. Seguidament, descriurem i justificarem, mitjançant la teoria i el procedir, cadascuna de les tècniques d'investigació que s'han emprat.

La revisió de fonts secundàries s'ha utilitzat per tal de caracteritzar la institucionalització i importància de la festa. S'ha fet ús dels llibres de festes: per a comptabilitzar els actes, observar el pressupost i analitzar les portades. També, s'han consultat els programes electorals dels partits polítics amb representació al municipi, per a poder extreure'n els posicionaments i la importància que se'n dona.

Taula de documents			
<i>Títol</i>	<i>Any</i>	<i>Tipus de document</i>	<i>Consulta</i>
Llibre de festes 2012	2012	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2013	2013	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2014	2014	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2015	2015	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2016	2016	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2017	2017	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2018	2018	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2019	2019	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2022	2022	Llibre	Portada i programa.
Llibre de festes 2023	2023	Llibre	Portada, programa i pressupost de festes 2022.
Programa electoral PSPV Pedreguer	2023	Programa electoral	Punts programàtics referents a les festes.
Programa electoral Compromís Pedreguer	2023	Programa electoral	Punts programàtics referents a les festes.
Programa electoral PP Pedreguer	2023	Programa electoral	Punts programàtics referents a les festes.

Taula 3: Taula de documents. Elaboració pròpia.

Altrament, amb l'objectiu de recollir la informació, de fonts primàries, per a l'anàlisi crítica del discurs, s'han posat en pràctica les tècniques dels grups focals i l'entrevista semiestructurada. Esta prospecció es porta a terme a partir del que es coneix com a *Teoria del Discurs*, disciplina que pretén esbrinar les regularitats en les formes de parlar vinculant-les amb la creació del coneixement, les pràctiques i el poder socials, i l'organització material de la societat (Herzog, 2016). L'anàlisi discursiva es portarà a terme mitjançant unes categories deductives que la vertebraran. Estes queden recollides a la figura següent.

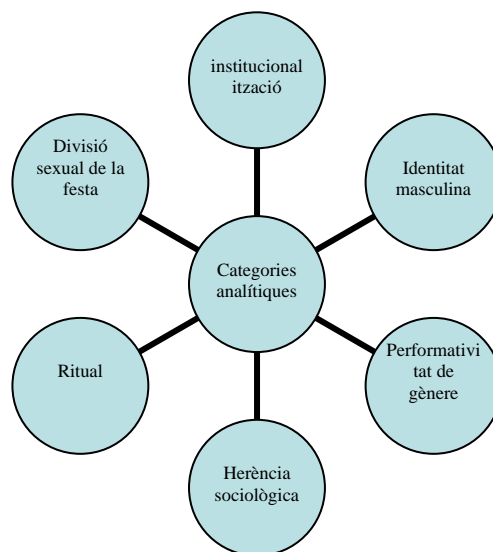

Figura 3: Categories deductives. Elaboració pròpia.

L'anàlisi del discurs permet problematitzar el que es diu i la forma en què es diu, entenent que existeixen unes regles discursives que constitueixen un objecte o que sorgeixen d'un context conversacional específic. Un element essencial del discurs és la realitat material, perquè esta està influenciada, i influeix, sobre aquest (Herzog, 2016). Per això, per la relació d'incidència que s'estableix entre discurs i realitat s'ha decidit usar la metodologia dels grups focals i l'entrevista semiestructurada.

Un grup focal és una tècnica grupal on diverses persones d'un perfil interessant per a la investigació, sense que siguin expertes sobre el tema, però amb relació a ell, expressen les seues opinions, punts de vista i experiències individuals. El fet d'estar en grup suposa que les participants s'influeixen mútuament, el que implica posicionaments i intervencions creuades (Herzog, 2016). Per a estos dos grups, s'han concretat uns perfils concrets d'estudi, els quals queden resumits a la taula 4, junt amb la seua codificació.

Pel que fa als llocs i dates de realització dels grups focals, estos es van efectuar els dies 21 i 22 de març, a les dependències municipals de La Pista i la Casa Municipal de la Cultura de Pedreguer. Les sales es van reservar mitjançant instància general. Acudint a estos edificis s'ha pretès la comoditat de les assistents, en tant que espais centrals i accessibles per a tothom, i conferir un grau de formalitat a la realització metodològica. Pel que fa a la formalitat, totes les persones participants han hagut de signar una declaració de consentiment d'enregistrament de la seua veu, requisit indispensable per a recollir les gravacions que han permés les transcripcions d'este treball.

La recollida de dades sobre el discurs que es busca analitzar es completa mitjançant la realització d'una entrevista en profunditat semiestructurada. Esta tècnica consisteix en una entrevista provocada per l'investigador a una persona determinada i conduïda per un guió previ, en la qual es busca comprendre els esquemes mentals de la persona entrevistada. Com és semiestructurada, es confeccionà un guió flexible que s'adaptà espontàniament a l'entrevistat. Tècnica que es planteja com a solució a un possible problema d'accés a la informació per raons d'edat.

S'ha considerat que la dinàmica de menor expressivitat de sentiments és més fàcil que es done com més gran siga la persona que hi participa, per això s'ha plantejat portar a terme una entrevista a la cohort d'edat més avançada, perquè la pressió del grup d'iguals no desvirtue els possibles resultats.

Per altra banda, s'ha decidit investigar únicament a persones amb estes característiques: (1) ser home, (2) participació molt activa de la festa (formar part d'associacions o córrer davant del bou); i (3) estar socialitzat a Pedreguer. Igualant al màxim la seua situació davant de la festa, buscant apel·lar a la *communitas*, i utilitzant l'edat com a diferenciador.

Per tal de garantir l'anonimització de les persones participants, les seues cites han sigut codificades amb el següent criteri. Cada participant està numerat de l'1 cap endavant, seguit del codi del grup focal que consta dels anys de l'interval considerat (per exemple: de 18 a 35 anys és G1835). En el cas de l'entrevista, únicament hi ha una i serà codificada com a E1+65.

La cerca dels participants dels grups focals s'ha fet mitjançant el contacte amb informants. Les persones han sigut escollides per tal que quadraren amb el perfil

interessant per a la investigació i han sigut contactades per diferents canals (Whatsapp, Instagram, telefonada i de manera presencial cara a cara).

Codificació de la metodologia qualitativa				
<i>Mètode</i>	<i>Codificació</i>	<i>Rol</i>	<i>Gènere</i>	<i>Paper respecte de la festa</i>
Grup focal	P1G1835	Participant major de 18 anys i menor de 35 anys.	Home	Actius, aficionats, homes plaça i/o membres d'associacions taurines.
	P2G1835			
	P3G1835			
	P4G1835			
	P5G1835			
	P6G1835			
	P1G3665	Participant major de 36 anys i menor de 65 anys.		Actius, ramaders, homes plaça, operaris de muntatge, professionals del toreig i/o membres d'associacions taurines.
	P2G3665			
	P3G3665			
	P4G3665			
	P5G3665			
	P6G3665			
	P7G3665			
	P8G3665			
Entrevista en profunditat semiestructurada	E1+65	Entrevistat major de 65 anys.		Actiu i/o aficionat.

Taula 4: Codificació de la metodologia qualitativa. Elaboració pròpia.

Esta investigació també fa ús de l'observació integral. Amb esta tècnica es busca, sense participar en l'activitat que es contempla ni ocultar la posició d'observador, recollir informació dels cinc criteris d'observació que s'exposen a continuació. En tant que és un acte que es dona en un espai obert, això permet mirar amb distància sobre l'objecte sense interferir en el desenvolupament normal d'este (Mora, 2020).

Mitjançant l'observació dels actes taurins celebrats al municipi els dies 27 i 28 de gener de 2024, tasca a partir de la qual s'han extret notes i enregistraments de vídeo, descrites al diari de camp, es busca analitzar els següents cinc criteris d'observació:

1. El context físic (l'espai on té lloc l'activitat).
2. El context social (les persones participants).
3. Les interaccions (entre les participants).
4. La interpretació dels actors.
5. Autoobservació (observació de les sensacions pròpies).

Per raons del calendari, ja que les festes que s'estudien són al mes de juliol i esta investigació es pretén acabar abans, s'ha portat a terme l'observació integral en les festes de bous de Sant Blai. Festes que se celebren el cap de setmana abans del 3 de febrer, al mateix municipi i amb la mateixa gent, característiques que permeten la validesa de l'exploració, en tant que es donen dinàmiques pràcticament idèntiques.

4.- RESULTATS

4.1.- ANÀLISI DE RESULTATS

En este apartat és on posarem en relació la teoria i la informació que s'ha extret a partir de la metodologia. Mitjançant la composició de diferents categories, posant atenció als diferents discursos, i portant a terme una discussió entre estes, analitzarem els resultats d'esta investigació.

4.1.1.- Percepció social de la festa

Els actes taurins de les festes de Pedreguer, en paraules de les persones participants de l'estudi, es defineixen com: “el més important”, “una passió”, “una tradició”, “una senya d'identitat” i “l'essència” de les festes, perquè Pedreguer és “la catedral del bou”. Els bous són el que “treu la gent al carrer” i crea “germanor”, tal com ho entén la gent del poble.

“a Pedreguer si no hi ha bous les festes pots oblidar-te d'elles” (P6G3665).

El que permet parlar de “festes de bous” per a referir-se, en general, a les festes patronals. Uns actes que són considerats com a espectacle (P6G1835). Les festes de Pedreguer són un esdeveniment destacat entre la gent, es parla de la capacitat massiva que tenen les festes, de mobilització, de concentració de persones i en la planificació del calendari (P1G3665, P7G3665 i P8G3665).

“eixa setmana [de festes] no treballava ningú a Pedreguer. Les fàbriques tancaven, tancava tot” (P8G3665).

Altres paraules que es repeteixen al llarg dels discursos són “poble” (40) i “gent” (85), també es parla de lloc de trobada, de reunió dels grups d'iguals, les famílies i altres persones que formen part del veïnat del municipi i que passa desapercebuda durant la resta de l'any (P6G1835, P6G3665 i E+65). Les festes suposen un mecanisme, doncs, de cohesió social en què la gent se saluda, coneix i reconeix.

“Home, *pues* que són les millors festes que tenim i que tenim molt de gust d'ajuntar-nos els amics, amigues i tots, i fem una festa que no tenim control, ni en gitar-

mos, ni en alçar-*mos*, ni en res. Això són les festes, les altres tenen uns horaris estipulats, però estes són desenfrenades.” (E+65).

És destacable el caràcter ambiental dels actes taurins. La important atracció de gent causa un efecte en cadena que acaba per generar un context social d’ambient festiu, el que es converteix en un argument de pes per tal de justificar la festa.

“no vindria [a festes], però ja no pel fet d'anar al bous, perquè fa ambient. La gent que va als bous, *después* quan s'acaben, igual baixa a fer-se'n dos. Sempre hi ha més ambient que si no feren bous. Igual que quan es fan allí dalt, a Sant Blai, els bous, *lo* que ve a ser el corro dels bous n'hi ha poca gent, però el bou és *lo* que fa que vaja la gent al mateix temps [...]. Igual hi ha a muntó gent que no vol vore els bous com a tal, però va allí perquè fan bous. Si no féren bous no aniria” (P3G1835).

El discurs principal que es repeteix sobre l’acceptació de la festa és clar, a la gent del poble li agraden els bous, a la majoria (P2G1835 i P1G3665). Es percep que existeix un consens al voltant dels bous, una acceptació generalitzada i intergeneracional que implica a quasi tota la població de Pedreguer. Davant de possibles excepcions, es destaca el fet que es programen altres actes per a “els qui no els agrada” (P1G1835).

No obstant això, este consens que existeix al voltant de la consideració de la festa no és infranquejable. A les entrevistes s’ha parlat de la necessitat de reivindicar (P6G1835), de protegir-se enfront de l’animalisme (P2G3665 i P7G3665) i de transmetre a les noves generacions l’acceptació de la festa per tal de mantindre-la (P1G3665 i P4G3665).

“*después* està la ideologia animalista que traspasa les línies polítiques, totes, totes, que està calant, [...] *entonces* ahí tenim un problema gran de contrarestar-ho, però no fan por, vull dir, en eixe sentit de dir, ho han intentat han fet els seus partits polítics de PACMA i tal, no treuen, tu conta l’associació esta els Poets, vull dir, però que no han arribat ni a una guerra, ni a un enfrontament” (P7G3665).

Es concep l’animalisme com una ideologia transversal que afecta els partits polítics, fet que allunya més encara la política institucional de la festa. Consideren que el confrontament és un “problema gran” (P7G3665 i P6G3665) que els molesta, que va

en contra d'ells, de la gent a la qual li agraden els bous. És en este context on s'utilitza el reglament existent com a escut (P2G3665 i P6G3665) davant les acusacions contràries, ja que es considera que, si es compleix la normativa, l'animalisme no pot retreure'ls res.

“Jo quan van entrar [Passió Pels Bous a la plaça] i tot el *deixò*, jo em vaig aborronar (es riu). Jo dic “açò és una meravella”. Però sí, a vore, al final, *tenim que reivindicar lo nostre i, bueno*, què millor manera de fer que manifestant-se de *lo que tenim?*” (P6G1835).

Els fets que van tindre lloc el “dia del bou” de les festes de 2017, després de la celebració del referèndum, quan l'Associació Cultural Passió Pels Bous va omplir la plaça del poble, durant els actes taurins programats, amb banderes i pancartes reivindicatives contràries a la prohibició, ho exemplifiquen. Este esdeveniment, que suposa una tipologia de participació política convencional, és una manera de fer política des de la tradició, una política que és acceptada dins de la festa, però no considerada política institucional.

El gran consens existent sobre la festa, com s'ha anat categoritzant, normalitzaria les posicions a favor dels actes taurins i esta normalització suposaria la despolitització de les reivindicacions. Mentre que l'animalisme o les postures contràries, considerades com a externes o anormals, suposarien ideologia. Un fenomen que es proposa estudiar, en altres treballs, des de les teories de Michael Billig (*nacionalisme banal*) i Benedict Anderson (*comunitats imaginades*).

“No sé, jo pense que això [la consulta pública] és pura política, perquè ja et dic jo que el 70% de Pedreguer sí que vol *lo* únic que hi ha molta gent que està sensada i no té arrel pedreguera. I això va ser si ho mires en el percentatge, una de les claus que isquera que no” (P2G1835).

La transmissió de la tradició, del costum de la festa taurina, suposa el fonament de l'afirmació de la seua perpetuïtat. Es considera que, mentre la xicalla del poble se socialitze en la pràctica taurina mitjançant el joc de *jugar a bous* i hi haja una “tradició molt forta” (P8G3665), la festa no acabarà.

“Jo crec que no es perdrà [la festa de bous], perquè els xiquets ací al poble, juguen a bous quan són xicotets pel carrer [...]. I no hi ha cap de poble dins d'Espanya que els xiquets xicotets de 6 anys, juguen a bous, només que a Pedreguer” (E+65).

La identitat del poble està molt lligada als bous. El bou compon l'essència de Pedreguer d'alguna manera, és el principal de les festes i es transmet entre les generacions. L'emoció i la intensitat amb les que es viu porten a parlar d'un sentiment que, depenent de la seua intensitat, marcarà el destí de la festa.

“la gent tenia un sentiment molt fort, ho portaven dins, la majoria, era una cosa...” (P1G3665).

Segons el que s'ha dit, el consens no seria general per algunes excepcions. La gent nouvinguda, segons s'extreu de l'escolta, es percep com a allunyada de les festes, tradicions i gustos del poble, els quals, com ja s'ha apuntat, es perceben com a homogenis i en favor dels bous. Fins i tot, les persones a les quals “no els agrada” no s'oposen a ells, ja que prima la màxima de “si no t'agrada, no vages” (P2G3665 i P5G3665), justificada per la diversitat de la programació festiva.

” sí, encara que hui en dia hi ha molta gent estrangera ací que no es viu tant les festes...” (P7G3665).

Aqueix consens es percep com a tan homogeni i inqüestionat que s'arriba a asseverar la perpetuïtat del sentit popular de la festa. Una concepció interclassista i lliure d'ideologia que concep les festes populars com a un espai per a tothom.

“I si algun dia no es fa, no serà perquè la gent no voldrà, si no serà per tema polític, o perquè... Però Pedreguer ja t'he dit, una *entrà*, el primer dia, la primera entrà de festes, això és *inpepinable*” (P2G1835).

Llavors, la política institucional apareix com a element hostil per a la festa. La política seria aquella entitat que decideix el seu futur. S'ha fet referència a les normatives, a la seua acceptació en tant que regulació que incrementa la seguretat dels festejos

“al ser una activitat de risc [els bous]... perquè saben tots ja *lo* que és... jo pense que s’ha d’extremar el compliment del reglament” (P2G3665).

No obstant això, en tot moment es parla del reglament des d’un to passiu, de recepció imposada de la normativa que regula la festa. Es parla del reglament com a normativa no participativa i exterior que s’imposa des del que es categoritza com a “política”.

“la seguretat que tenim no és una seguretat que *mos* ha eixit de dins, ni l’hem buscat *mosatros*, sinó que ha sigut una seguretat que moltes voltes hem viscut com a imposat. *Mos* ve de dalt, de les normatives” (P7G3665).

El reglament és una eina i una càrrega al mateix temps. El compliment del reglament, diuen, permet callar les veus contràries a la festa taurina, el moviment animalista, mentre els mateixos contraris busquen endurir el reglament per a dificultar la celebració dels actes taurins.

“sí, sempre, sempre. Si tu complixes el reglament, no poden mai dir-te res, mai” (P5G3665).

4.1.2.- Reconeixement de la institucionalitat de la festa

Com s’ha relatat al marc teòric, la celebració d’actes taurins al municipi compta amb un llarg recorregut històric (Reig, 2012b). Això ha dotat d’una herència sociològica important a una festivitat que hui en dia segueix considerant-se com a central i acceptada àmpliament al poble, que gaudeix de certa perpetuïtat en el temps, té una configuració normativa i compta amb rols propis, en resum, que està institucionalitzada.

La percepció social de la festa feia concloure que els bous són la raó de ser de les festes de juliol de Pedreguer, l’acte central sense el qual no hi hauria festa. S’ha volgut contrastar esta percepció de centralitat amb altres dades. Així és com, per una banda trobem el pressupost de les festes de 2022, publicat al llibre de festes de 2023. D’este pressupost s’extreu la dedicació pressupostària a cadascuna de les tres grans partides, més una general.

Mirant el pressupost es pot concloure que, sent els bous l’esdeveniment social principal de la festa, sols suposen un 21%, una quinta part de la despesa pressupostària.

Això permet dir que la importància de la festivitat taurina està sobredimensionada en percepció social respecte del que suposa econòmicament. A més a més, segons s'ha extret de la teoria, estes dades apunten al fet que el sentit popular de la festa té la seua arrel en una qüestió de classe en tant que el seu baix cost i relativa facilitat d'organització, el qual ha anat variant en el temps, en contraposició al bou de plaça, han permès l'ús dels bous al carrer com a festa popular (Reig, 2012a).

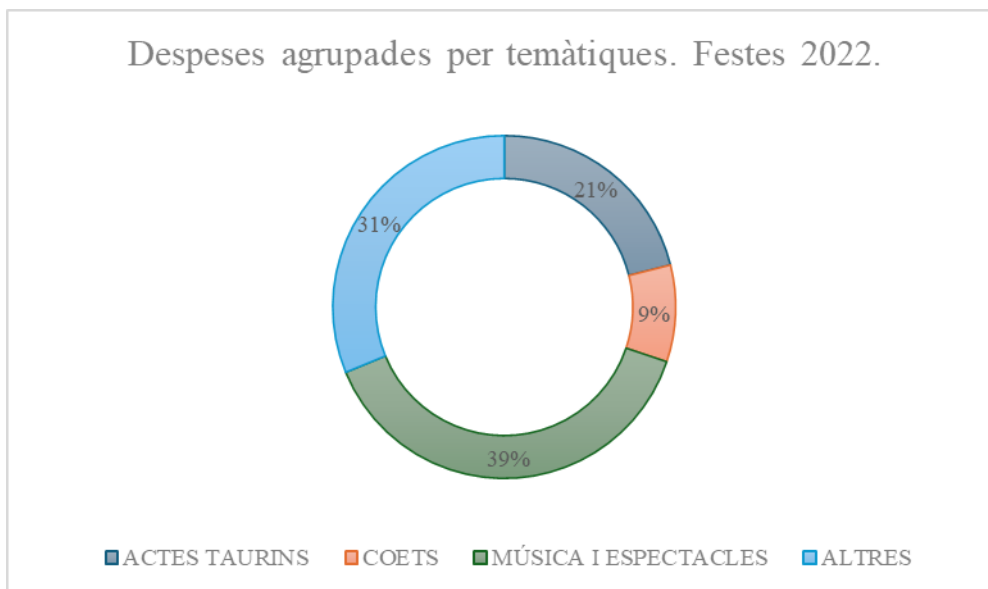

Figura 4: Despeses agrupades per temàtiques. Festes 2022. Elaboració pròpia a partir de les dades del llibre de festes 2023.

Conclusió que també podem extreure si atenem a la programació festiva. Entre els anys 2012 i 2023, set de cada deu dels actes programats no han sigut de caràcter taurí. És veritat que s'observa un creixement del pes dels actes amb bous, però encara es queda lluny del 50%. Una vegada més, es pot dir que la importància dels actes taurins queda sobredimensionada socialment.

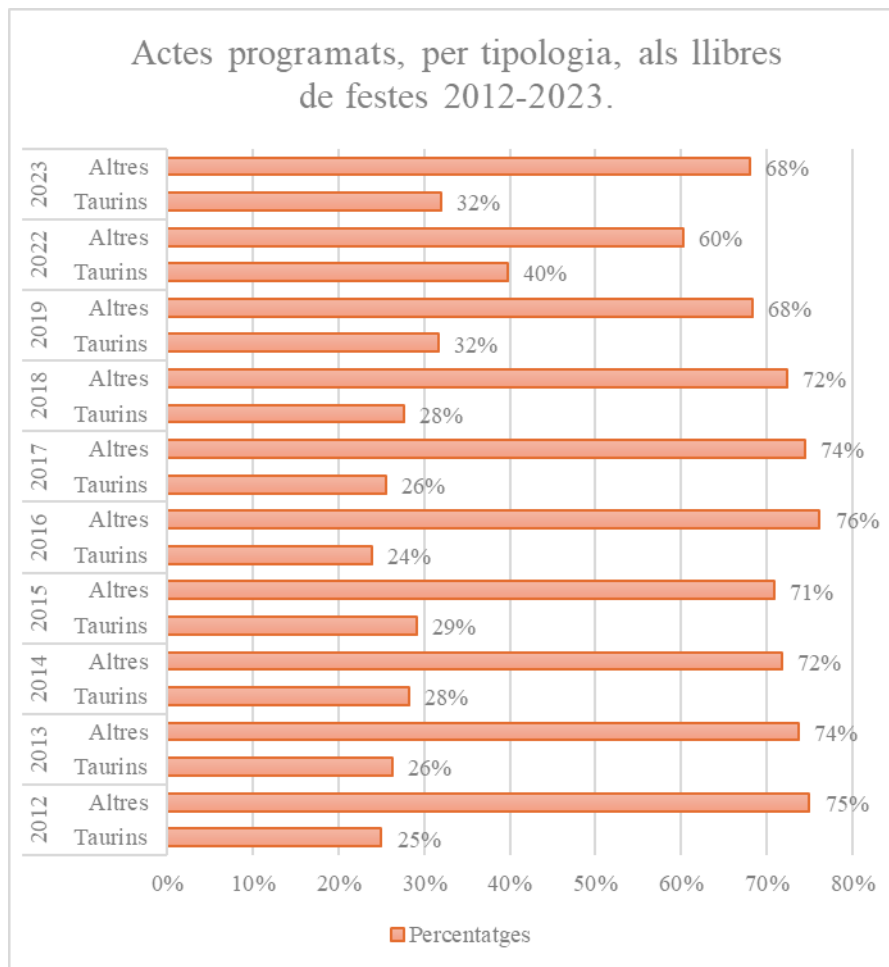

Figura 5: Actes programats, per tipologia, 2012-2023. Elaboració pròpia a partir de les dades dels llibres de festes 2012-2023.

Finalment, si posem atenció a les portades dels llibres de festes del mateix període que la programació (2012-2023), es pot observar com, en totes elles es troben referències als bous, menys en el llibre de 2018. També, és freqüent trobar referències a la música, els coets i a edificis o espais físics del poble com ara el campanar (2023) o la plaça (2015).

PORTADES DELS LLIBRES DE FESTES 2012-2023

Figura 6: Portades llibres de festes 2012-2023.

Totes estes dades ajuden a entendre la gran importància social de l'element taurí a les festes de Pedreguer. Els bous, sense ser l'element més car, ni el més programat durant les festes, sí que és el més representatiu, el més simbòlic i el que gaudeix d'una millor consideració i importància.

Això confereix més rellevància a la reproducció de la identitat masculina que allí es dona, sense disposar de dades d'assistència als diferents esdeveniments, la importància que suscita dota de gran capacitat ritual als bous.

Els orígens populars de la festa i la introducció de les institucions polítiques amb un paper hostil han fet que esta siga considerada un assumpte popular i no formal en la seua majoria. Diferents cites apunten al fet que les festes són organitzades per la Comissió⁹. I que la participació de l'Ajuntament es basa a dedicar una partida pressupostària a les festes, incondicionada, i a col·laborar en allò que decidisca la Comissió. Una manera d'actuar que és valorada positivament (P2G1835, P4G1835, P6G1835 i E+65).

“Jo no he tingut mai directament en l'Ajuntament contacte amb festes, però per *lo* que he sentit parlar de l'Ajuntament crec que ho fa molt bé. Perquè l'Ajuntament dona una subvenció per als coets, per als bous i per a tot. I ho paguem entre tots *los* del poble amb el pressupost que tenim de l'IBI perquè va agregat això de festes allí, i ho trobe molt bé” (E+65).

Este consens que es percep a partir dels discursos es comprova quan es consulten els programes electorals de les darreres eleccions municipals, de maig de 2023, dels partits polítics amb representació a l'Ajuntament.

PROGRAMES ELECTORALS ELECCIONS MAIG 2023

Figura 7: Programes electorals maig 2023.

⁹ Col·lectiu independent de les autoritats que es forma voluntàriament per gent del poble, sense una remuneració directa i que basa la seua activitat en la programació i gestió de les festes. Es constitueix anualment, seguint el cicle de la festa, per persones diferents que acostumen a provindre d'una colla d'amics i amigues i les seues parelles.

En cap dels programes apareixen referències al posicionament polític respecte dels bous. Els tres programes mantenen un silenci que corroboraria, políticament, el consens que anunciaven els discursos.

Esta consideració popular de la festa, que intenta allunyar-la d'ideologies o de la política, es fonamenta en una comprensió interclassista de la mateixa la qual amaga les diferències de classe darrere del que es considera com a un espectacle cultural.

“però és que a mi no arriba a acabar-me de clavar al cap que un que li agraden els bous *tinga que* ser del partit d'un o un altre, al que li agraden els bous li agraden els bous i au. Igual poden agradar a un de dretes que al comunista més gran del món” (P4G3665).

Una de les estratègies emprades des de l'Ajuntament, per a poder intervindre la festa, va ser la realització d'una consulta popular que delegà la decisió a les persones. La consulta es va celebrar l'any 2017 per a decidir sobre les modalitats taurines del “bou embolat” i el “bou encaixonat”. Este episodi es concep com d'alta tensió al municipi (P1G3665, P5G3665 i P7G3665) però que compta amb una extensa acceptació per la naturalesa participativa del procés, i la consideració que és una decisió política reversible (P2G1835, P4G1835 i P6G1835).

“Per a mi, per exemple, l'alcalde quan la votació eixa no va fer mal, ell tenia... va fer *lo que tenia que fer*, va fer una votació, perquè si li haguera donat la gana *pues* això ho haguera llevat i ja està. Però ahí es va llevar el marró de damunt, no ho va llevar ell i au... ni ho va deixar tampoc. Va donar al poble a triar” (P6G1835).

Un altre element que serveix per a categoritzar el grau d'institucionalització és l'existència d'associacions, com ara Passió Pels Bous i El Banyís, dos associacions de caràcter cultural i taurí que tenen com a propòsit la defensa de la festa dels bous al carrer i la seua transmissió. Estes associacions participen, junt amb la Comissió, en l'organització dels esdeveniments taurins, i són reconegudes com a importants en les tasques que fan (P2G1835, P3G1835, P4G1835, P6G1835 i E+65).

A banda dels actors nomenats i les institucions socials que formen part de la festa, també trobem els *homes-plaça*¹⁰.

Així les coses, tots els elements i actors descrits fan que es pugui categoritzar la institucionalització de la festa taurina a Pedreguer. Concebre la festa com a esdeveniment plural i col·lectiu, on la participació de diversos actors que impliquen a la pràctica totalitat de la població és clau per a la seua categorització.

4.1.3.- Les festes com a ritual

El camí fet fins al moment ens porta a comptar amb la percepció social i la institucionalització de la festa. Observant un elevat grau de consens d'acceptació i institucionalització d'esta. Ara, ens disposem a explicar les festes des de la perspectiva del ritual i la seua relació amb la performativitat.

Els temps que configuren el calendari festiu són repetits edició rere edició amb la mateixa estructura i cronologia, arribant a qualificar-se de *sagrat* en els discursos (P1G3665, P5G3665 i P7G3665). També, es distribueix l'espai i els rols que ha de tindre cada actor, ja siga com a organitzador, espectador, participant o finançador, entre d'altres. Tots ells elements que definixen el ritual.

Per altra banda, podem dir que el toreig no és únicament un ritual, sinó que també té elements de ritu de pas, perquè l'esdeveniment dels bous suposa un moment de risc, un moment social intens que es viu envoltat de persones i en un lloc privilegiat on es produeix reconeixement i estatus (moment liminar: toreig de l'animal). Un esdeveniment que compta amb una preparació (preliminar: vestimenta, escalfament, observació prèvia de l'animal i anunci d'inici de l'acció) i uns efectes posteriors (postliminar: aplaudiments, reconeixement verbal i físic), taxats socialment. La seguretat i el risc són un binomi que caracteritza el ritual com una pràctica especial, extraordinària i diferenciada per rols.

Seguretat i risc es troben en contraposició, però vinculades al voltant del significat de la festa en tant que se li dona molta importància a la seguretat en un esdeveniment l'essència de ser del qual és el risc.

¹⁰ La figura dels *homes-plaça* compta amb presència a les festes de Pedreguer des de la dècada de 1990, segons indiquen els informants. És una figura que es crea com a autoritat taurina, ja que vigila i garanteix el compliment de la normativa a peu de carrer. És una mena d'autovigilància que es posa des dins de la festa, la qual segueix vigent i no es localitza en altres poblacions.

Tot i la introducció de diverses mesures de seguretat, que intentarien contrarestar la por, és destacable que el nivell de seguretat formal existent, provinent de la normativa, és més rígid del que les mateixes participants aplicarien per elles mateixes. Així és com trobem algunes crítiques a l'edat mínima per a participar i a l'exclusió dels animals en els actes amb xiquets (P7G3665 i P6G3665).

“la seguretat que tenim no és una seguretat que *mos* ha eixit de dins, ni l'hem buscat *mosatros*, sinó que ha sigut una seguretat que moltes voltes hem viscut com a imposat. *Mos* ve de dalt, de les normatives” (P7G3665).

Una “imposició” que compromet l'essència de la festa, el risc. Sent este el que permet la performativitat masculina a través del ritual.

Es poden categoritzar les festes de bous de Pedreguer com a ritual per tres raons. Primera, rodar el bou és una activitat protagonista i sota la mirada de tota la gent, en companyia dels iguals. Segona, que la tradició del canyís és una responsabilitat atribuïda a la Quintada de torn, la qual s'enfronta als animals col·lectivament i sota l'atenta mirada de tota la plaça. I tercera, les entrades de bous són una activitat de protagonisme col·lectiu, de molta tensió i intensitat, Tot això, guiant-nos per les fases del ritual que explicaven Turner (1991) i Van Gennep (2013).

Altres institucions socials com la família i grups d'iguals també estan fortament arrelades a la festa. La configuració física de l'espai taurí, la plaça, està constituïda pels cadafals els quals són compartits per colles d'amics i les seues famílies, sent la propietat una herència entre pares i fills (P5G3665 i P8G3665). L'activitat de la plantada del cadafal combrega als homes (excloent a les dones) a la plaça on munten l'estructura, i en acabant, sopen a manera d'inici de les festes. Un inici festiu del qual no participen les dones.

L'intens grau d'institucionalització de la festa pot portar a considerar l'animal com a excusa en si, com a element secundari del qual realment es dona en l'espai de la festa. Si les festes de bous gaudixen d'un consens i d'una opinió favorable és per la capacitat de reunió i trobada que tenen.

Dels discursos s'extreuen moltes activitats simultànies i complementàries als bous, com reunir-se amb amics i amigues, acudir a un bar o trobar-se amb persones que només es troben anualment al cadafal (P3G1835, P6G1835, P1G3665, P43665 i E+65). Llavors, quan es parla de l'ambient, o l'excusa, s'està parlant d'una motivació que

permet ocupar l'espai públic d'una manera festiva i més intensa que quotidianament, per tal de relacionar-se amb el veïnat i gent que acudeix al municipi per a l'ocasió.

“no vindria, però ja no pel fet d'anar als bous, perquè fa ambient.” (P3G1835).

Que les festes i, en concret, els seus actes taurins, compten amb un espai cèntric al poble, la tradició i la dinàmica que desenvolupen els cadafals i la participació de tots els actors col·lectius (Comissió, associacions, quintades, famílies) crea un enfortiment de les relacions en aqueix context el qual legitima i contribueix a la percepció positiva de la festa.

Pel que respecta als grups d'iguals, les nits de festes s'acostuma a sopar amb les colles d'amics i amigues, a banda del moment de retrobament que suposen les festes (P4G3665).

La socialització de la xicalla en els actes taurins es porta a terme enjorn, acudixen al cadafal amb les mares i tenen dedicat un dia de protagonisme quan se celebren els carretons¹¹. Estos s'instauren en substitució de l'antiga solta de jònecs, prohibida per la legislació. En diverses ocasions es nomena el joc taurí entre la xicalla, conegut com a *jugar a bous*¹² (P4G3665 i E+65). L'existència d'un joc de rol sobre els festejos taurins que compta amb una implantació intergeneracional, també és explicatiu del grau d'institucionalització de la festa en tant que el joc és un mecanisme de socialització.

Trobem la tradició de les Quintades, el grup de persones que ha nascut el mateix any, el qual vertebrava les colles d'amics i amigues i té dedicat un dia durant les festes (Dia de les Quintades), l'any que es compleix la majoria d'edat (l'Any de *Quintos*) i successius aniversaris de *quintos* que reforcen aqueixa centralitat (10 anys, Comissió de Reis...). La figura de la Quintada com a agent de la festa fortament vinculat als actes taurins també és indicatiu de la institucionalització de la festa.

“Ara són quintos i no notes que són. *Mosatros* plantàvem barreres, les tombàvem, les alçàvem i fèiem de tot” (E+65).

¹¹ Estructura en forma de carretó i aspecte de bou, que és portada per un monitor i simula els moviments de l'animal.

¹² Joc consistent en l'atribució i actuació de rols. Una persona fa de bou mentre que la resta el toreja, el roda o fuig. La persona que fa de bou sol comptar amb unes banyes artificials o reals que l'ajuden a representar el paper atorgat.

Tot i això, la Quintada es troba en un procés de ressignificació perquè ha vist alterada la seua idiosincràsia, passant d'un paper més formal d'organització, a un paper simbòlic i festiu. Però això ja és un altre tema.

A l'àmbit del treball i de planificació temporal, la ritualització de la festa és tan elevada que les vacances estan marcades per les festes. S'intenta acoblar el calendari laboral al festiu. I, fins i tot, els àpats queden condicionats pels horaris de la festa.

“una cosa, curiositat això, dels pobles del voltant, no? que era l'únic poble *aixina* que detenia tot en sec... en sec, la gent es dedicava a la festa” (P1G3665).

“antigament, per *lo* que parlàvem també d'això dels bous... al *Cachap*, anar a sopar al *Cachap*, o al Genot, o la gent se n'anava a sopar fora [del poble] perquè acabaves els bous a les deu i a les dotze feies *l'entrà*, o dotze i mitja, i la gent deixar-se el plat del menjar allí i anar-se'n a vore *l'entrà* i acabar de sopar” (P8G3665).

Per a facilitar la localització dels actors, i analitzar la seua importància, s'ha portat a terme la confecció d'un mapa d'actors on queden recollits els set que hi participen, i que s'han anat descrivint al llarg de la categorització. Els actors estan distribuïts en un eix que contempla quatre quadrants segons el tipus de rols actiu-passiu i festiu-organitzatiu. La grandària dels actors correspon a la seua importància relativa dins de la festa.

Junt amb les Administracions, la Comissió i els homes-plaça són els actors col·lectius que prenen un paper més organitzatiu que festiu, sent els tercers els que més actius es mostren en tant que desenvolupen el seu rol íntegrament a la plaça.

Pel que fa al teixit associatiu vinculat a la festa, el municipi de Pedreguer compta amb dues associacions taurines: Associació Cultural Passió pels Bous (creada el 2004) i Associació Cultural Taurina El Canyís (creada el 2019). Les associacions taurines financen, organitzen i assessoren la Comissió, en el que respecta als actes taurins. A més a més, concentren les persones amb més interès per la festa taurina i, per tant, més actives. Tant la Comissió de festes com la Quintada de torn les podem incloure en el teixit associatiu, però pel seu paper cal separar-les de l'agregat.

Així doncs, amb un rol més festiu, podem considerar les associacions i, a més a més, a la Quintada i a les participants i espectadores. Les primeres col·laboren en l'organització de la festa, però des de l'afició i la diversió, no des de la responsabilitat

com el cas de la Comissió. Mentre que la Quintada i la resta de persones únicament participen festivament.

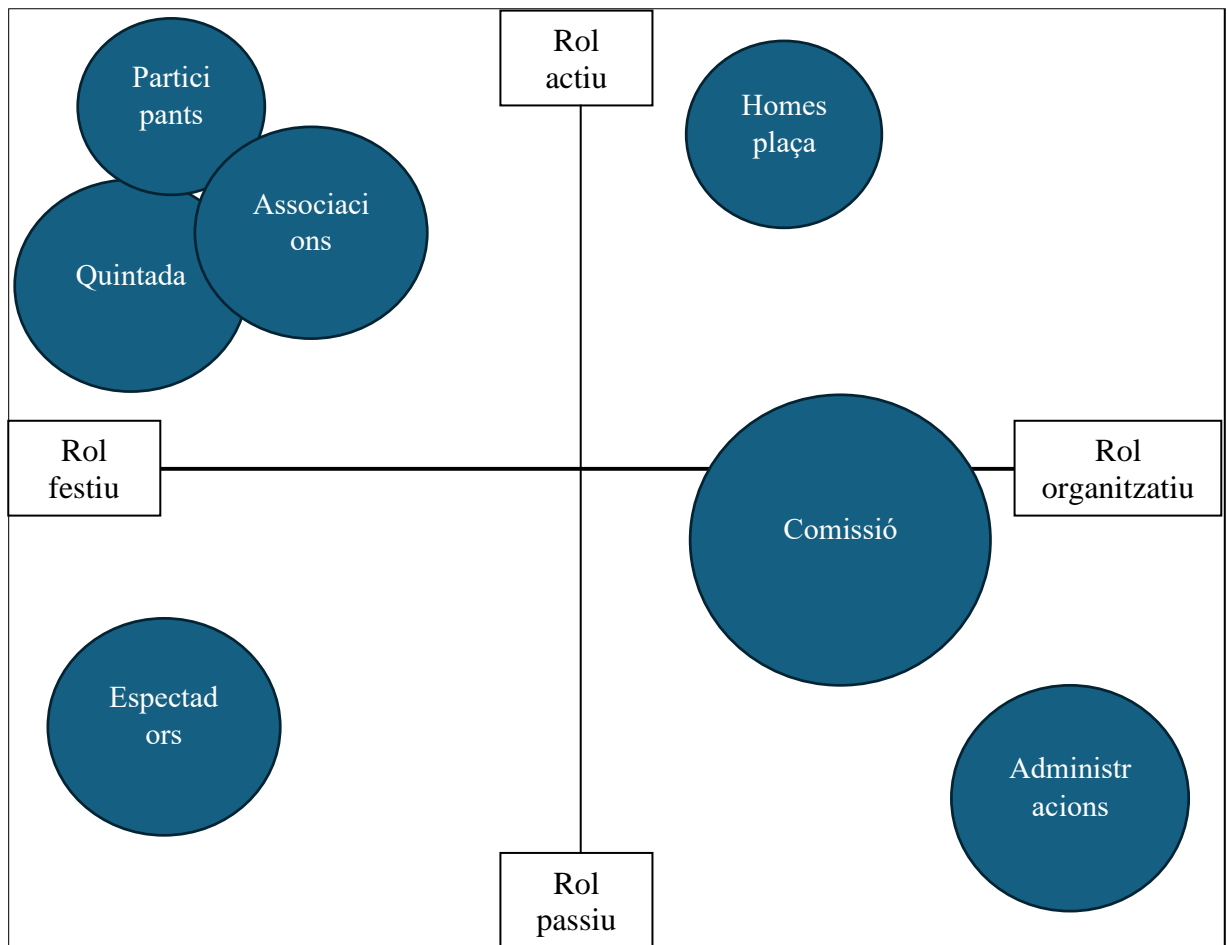

Figura 8: Mapa d'actors. Elaboració pròpia.

El cas que ens ocupa porta a diferenciar, dins del rol festiu, el rol actiu que mantenen les participants (principalment homes) i el rol passiu que mantenen les espectadores (majoria de dones).

Esta relació que es produïx entre el ritual, la festa taurina i la masculinitat definixen el ritual com a fenomen social que s'utilitza per a exagerar trets identitaris, com els de la masculinitat. El toreig representa una exageració de la identitat masculina.

4.1.4.- Identitat masculina i performativitat en la festa

La identitat masculina hegemònica, com dèiem, es basava en l'oposició a la feminitat i mantenia trets característics com el risc i l'adrenalina. La producció i

reproducció de la masculinitat suposa la perpetuació d'esta identitat, com assenyalava Butler (2007). El gènere compta amb uns mecanismes que permeten aqueixa perpetuació, mecanismes que s'aprenen a través de la socialització de les persones i que funcionen de manera automàtica en tots els aspectes de la vida (Connell, 2003; Smith, 1987).

Quan es pregunta sobre la socialització dins de la família respecte dels bous, els referents femenins apareixen amb un paper vinculat a les cures, com s'extreu dels grups focals i l'entrevista. En cas de parlar de la seua infantesa, de les primeres vegades que van acudir als bous, assenyalen que eren les seues mares, ties o àvies les que els acompanyaven. També, una vegada s'han fet més grans, vinculen les mares al patiment i a la cura per ells (P2G1835 i P3G1835). Les mares s'encarreguen de cuidar dels xiquets, mentre que els xiquets volen anar amb els pares, els quals estan baix del cadafal, fora de la ratera, amb els amics.

“*Pues si anàvem [a la plaça] amb la mare, a voltes, darrere la ratera i les mares, allí al teu costat i no et deixaven... I tu anaves propet dels pares, i tot això mirant per dins les rateres*” (E+65).

Entre els discursos de les persones participants podem apreciar que molts dels valors i emocions masculins s'utilitzen per a justificar la seua participació en la festa (P1G1835, P4G1835, P6G1835, P7G3665, P2G3665 i P5G3665). Si reproduïm literalment les paraules d'un dels participants:

“*et fa sentir viu [torejar], això et fa sentir viu, saps lo que vull dir-te?. Una contradicció perquè pot llevar-te la vida però en eixe moment tu et sents viu, sents que estàs viu, saps lo que vull dir-te?*” (P1G3665).

La idea que torear només té sentit en tant que implica un risc i això emociona i motiva a seguir, es repeteix al llarg dels diferents grups com a una idea de consens i, per tant, explicativa.

“*Jo sí que crec que siga part de la gràcia que hi haja el perill que et puga passar algo. Perquè si no, no torearies bous, torearies altres animals que no et pugueren fer res, m'entens? És com que t'estàs... Jugant-te la vida entre cometes, diguem-li. Estàs...*”

En *plan*, tens el risc eixe *entonces* t'agarren ganés, t'agarra goleta de tornar-ho a fer” (P3G1835).

Per altra banda, la masculinitat com a relació es transforma. Entre els subjectes veiem que els valors adquirixen altre caràcter a mesura que passa el temps. Esta predisposició al risc va atenuant-se al llarg dels anys, així és com la *seguretat* apareix com a concepte vinculat al *risc* a partir del grup de 36 a 65 anys (7), arribant a afirmar que la *seguretat* és principal durant els actes taurins (3); no tenint quasi importància en el grup més jove.

“quan ja veus tanta cosa, i has vist i saps, eres conscient que el teu cos, ja no tens 20 anys, m'entens? Perquè per a posar-te davant d'un bou, primer que tot, *tens que* estar físicament bé, el cos et *té que* respondre quan tu li digues i, *entonces*, com això anem perdent-ho, amb l'edat, *pues*, va augmentat la por. Una, pels coneixements que tu ja tens, saps què són capaços de fer, i l'altra que saps la teua física que vas a *menos*” (P2G3665).

Cal matisar, també, que encara que els homes més grans actuen amb més cautela pel seu estat físic, no deixa d'atreure'ls el perill i el risc que suposa l'activitat:

“cada volta que pega un colp allí al costat del corral, que estan gent, ja de la nostra edat per amunt, els veus a tots apegats a la paret de l'Església, que si la pogueren travessar entrarien dins tots” (P6G3665).

Tot i destacar la *seguretat* com a tret necessari de les festes, també al·ludeixen als moments perillosos i de caos com a moments de diversió, vinculant el risc i la por amb el divertiment.

“Home, i *antes* que entrava dins la Musical, i tots amagant-se per baix les taules (*es riu*) era allò, allò era... el *novamás*. Entrava dins la Musical i tots... “Ui, senyor!”, amagant-mos allí al *retrete* (*es riu*)...” (E+65)

L'explicació de per què el risc motiva a estos homes a anar als bous pareix que va més enllà d'una simple resposta hormonal, en tant que segregació d'adrenalina. De l'observació integral realitzada es va extreure que l'activitat del toreig s'acostuma a

portar a terme de manera individual, ocupant un lloc protagonista, encara que acompanyada pel grup d'iguals a distàncies curtes, amb l'objectiu de demostrar socialment la valentia o la manca de por.

“Qui roda, o toreja, l'animal es troba sol en l'activitat mentre que la resta observa. Quan acaba, si ha sigut exitosa l'actuació és aplaudit i reconegut mitjançant paraules d'ànim (es pot escoltar “valiente”) i salutacions amb contacte físic per part dels altres homes que observen. Si hi ha hagut un risc sobtat, el xic que es trobava sol amb l'animal, és assistit per les persones que miren” (Diari de camp de l'observació integral)

Esta manera de ser del ritual del toreig enaltix, en tant que demostra públicament, els valors de valentia, competitivitat, força, honor i lideratge als quals apuntava la teoria per a descriure la masculinitat (Connell, 2003; De Keijzer, 2003; Kimmel, 1997; Martínez, 2019). És més, en l'exemple del canyís, com a part de l'espectacle taurí de Pedreguer, també trobem estos valors.

“els Quintos van a frenar el *ganao* quan baixa cap a avall tots escapats, i volen parar-lo i tot això, i aixina tu veus que a voltes solten el canyís i allò, tots bramant, i passen coses, no passa mai res, però tenen gust de posar-se allí, i disfruten de fer eixa cosa, eixa *animalà*, perquè això no té cap sentit hui en dia, si no és per a fer una demostració que poden més que el bou, i el bou no passa, no” (E+65).

Una demostració, com apunta el citat, que “poden més”, al cap i a la fi, que tenen més força que l'animal. Un fet, la dominació humana sobre els animals, principalment masculina, que ha sigut apuntada també a la teoria per Fernández (2018) quan s'ha afegit *l'especisme* (P2G3665 i E+65) com a tret rellevant de la masculinitat en tant que la dominació dels animals, i la resta d'identitats de gènere, també està relacionada tradicionalment amb aqueixa identitat.

4.1.5.- Performativitat de gènere i divisió sexual de l'espai i de la festa

Completant tot el que s'ha dit, a través de la divisió sexual de la festa i de l'espai és com funcionarien els mecanismes de producció i reproducció de la identitat masculina. El fet que els rols respecte de la festa tingueren una clara marca de gènere permetria que els actes taurins reproduïren les desigualtats de gènere.

Que les dones ocupen un espai i els homes un altre, donaria com a resultat la perpetuació dels rols de gènere i les desigualtats que se'n deriven. Com s'assenyala en diverses ocasions (E+65, P2G1835, P3G1835, P4G1835, P7G3665).

“lo que passa és que és una participació més passiva [de les dones]” (P7G3665).

A partir de l'observació integral s'aprecia que les dones ocupen un espai que queda separat dels homes, dalt de les barreres, o dins de la rateta, sense ocupar el protagonisme al mig de la plaça com sí que passa en el cas masculí. Un espai masculinitzat, en tant que només és ocupat pels homes, al que sols poden accedir elles si són tutelades per l'autoritat masculina, com és el cas d'embolar el bou, on elles ho fan sota la mirada d'ell.

“igual que les emboladores sí, però dins del caixó... *aixina*, o si tallava el novio darrere agarrant-la” (P7G3665).

El fet que les cures siguin atribuïdes, quasi unilateralment, a la dona suposa que esta quede exclosa de la diversió del toreig: l'adrenalina i el risc. Apareix este cas en l'observació integral.

“Es posa atenció a una conversació entre un xic i una xica joves. Ell es dirigeix a ella amb un apel·latiu que denota una relació sentimental o romàntica, utilitza la paraula “amor” per a dirigir-se a ella. Ell li demana a ella que li guarde les coses mentre ell participa de l'activitat (torejar els bous), se sobreentén que, si ella pot guardar i tindre cura de les coses, és perquè ella mantindrà un paper passiu, no participant de l'esdeveniment” (Diari de camp de l'observació integral).

El paper de la dona queda, doncs, vinculat al seu rol de gènere el que reproduiria les desigualtats en el sentit que les dones ocupen un espai secundari en la festa taurina perquè no poden torejar, sense la tutela masculina, ni si s'han de fer càrrec de les cures.

“Jo i els *companyeros*, teníem xavala... Ja n'hi havia de palcos per ahí. I “xe, vorem de fer palco, perquè *aixina* amb les xicones anem, i anem dalt del palco...” i tot això. I hi havia uns quants palcos de persones majors que tenien els palcos, i *mosatros* en vam fer, i d'allà cap a ací sempre hem anat, quan teníem els xiquets xicotets, sabies

que estaven allí, i tu te n'anaves a fer-te'n dos amb los amics, venien els d'ací o els d'allà... i avant" (E+65).

A més a més, mentre que les dones ocupen un rol passiu i de responsabilitat, els homes acostumen a viure la festa de manera més lliure i activa, cosa que permet que ens referim a la festa dels bous com una festa masculinitzada, per a homes.

S'han identificat dos arguments principals per a situar a les dones fora de la festa. Per una banda, trobem la *por*. Des d'una perspectiva centrada en l'agència, s'entén que una persona, siga del gènere que siga, acudix o participa de la festa segons si té o no por (P3G1835, P4G3665). Estos sentiments respecte de la festa configurarien els gustos de la persona.

“Però jo trobe que, no sé perquè... No sé si és perquè són homes o dones però solen estar més els homes baix dels palcos i les dones d'alt. No sé si és per este motiu o per un altre. Però també... jo en el meu cas la meua xicona li agraden els bous més que ningú. I està baix del palco, saps? No sé si és pel gènere o perquè és, però sol ser *aixina*” (P31835).

“són una minoria però no sé perquè, si és més por...” (P4G3665).

Per altra banda, trobem els arguments biologistes. Estos arguments utilitzen raons aparentment biològiques, com les capacitats físiques, per tal d'explicar les diferències entre homes i dones (P7G3665, P1G3665, P4G3665).

“en la història, són els homes els que caçaven en la prehistòria, vull dir, hi ha un component... tenim la testosterona, que és la hormona que vulguem o no la tenim, *menos* serotonina els homes que les dones, això es diu, *bueno* en la Psicologia ho estudiem, és la “psicologia diferencial”, no? *Entonces*, hi ha coses que mai podran fer, els agradarà el futbol però mai podran competir un equip d'homes i de dones, no podran, per això estan a part” (P7G3665).

No obstant això, la teoria prèvia consultada (Batthyány, 2009) i el fet que es produeca una divisió sexual de la festa, posarien en dubte la percepció que autoresponsabilitza del paper passiu que prenen les dones, o que les desautoritza per capacitats físiques. Com s'ha anat relatant, les dones són relegades a un paper passiu per

les responsabilitats que han d'assumir (les cures), i els homes no, i per la socialització de gènere que, a diferència de la masculinitat, s'atribueixen a la feminitat uns valors incompatibles amb mantindre un paper actiu dins de l'espai públic.

Els arguments biologistes no s'apliquen en el cas de la participació dels homes grans, d'edats avançades, que no compten amb les capacitats físiques adequades per a mantindre un paper actiu. Una situació homòloga, en tant que es referix a condicions físiques, que és tractada diferent, exemple del biaix de gènere que opera.

Este aspecte social i cultural a què fem referència per a explicar la divisió sexual de la festa i de l'espai, queda argumentat a partir dels discursos recollits. Per una banda, s'exposa que en els últims anys ha tingut lloc un canvi social tendent a la igualtat entre homes i dones que ha possibilitat que estes puguen comportar-se d'una manera més lliure (P2G3665, P5G3665, P1G3665 i P7G3665).

“antes [les dones] no ho podien fer perquè no tenien la llibertat per a poder fer-ho i ara la tenen” (P2G3665).

Uns canvis que han suposat, fins i tot, la incorporació formal de les dones a la festa de la qual estaven excloses, tractades com a invasores (Gisbert i Gracia & Rius Ulldemolins, 2020), per la seua no participació de la tradició de les quintades.

“I sense dones. Les dones no eren quintes mai. Hi havia una discriminació total. La dona era dona i l'home era el 80%, o el *deixò*, de la festa. Hi havia festeres, però quintes no n'hi havia quan jo era... Això l'any 66, no hi havia festeres, quintes. *Guaponem!* Ara és que n'hi ha, fa 40 anys o 30 que *mos* hem ajuntat tots i anem a festes un dia, tots a menjar junts... però això no n'hi havia *antes*. Les xiques, *guapo!* Per a res. Hi havia festeres, però quintes no” (E+65).

Segons ells, que les dones ara participen més de la festa taurina s'explica amb una paraula: *igualtat* (3). Els canvis socials que s'han produït possibiliten la llibertat necessària perquè les dones participen més activament de la festa (P2G3665, P4G3665 i P6G3665). Una festa de la qual estaven excloses. Però de la que ara són únicament espectadores en la gran majoria. Una activitat que queda lluny de la masculina.

Este paper passiu i perifèric de les dones contrasta amb el paper actiu i central que mantenen els homes. I això fa que les dones gaudisquen menys de les festes.

“Anem a muntar *palco* la quadrilla, els homes, sí som una quadrilla de *companyeros*, sempre som, els *companyeros*, *pues* quedem, “*xe*, a les set de *l’asprà mos* veguem”, ho portem amb un cotxe o amb un tractor o *lo* que siga, i a les set comencem a muntar-lo, i et fas dos cerveses *después* o vas a sopar, els homes, sense dones, ja ho he dit jo, i “*xe, nemon* a sopar”, i sopem, i xarrem, i “bé a vore enguany com...” i au, s’ha acabat. I *después* desfer-ho, exactament igual, un dia *mos* ajuntem i quedem en una certa hora, i au. S’ha acabat” (E+65).

4.2.- DISCUSSIÓ

Als cinc apartats anteriors s’ha portat a terme la definició, de manera extensa i pautada, de diferents conceptes complexos prou generals que amaguen una estructura lògica argumentativa que els interrelaciona, crea jerarquies i oposicions, entre ells. Seguint l’estructura dels objectius específics plantejats per a esta investigació, aprofundirem en les categories i les seues relacions.

4.2.1.- La importància institucional de la festa: herència sociològica

Si caracteritzem la importància institucional de la festa, cal que partim de la centralitat dels bous entesa com a producte d’una herència sociològica, seguint l’exposat al marc teòric.

La festa taurina compta amb una història de pugna entre els poders legal, popular i eclesiàstic pel seu control, en paraules de Saumade (1996), té lloc *l’imperialisme de la tauromàquia*. El poder popular, constituent i transmissor de la festa, s’ha hagut de confrontar als altres que han intentat prohibir, o reformar, els bous al llarg de la història. Un confrontament que podria haver esdevingut resistència des de la qual constituir-se un fort sentiment d’identitat i cohesió del grup, alhora que produir-se l’exclusió dels poders aliens (del popular) de la festa, com apuntaven els discursos.

Esta herència sociològica explicaria la forta institucionalització de la festa taurina. L’espectacle taurí, com a joc que amaga conseqüències transcendents en forma de reconeixement o estatus (Geertz, 1992), seria el centre de la festa del qual emanaria tota una estructura social institucionalitzada que comptaria amb elements com: rols propis, context físic i social procliu, reproducció mitjançant socialització i reglamentació legislativa.

Els rols propis que dotarien de vigència esta forma de l'acte taurí componen una estructura amb sensació d'autogestió interclassista, ja que compta amb organització, provisió de recursos i actors propis de la festa, al marge de les institucions legals, com expressen els discursos. Esta sensació d'autogestió, la qual desplaçaria la política institucional de l'organització, seria molt dependent d'esta al mateix temps. Per la provisió de recursos (subjecció als pressupostos), però principalment per la reglamentació legislativa que regula i permet la seua organització (legalitat). Trobem una oposició, o competició, entre els dos poders que seguix vigent hui en dia.

4.2.2.- Elements claus en la producció i reproducció de la masculinitat: relat masculí i el ritual

Tota l'estructura institucionalitzada de la festa taurina disposaria d'uns mecanismes de producció i reproducció que funcionarien en connivència amb la masculinitat hegemònica i la forma ritual, constituint el *fet social total* (Homobono, 2004).

Com a elements claus en la producció i reproducció de la masculinitat trobem la divisió de l'espai per rols, principalment de gènere (Batthyány, 2009), la qual situa als homes en el paper actiu, el que determinaria que la provisió sentimental derivada de l'experiència, formadora d'un relat, estiguera basada en els valors masculins hegemònics (Martínez, 2019). La suma d'una diversió basada en els gustos (risc i adrenalina) i els valors masculins que s'ofereix experimentar (protagonisme i reconeixement) suposarien l'incentiu de participació que comportaria la pervivència de la festa i la seua permanència com a institució social (Graburn, 1992; Homobono, 2004).

Una dinàmica reproductiva de la festa i de la masculinitat que no seria possible sense la lògica de ritual que té lloc. La forta institucionalització que derivaria de l'herència sociològica de la festa i del relat masculí, el qual incentivaria a seguir participant, mitjançant la transmissió per socialització del discurs emocional d'expectatives vinculades al bou, recollit de la metodologia, comptarien amb el mecanisme del ritual com a element clau per al manteniment del fenomen social que ací es dona, perquè el ritual permetria el compliment de les expectatives, ja explicades a la categorització.

Esta herència configuraria un mecanisme d'incentius per a participar de la festa, en tant que la promesa d'experimentar els sentiments que es relaten motivaria a actuar. Això sí, estos sentiments serien garantits pel context físic i social procliu que s'ha anat configurant (Sanfèlix, 2017; Sanfèlix & Téllez, 2017). El fet que l'esdeveniment tinga lloc al centre del municipi i en un ambient distés que combrega a una important quantitat de gent, seria clau per al funcionament del mecanisme que garantix l'experimentació de les emocions expectades.

4.2.3.- Problematització del procés de producció i reproducció de la masculinitat en termes de desigualtat de gènere: les cures i l'apel·lació de les expectatives

Tot això, en conjunt, ens portaria a entendre com funcionaria la festa i la producció i reproducció del gènere (Butler, 2007), permetent problematitzar el procés en termes de les relacions que se'n deriven.

La transmissió d'un relat emocional dissenyat per a un receptor masculí suposaria una manca d'interpel·lació a la resta d'identitats de gènere sobre la festa, el que crearia una situació de desigualtat de gènere, en tant que no-interpel·lació suposaria inactivitat, podent-se interpretar, aqueixa abstenció a participar, com a exclusió de la festa (Gisbert i Gracia & Rius Ulldemolins, 2020).

Com esta divisió sexual de la festa tindria la seua arrel en un relat masculí, el qual respondria a les condicions materials de la societat que el crea (*performativitat*), el mateix relat, junt amb els mecanismes de socialització exposats (el ritual), dissenyarien els diferents rols generitzats problemàtics en tant que desiguals. Tot i que la societat ha experimentat canvis en les identitats de gènere, com asseguren les participants, el relat sobre la festa i els rols que es mantindrien es veurien lleument alterats. Que la feminitat seguís vinculant-se a les cures suposaria un impediment material per tal de canviar la posició de la dona a la festa. A banda d'això, l'incentiu emocional que seguix transmetent-se continuaria molt vinculat a la masculinitat hegemònica (Gilmore, 1998; Gisbert i Gracia & Rius Ulldemolins, 2020; Hernández i Martí & Gil-Manuel, 2006).

4.2.4.- Reflexions en termes de política pública: l'acció

Si ens disposem a aportar reflexions en termes de política pública primer que tot haurem de posar atenció a la legislació que regula la lluita contra la desigualtat de gènere.

Al municipi de Pedreguer, basant-se en el marc de les diferents lleis per la igualtat efectiva entre homes i dones, promulgades a escala estatal (Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març) i autonòmica (Llei 9/2003, de 2 d'abril), que vinculen l'actuació de l'Administració Local, es va dictar el *I Pla Transversal d'Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes de Pedreguer 2012-2016* (prorrogat) i crear la Comissió Local d'Igualtat. Un pla que va ser ampliat per al període 2019-2023 amb el *Pla d'Acció per la Igualtat i la Diversitat 2019-2023*, posteriorment prorrogat per als anys 2024-2026.

El Pla es proposa com el “marc d'actuació i la ferramenta per a impulsar el principi d'igualtat dins de l'Ajuntament com a organització, així com en la vida social, política i cultural del municipi” (Ajuntament de Pedreguer & Diputació Provincial d'Alacant, 2012: 2).

Al mateix Pla, s'afirma la necessitat de “continuar desenvolupant polítiques i mesures que permeten canvis socials tendents a l'aplicació efectiva del principi d'igualtat” (pàg. 2). Posant com a objectius del Pla “continuar promovent mesures d'acció positiva dirigides a eliminar desigualtats o barreres específiques, [...] i la introducció de la perspectiva de gènere en tots els àmbits de les polítiques públiques locals, per mitjà de la coordinació entre departaments i Àrees” (pàg. 2).

Així mateix, el *Pla d'Acció 2019-2023* declara, al seu Eix III sobre cultura, educació, joventut i esports, que el seu objectiu específic 1 és “donar continuïtat i reforçar la incorporació de la perspectiva de gènere i diversitats en l'àrea de Cultura” (Ajuntament de Pedreguer, 2019).

Partint d'este marc legislatiu es pretén que les conclusions que s'extreuen d'esta investigació contribuïsqen a continuar amb eixos canvis socials tendents a l'aplicació efectiva del principi d'igualtat, introduint la perspectiva de gènere en la festa, en tant que àmbit reproductor de la identitat de gènere i, per tant, objecte d'estudi i consideració a l'hora de planificar polítiques públiques que caminen cap a l'erradicació de la desigualtat entre homes i dones.

La informació que s'ha extret d'este treball posa damunt de la taula aspectes importants que, des d'una perspectiva microsociològica, estan relacionats amb el benestar social, la diversitat i la igualtat. Desnaturalitzar les conductes, posar-les en

qüestió i anar més enllà d'elles permet problematitzar la identitat de gènere masculina i buscar maneres de donar solucions a la masculinització i la divisió sexual de la festa.

Sent conscients que l'àmbit de la cultura està regit per grans arguments que creen amplis consensos aparentment despolititzats, la superació de l'opressió de gènere necessita entomar grans reptes en tots els aspectes de la vida, inclús en la festa. S'espera que esta investigació ajude a crear un debat i una reflexió que pugui portar a concrecions per a intervindre esta realitat social.

5. CONCLUSIONS

Al llarg d'esta investigació s'ha tingut l'objectiu general com a guia. Després de les dades recollides i dels resultats analitzats, podem afirmar que s'ha assolit la meta en tant que a partir de la investigació s'ha pogut comprendre la producció i reproducció de la identitat masculina, contextualitzada en les festes de bous de Pedreguer. Assoliment realitzat mitjançant els discursos de les persones participants.

A banda del general, s'havien establert quatre objectius específics més. Si els considerem i, a partir de la discussió portada a terme, també es pot asseverar el seu compliment.

El primer dels objectius versava sobre la caracterització de la importància institucional de la festa, el qual s'ha portat a terme satisfactòriament a partir de l'anàlisi dels resultats, arribant a concloure un elevat grau d'institucionalització d'esta.

En segon lloc, es proposava identificar quins són els elements claus en la producció i reproducció de la masculinitat. Així doncs, s'ha dibuixat un sistema que interrelacionaria la identitat masculina i la divisió sexual del treball amb la festa taurina, mitjançant un relat emocional que es confirmaria a través dels mecanismes del ritual festiu. Portant a concloure que l'assignació de les responsabilitats de cures a les dones i la construcció d'un relat adreçat a la masculinitat, exclourien la resta d'identitats de gènere de la festa, mentre que perpetuarien la masculinitat hegemònica.

Este objectiu connecta amb el tercer, en el qual es pretenia problematitzar el procés de producció i reproducció de la masculinitat en termes de desigualtat de gènere. El paper passiu al qual es veuen abocades les dones que acudixen a esta festa, suposaria una desigualtat respecte del paper que mantenen els homes. Un paper passiu, que seria fruit de l'estructura i de la dinàmica social, que es pren pel subjecte no-masculí per no ser interpel·lades a participar per desinterés emocional, a causa de l'androcentrisme festiu que regiria.

Tot l'anterior ha possibilitat l'acompliment de l'últim dels objectius. Pel que fa a aportar reflexions en termes de política pública, s'ha considerat que quedaria patent la necessitat d'intervindre en l'àmbit de la cultura per tal d'aplicar-hi la perspectiva de gènere que tractés d'acabar amb la desigualtat. No obstant això, la percepció social de la intervenció política obliga a recomanar planificació i cautela en les actuacions per no crear hostilitats que alcen respostes reaccionàries nocives per a l'objectiu de la igualtat de gènere.

Es pot afirmar que esta investigació, que ací finalitza, aporta en termes de coneixement a la Sociologia, als àmbits de la cultura i del patrimoni festiu, als estudis en perspectiva de gènere, i a la Ciència Política en els àmbits de l'opinió pública, la política pública i la cultura política. I, per tant, ajuden a saber quelcom que abans no es sabia i que és nou. Un quelcom que caldrà rascar per tal d'esbrinar molt més del que ací s'ha pogut.

Tot i haver complit els objectius proposats, cal esmentar algunes limitacions trobades durant l'execució del treball.

Per una banda, exposar l'interés investigador que pot suposar de cara a inspirar futurs treballs complementaris i/o extensius. Ja siga en el sentit que s'ha indicat al llarg del corpus, o en altres no pensats per l'autor. La manca de temps per a investigar és considerada com una limitació. A més a més, cal dir que la metodologia portada a terme podria ser més exhaustiva, fent més entrevistes o grups focals, però també més diversa en fonts. Es creu que comptar amb grups focals formats per dones o per perfils menys actius respecte de la festa hauria sigut molt interessant. Però, també, comptar amb més recursos econòmics per a desenvolupar amb més facilitat la metodologia.

Tot i això, este treball es finalitza amb el pensar que és una porta oberta a acostar la investigació científica a l'àmbit rural, fora de les ciutats, per a tractar la cultura pròpia d'allí.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Acadèmia Valenciana de la Llengua. (2024). *Diccionari normatiu valencià*.
<https://www.avl.gva.es/lexicval/>
- Ajuntament de Pedreguer. (2019). *II Pla d'Acció per la Igualtat i la Diversitat (2019-2023)*. <https://pedreguer.es/d/1167152051005648475>
- Ajuntament de Pedreguer & Diputació Provincial d'Alacant. (2012). *I Pla Transversal d'Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes de Pedreguer 2012-2016*.
<https://pedreguer.es/d/1167152051005648475>
- Andreu Miralles, X. (2008). De cómo los toros se convirtieron en fiesta nacional: Los «intelectuales» y la «cultura popular» (1790-1850). *Ayer*, 72, 27-56.
- Batthyány, K. (2009). Trabajo no remunerado y división sexual del trabajo. Cambios y permanencias en las familias. En M. Serna & T. Fernández, *El Uruguay desde la sociología VII: 7a Reunión Anual de Investigadores del Departamento de Sociología* (p. 133-146).
- Besnier, N., & Brownell, S. (2012). Sport, Modernity, and the Body. *Annual Review of Anthropology*, 41(1), 443-459. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-092611-145934>
- Birrell, S., & Cole, C. L. (1994). *Women, sport, and culture*. Human Kinetics Books.
- Bourdieu, P. (1997). *Razones prácticas. Sobre la teoría de la acción*. Anagrama.
- Brunet Icart, I., & Santamaría Velasco, C. A. (2016). La economía feminista y la división sexual del trabajo. *Culturales*, 4(1), 61-86.
- Butler, J. (2007). *El género en disputa: El feminismo y la subversión de la identidad*. Paidós.
- Capó, B., & Llopis i Guardiola, T. (1992). *Costumari valencià: Coses de poble*. Edicions del Bullent.
- Carabí, À., & Armengol, J. M. (2008). *La masculinidad a debate [Prólogo]*.
<https://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/32933>
- Carrió, P., Reig, A., Bolta, J. V., & Navarro, P. (2012). *Toros en Dénia y la Marina Alta: 25 años compartiendo afición*. Peña Taurina «Maestranza» Dénia.
- Collins, R. (1996). *Cuatro tradiciones sociológicas*. Universidad Autónoma Metropolitana.
- Collins, R. (2009). *Cadenas de rituales de interacción*. Anthropos.
- Connell, W. (2003). *Masculinidades*. UNAM.

- Costa, P., Ballester, T., & Garcia, P. (2009). *Pedreguer, memòria d'un poble*. Ajuntament de Pedreguer. https://bibliotecamarinaalta.org/llibre/978_84_606_4931_1
- De Keijzer, B. (2003). Hasta donde el cuerpo aguante: Género, cuerpo y salud masculina. En *La salud como derecho ciudadano: Perspectivas y propuestas desde América Latina* (p. 137-152). Foro Internacional de Ciencias Sociales y Salud.
- Del Valle, T. (1985). *Mujer vasca: Imagen y realidad*. Anthropos.
- Demetriou, D. Z. (2001). Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. *Theory and Society*, 30(3), 337-361. <https://doi.org/10.1023/A:1017596718715>
- Elias, N. (2021). *El proceso de la civilización: Investigaciones sociogenéticas y psicogenéticas*. Fondo de Cultura Económica.
- Fernández, L. (2018). *Hacia mundos más animales*. ochodoscuatro ediciones.
- Foucault, M. (1999). *Estrategias de poder*. Paidós.
- Frechina, J. V. (2004). La festa dels bous a Puçol. *Caramella. Música i Cultura Popular*, 11, 33-36.
- Geertz, C. (1992). *La interpretación de las culturas*. Gedisa.
- Gilmore, D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. Yale University Press.
- Gilmore, D. (1998). *Carnival and Culture: Sex, Symbol, and Status in Spain*. Yale University Press.
- Gisbert i Gracia, V., & Rius Ulldemolins, J. (2020). ¿La «reina de la fiesta»? Fiestas tradicionales y reproducción de la desigualdad de género. El caso de las Fallas de València. *Disparidades. Revista de Antropología*, 75(2 (julio-diciembre)), 7.
- González Abrisketa, O. (2013). Cuerpos desplazados. Género, deporte, y protagonismo cultural en la plaza vasca. *AIBR: Revista de Antropología Iberoamericana*, 8(1), 83-110.
- Graburn, N. (1992). Turismo: El Viaje Sagrado. En V. Smith, *Anfitriones e Invitados. Antropología del turismo* (p. 45-68). Endimiión.
- Hernández i Martí, & Gil-Manuel. (2006). La reina fantasma. Apoteosi i misèria de la dona fallera. *Caramella. Música i Cultura Popular*, 15, 28-33.
- Herzog, B. (2016). *Entender crimen y justicia*. Tirant Lo Blanch.
- Homobono Martínez, J. I. (2004). Fiesta, ritual y símbolo: Epifanías de las identidades. *Zainak. Cuadernos de Antropología-Etnografía*, 26, 33-76.

- INE. (s.d.). *Página web de l'Institut Nacional de Estadística*. INE. Recuperat 26 febrer 2024, de <https://ine.es/>
- Juliá, E. (1931). CARRERES ZACARÉS, S. - «Ensayo de una bibliografía de Libros de Fiestas celebradas en Valencia y su antiguo Reino» (Book Review). *Revista de Filología Española*, 18. <https://www.proquest.com/docview/1299257840/citation/416A27FF05ED4B36PQ/1>
- Kaufman, M. (1997). Las experiencias contradictorias del poder entre los hombres. En T. Valdés & J. Olavarría (Ed.), *Masculinidad/es. Poder y crisis*. Ediciones de las Mujeres N° 24. Isis Internacional/FLACSO-Chile. <https://studylib.es/doc/5134466/homofobia--temor--vergüenza-y-silencio-en-la-identidad-ma...>
- Kimmel, M. (1997). Homofobia, temor, vergüenza y silencio en la identidad masculina. En T. Valdés & J. Olavarría (Ed.), *Masculinidad/es. Poder y crisis* (p. 49-62). Ediciones de las Mujeres N° 24. Isis Internacional/FLACSO-Chile. <https://studylib.es/doc/5134466/homofobia--temor--vergüenza-y-silencio-en-la-identidad-ma...>
- Kimmel, M. (2019). *Hombres (blancos) cabreados: La masculinidad al final de una era* (D. Esteban Sanzol, Trad.). Barlin Libros.
- Lagunas Arias, D. (2009). Los ritos de paso en el mundo contemporáneo: Experiencias iniciáticas en las sociedades modernas. En P. Fournier García, C. Mondragón, & W. M. Wiesheu Forster, *Ritos de paso. Arqueología y antropología de las religiones: Vol. III* (p. 307). ENAH-INAH.
- Marcos Arévalo, J. (2004). La tradición, el patrimonio y la identidad. *Revista de estudios extremeños*, 60(3), 925-956.
- Martínez Guirao, J. E. (2019). Cuerpos en riesgo: Implicaciones y consecuencias de la masculinidad en las corporeidades. En *Deconstruyendo la masculinidad: Cultura, género e identidad* (p. 85-105). Tirant Humanidades. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7238414>
- Marx, K. (2010). *El Capital* (R. B. Heredia, Trad.). Biblioteca de Autores Socialistas.
- Medina Miranda, H. M. (2021). La tauromaquia y los otros festejos taurinos. Un complejo festivo fragmentado. *Sociología Histórica: Revista de investigación acerca de la dimensión histórica de los fenómenos sociales*, 11(1), 42-72.
- Menjívar Ochoa, M. (2001). Masculinidad y poder. *Revista Espiga*, 2(4), 1-8.

- Messner, M. (2011). Gender Ideologies, Youth Sports, and the Production of Soft Essentialism. *Sociology of Sport Journal*, 28(2), 151-170.
- Messner, M. A., & Sabo, D. F. (1990). *Sport, men, and the gender order: Critical feminist perspectives*. Human Kinetics Books.
- Mora Castro, A. (2020). *Conocer para Transformar: Métodos y Técnicas de Investigación en Trabajo Social*. Tirant lo Blanch. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=786614>
- Noguera, P. (2012). La pasión por los toros en Pedreguer. En *Toros en Dénia y la Marina Alta: 25 años compartiendo afición* (p. 140-142).
- Observatori de la Marina Alta CREAMA. (2022). *Observatorio Socioeconómico Marina Alta (Proyecto del CREAMA)*. Observatori Marina Alta. <https://observatorimarinaalta.org/va/>
- ONU. (2018). *World Population Prospects—Population Division—United Nations*. <https://population.un.org/wpp/>
- Pareto, V. (1966). *Forma y equilibrio sociales*. Revista de occidente.
- Picchio, A. (2005). La economía política y la investigación sobre las condiciones de vida. En G. Cairó & M. Mayordomo, *Por una economía sobre la vida. Aportaciones desde un enfoque feminista* (p. 17-34). Icaria.
- Pons, L. (2012). Bous al carrer a la Marina Alta. En *Toros en Dénia y la Marina Alta: 25 años compartiendo afición* (p. 131-139).
- Puwar, N. (2004). *Space Invaders: Race, Gender and Bodies Out of Place*. Berg.
- Reig, A. (2012a). La gran fiesta del esplendor económico (1849-1900). En *Toros en Dénia y la Marina Alta: 25 años compartiendo afición* (p. 21-28).
- Reig, A. (2012b). Toros cortesanos, toros reales y corros populares (1599-1848). En *Toros en Dénia y la Marina Alta: 25 años compartiendo afición* (p. 14-20).
- Rodríguez Becerra, S. (2000). *Religión y fiesta. Antropología de las creencias y rituales en Andalucía*. Signatura Ediciones de Andalucía.
- Sanfélix Albelda, J. (2017). *Demostrando ser hombres. Una aproximación socioantropológica a la construcción y reproducción de las identidades masculinas en las comarcas orientales de la provincia de valencia* [Http://purl.org/dc/dc/type/Text, Universidad Miguel Hernández de Elche]. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=109756>

- Sanfélix Albelda, J. (2021). Ritos de masculinidad: La construcción cultural de los hombres ibéricos en lo festivo y en el ocio. *Sociología Histórica*, 11(1), Article 1. <https://doi.org/10.6018/sh.488551>
- Sanfélix Albelda, J., & Téllez Infantes, A. (2017). Lógicas prácticas en el proceso de construcción de la masculinidad de los hombres valencianos: Calle, riesgo, fútbol y arca. *Masculinities & Social Change*, 6(2), Article 2. <https://doi.org/10.17583/mcs.2017.1937>
- Saumade, F. (1996). Los ritos de la Tauromaquia entre la cultura erudita y la cultura popular. *Revista de Estudios Taurinos*, 4, 125-162.
- Segalen, M. (2014). *Ritos y rituales contemporáneos*. Alianza Editorial.
- Smith, D. E. (1987). *The Everyday World as Problematic: A Feminist Sociology*. University of Toronto Press.
- Subirats, M. (2013). *Forjar un hombre, moldear una mujer*. Editorial Aresta.
- Turner, V. (1991). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Cornell University Press.
- Van Gennep, A. (2013). *Los ritos de paso*. Alianza Editorial.
- Vidiella, J., Herraiz, F., Hernández, F., & Sancho, J. M. (2010). Masculinidad hegemónica, deporte y actividad física. *Movimento*, 16(4), 93-115.

ANNEXOS

REFLEXIÓ PERSONAL

Al llarg del treball he anat pensant en la pregunta que plantejava Subirats, en la qual posava en dubte la vigència de la identitat de gènere en tant que voluntat performativa. Parle de voluntat sobreentent una capacitat social de canvi, perquè queda clar que el gènere segueix vigent com a organitzador de la nostra societat. Però des de la perspectiva del que necessitem com a societat, del que volem, és on cal que ens preguntem si desitgem seguir reproduint unes identitats que, com hem vist en este treball, creen tota mena de mecanismes culturals en consonància amb uns valors i uns comportaments nocius per a les persones.

No només això, també cal que ponderem els beneficis que reporta el binarisme i les identitats de gènere, enfront d'una societat de persones lliures.

Així les coses, s'ha de deixar clar que ni el gènere ni la cultura suposen ítems estancs abordables independentment, sinó que formen part d'un tot sistèmic. La divisió sexual del treball, necessària per al Capitalisme, imposa la necessitat de reproduir les identitats de gènere dins del joc de l'explotació de la mà d'obra. Sent la cultura, en tant que superestructura, un reflex de la realitat, de la infraestructura.

Injust seria no parlar de les corporalitats altres, com diria Fernández (2018), en este cas concret, dels bous i les vaques que hi estan implicades. Elles han sigut tractades des de la subalternitat més absoluta, l'animal humà s'ha cregut, i es creu, amb la potestat de dominar a les altres espècies, des de l'explotació laboral dels seus cossos fins a la seua representació cultural com a enemic o esclau des de la mitologia, l'epicitat i la cultura catòlica.

Als festejos taurins els animals no humans es convertixen en una treballadora prostituïda més de la qual el ramader humà extreu la plusvàlua del valor que crea, mentre que la resta d'humanes gaudixen de l'espectacle. Més enllà de consideracions sobre el benestar animal, que deixaré a la biologia i altres disciplines, i investigacions, cal assenyalar que la ideologia especista es reproduïx darrere d'estos festejos. L'especisme i la masculinitat, en consonància, treballen sota la lògica capitalista

perpetuant la dominació i explotació de les corporalitats altres i la divisió sexual del treball a partir de l'homòloga divisió sexual de la festa.

Estes perverses dinàmiques es donen, en esta forma, sota el paraigua del sistema de relacions socials capitalista, el qual caldrà superar si es vol acabar amb els efectes que genera i patim.

Responent a na Marina Subirats: no, no paga la pena seguir reproduint el binarisme de gènere una vegada s'ha comprés que crea més dissort que joia. No té cap mena de sentit seguir defensant allò que reduïx l'esperança de vida dels homes per la seua incapacitat de cuidar-se i respectar-se. Cap trellat té que se seguisca socialitzant una manera de relacionar-se sense assertivitat, violenta i mancada d'expressivitat. No té cap justificació més que la força de tot un sistema social que empeny a perpetuar-lo, i el qual caldrà superar.

GUIÓ EMPRAT

OE1: CARACTERITZAR LA IMPORTÀNCIA INSTITUCIONAL DE LA FESTA

[iniciar amb una dinàmica de relació de paraules i pensaments]

- **Què penseu quan vos dic les paraules “bous” i “Pedreguer”?** *ràpid, d'un en un, per a començar.*
 - o *Què són els bous per a Pedreguer?*
- **Amb qui aneu als bous?**
 - o *Penseu que és un pla que es fa amb un tipus de persones (amb els amics, amb la parella, amb els fills), o que ho fa qualsevol persona?*
 - o *Teniu cadafal? Heu fet la típica de plantà i sopà? Qui aneu a muntar els cadafals?*

[La següent pregunta necessita de les subpreguntes, en l'ordre que estan recollides]

- **Quin paper penseu que té la gent que s'implica i col·labora en l'organització dels bous? (Associacions, col·laboradors, Comissió...)**
 - o *Tots els d'ací esteu en alguna associació taurina?*
 - o *Si voleu respondre: Per què vau entrar?*
 - o *Sense que se'ns escalfi la cervesa: Quina funció teniu?*
 - o *Com participa l'associació de la festa?*
 - o *Penseu que sense vosaltres anirien com van les festes de bous?*
 - o *Quina importància li aporten?*

[pregunta ideal per a tancar el grup]

- **Com vegeu el futur de la festa?**

OE2: IDENTIFICAR QUINS SÓN ELS ELEMENTS CLAU EN LA PRODUCCIÓ I REPRODUCCIÓ DE LA MASCULINITAT i OE3 PROBLEMATITZAR EL PROCÉS DE PRODUCCIÓ I REPRODUCCIÓ DE LA MASCULINITAT EN TERMES DE DESIGUALTAT DE GÈNERE

- **Sou els més boueros de casa?**
 - o *La vostra afició d'on diríeu que ve?*
 - o *Ve de família la vostra passió?*
 - o *Què opinen els vostres pares?*
 - o *Les mares pensen igual?*

- *Què vos diu la vostra dona abans i després d'anar a torejar?*
- *Algun de vosaltres s'ha posat darrere del canyís? I com teniu a les mares? Vos renyen o què?*
- **Penseu que tot el món viu la festa igual?**
 - *Penseu que hi ha diferències, per exemple, d'edat, amb les dones, amb els de fora...*
 - *La festa taurina és més per a homes?*
 - *Les dones com gaudeixen de la festa?*
 - *Cregueu que això ha canviat?*

OE4: APORTAR REFLEXIONS EN TERMES DE POLÍTICA PÚBLICA

- **Fa uns anys, no sé si ho recordareu, van fer un referèndum sobre els bous... algú de vosaltres podria contar què va passar? Volia preguntar-vos per com vau viure tot allò?**
 - *Per què penseu que proposen prohibir la festa?*
 - *Com van reaccionar les associacions taurines?*
- **Vegueu l'Ajuntament receptiu amb els bous?**
 - *Donen prou ajuda?*
 - *Vos fan cas?*

TRANSCRIPCIONS

Transcripció M1-M2 GF 18-35 220324

M: Primer, per a començar, bueno vos diré dos paraules i teniu que dir-me què se vos ve al cap amb eixes dos paraules. Les paraules són “bous” i “Pedreguer”.

P1: Festa.

P2: Festa.

P3: Germanor.

P4: Anava a dir germanor jo també

P5: Tradició.

P6: Jo, el canyís

M: Entonces, per què, per a vosatros, els bous i Pedreguer són festa?

P3: Perquè per mi Pedreguer és el poble de per ací que els bous són més importants que a tots. En *plan*, Pedreguer sense bous...

P2: Sempre s'ha dit que és la catedral del bou

P3: Pedreguer, sense bous, no n'hi ha festes. Igual que a altres *puestos* sense altres coses no hi ha festes, a Pedreguer sense bous no pot hi haure festa en la vida. Pense jo. I sense canyís, això també és important. I després ho imiten i tal, però a Pedreguer és a on es posa el canyís.

P2: Jo pense que el primer divendres de festes, sense una *entrà*, *pues...* per a mi no comencen les festes.

P6: *lo mateix*

P1: No, perdria, perdria molt. La veritat que no seria *lo mateix*.

M: I... bueno, no sé... I dels *palcos*, per exemple, vosatros... bueno, per exemple ahir deien que la festa comença, quan comencen a sonar els ferros dels *palcos* a la plaça, perquè estan muntant-los i després se'n a sopar... i tot això. També esteu d'acord amb això? I heu anat a muntar el *palco* alguna volta?

P2: clar, clar

P6: Sí, *to los anys*

P3: Jo no he anat mai

P4: Jo tampoc he anat mai

M: Però teniu *palco*, vosatros?

P5: Jo sí.

P4: jo no, jo és que ca ma *uela* està a la plaça *aixina* que... (*es riu*)

P3: Jo meu no.

P6: Jo *tinc* que anar a muntar-lo, també, tots els anys. Però és això, jo quan veig la plaça buida, ara mateixa no és igual, tu *después* arribes al primer dimarts o al primer dimecres, que ja comencen a muntar els *palcos*.

P1: No, i *antes*! Ja veus que van muntant les barreres, ja va *calfant-se* l'ambient i això...

P6: Ja ve.

P1: Dius, ja ve, ja venen les festes.

P3: Jo és que veig que la gent de fora, inclús, quan veu la plaça de Pedreguer sense els *palcos*, la veu rara i tot. És veritat, perquè la gent... A Pedreguer van, de tots els *puestos*, als bous a Pedreguer van. Als altres pobles no hi va tanta gent, però a Pedreguer van de tots els *puestos* que pugues imaginar.

P6: Ja, *después* arriben a mitat any i està buit... i diuen...

P3: No, sí.

P1: Això què és? No saber arribar (*es riu*)

P4: No, però sí, les festes com a tal, ja dius "hòstia, ja tinc el saboret" quan, mateixa, veus les barreres del Carrer Gata que estan muntades ja o... això és la setmana *d'antes*, una cosa *aixina*

P2: Ja tens el *gusanillo*, e?

P4: Sí, sí.

P1: ja va *calfant-se*, hòstia, que venen, que venen...

M: vale, bueno ací, quintos heu sigut tots menos tu (p5), encara, no? Pues, per a vosatros que... o siga, ser quintos està molt relacionat amb els bous? O què trobeu?

P2: Està relacionat amb el tema del canyís...

P3: Sí. Jo...

P6: *Antes* també estava més relacionat, perquè com muntaven les barreres i *tenien* que muntar-ho tot.

P2: tenien una tasca que fer

P1: En un principi el sentit de ser quinto era eixe, que *tenies* que muntar les barreres, si no ningú les muntava (*es riu*)

P4: sí. Però jo pense que sí, jo pense que, *bueno*, n'hi ha gent que no... *bueno*, a vore, home, és voluntari tot, que no és res obligat.

P6: Ningú t'obliga, tampoc...

P4: No és res obligat, però jo pense que sí, però jo què sé, va agarrat, o siga, va *arraigat* el...

P2: Jo pense que sí, si eres de Pedreguer des que eres xicotet, sempre... vols ser quinto, per a viure-ho i posar-te darrere del canyís. No tot el món, però...

P1: fa il·lusió...

P2: La majoria.

P1: clar que sí

P6: Ell mateixa, que encara no ha sigut...

P3: El *gusanillo*.

P5: Home, algun dia sí que m'he posat i això, però...

P1: la primera *entrà* i això... *verga!*

P6: Sí, no, però jo també, jo vaig fer això. Alguna volta em vaig posar d'*antes* per a saber què era.

P5: este any ho descobriré...

(*riseta fluixeta dels participants*)

M: Diríeu que sou els meus boueros de casa, o n'hi ha més gent a casa que...

P3: Hòstia...

M: vos ho ha ensenyat, això?

P3: De casa, en diferència. *Vamos*, però a muntó diferència...

P5: Jo trobe que també.

P3: Mira, *lo* màxim que s'arrima als bous és a la Musical a fer-se una cervesa. *Lo* màxim...

(*es riuen tots*)

M: eixa és bona. Entonces, sí que diríeu...

P2: No, jo no, en el meu cas no.

P6: Jo tampoc

P1: jo no, jo diria que ma *uelo*

P4: Jo tampoc.

P3: Jo sí.

P2: jo, el meu cosí, la família és tauriana... de tota la vida

P6: Jo per un costat i per l'altre. Igual que tu.

M: I dels vostres pares... vos animen per igual a participar dels bous, si és que vos animen?

P5: clar que sí. Sempre.

P4: Sí. Mon pare sempre és el que... com que m'ha passat, *lo* del bou i això. A ma mare li dona igual, la veritat. (*es riu*) Però sí, sí.

P2: No, a mi a ma casa al contrari (*es riu algú*). Si m'ho poden llevar m'ho lleven, però és que no poden (*es riuen tots*)

P6: A mi em passa igual, que *alomillor* vull fer-li *algo* a un bou o això, i li pregunte a mon pare “tu com el veus?” i això... i sempre, no m'ha dit mai “Este, este bé”

P2: sempre “buuuf” (*soroll com a que busca excuses i no li pareix bé*)

P4: Sempre té una pega (*es riu*)

P6: sí...

M: Els vostres pares patixen per vosatros quan... o...?

P3: Jo al principi que em vaig posar al canyís uns quants dies, *hasta* que me'l vaig vore damunt i em vaig cagar, la veritat (*es riuen*). Ma mare no venia, sempre anava a vore les *entraes* i quan anava jo, quan vaig ser quinto no va anar ni un dia. Es quedava a casa perquè no volia saber res.

P1: per a no vore-ho...

P3: clar

P1: Ja.

M: Sí, a vore, el risc és una cosa que està en les festes de bous. Però també, a *lo millor*, és part de la gràcia, no? del bou. Què sentiü quan... esteu allí als bous?

P1: és adrenalina

P4: És adrenalina pura.

P3: Jo sí que crec que siga part de la gràcia que hi haja la perill que et puga passar *algo*. Perquè si no, no torearies bous, torearies altres animals que no et pugueren fer res, m'entens? És com que t'estàs... Jugant-te la vida entre cometes, diguem-li. Estàs... En plan, tens el risc eixe *entonces* t'agarren ganes, t'agarra goleta de tornar-ho a fer. Com el que va en cotxe, com el que va al circuit de cotxes, que té risc de pegar-se-la i de matar-se, o si no no ho faria... trobe jo.

P1: Sí, perquè al final també *lo* que trobes divertit és eixe *riesgo*, eixa adrenalina...

P2: Jo sempre dic que és com un *veneno* que si t'ha picat de veritat, ja no... tota la vida no estaràs davant, però sempre tindràs la curiositat o... “seré capaç o no seré capaç de passar eixa por?”

P6: sí

M: Ahir deien que és com una droga...

P4: Sí, sí, anava a dir-ho jo ara, l'adrenalina és com una droga... i vulga o no... Jo la primera volta que vaig córrer, que jo... no podíem entrar, saps?

(*es riuen*)

P2: Com tots.

P1: els xiquillets...

P4: I jo dic “açò és una meravella!”

P2: amb una volta has tingut...

P4: No sabia jo *lo* que era, i açò és una meravella.

P3: A mi em van a estirar de la barrera, si no m'enganxaven (*es riuen*) No vaig vore la vaca que venia darrere.

P6: No, però l'adrenalina, home, ell és el que millor ho sap però l'adrenalina quan et passa un xoto d'eixos...

P3: sí...

P6: a un centímetre...

P2: és bestial

P6: jo he anat ràpid en cotxe o *lo* que siga, però no es pot comparar mai.

P2: que va

M: i se'n recordeu de la primera volta que vau anar als bous?

P1: Hòstia...

P2: jo sí, a la primera volta que em vaig posar davant, sí. Jo tenia 7 anys...

M: I, bueno supose, que els vostres pares vos degueren portar al palco o...

P3: Clar

P1: Això sí

P2: Això és el que no recorde.

P1: de menudet al *palco* deguera ser...

P4: sí, perquè jo no me'n recorde

P3: papant-te totes les *entraes*, les *soltaes*, des del 8 del matí, les 12, les 7, les 12 de la nit... (*riuen*) Te les papaves totes.

P1: Totes, totes.

P4: sí, sí, *baia*

P6: Si no et portava ta *uela*... et portava ta tia, i au

P2: I quan agarraven a algú ta mare tapant-te els ulls “No mires, no mires”, “deixa'm vore!”, jo “fuig verga!”

(*es riuen*)

M: I, bueno, vosotros... vegueu entre els vostres amics alguna... diferències de viure la festa? O siga, vosotros cregueu que dels vostres amics sou els meus boueros? o sou tots iguals en això dels bous? I si teniu amigues, la parella... viuen igual o vegueu diferències?

P1: hòstia, sí que veig diferències, sí.

P5: Sempre hi ha hagut diferències. Hi ha gent que li *agrà* més, i a qui li *agrà menos*...

P2: clar, l'afició que tinga cada uno

P4: Sí, però jo veig, ara mateixa, a la meua càbila, quan és hora *d'entrà*, *monanem* tots cap a *l'entrà*. Tots, ningú es queda. O, jo que sé, vull dir no és una cosa... a vore, el més bouero? Pot ser que siga el més bouero... però és que no ho sé.

P6: a vore, jo de la meua Quintà... Sí que diria que soc el més bouero, està el Joel i això, que també li *agrà* a muntó i això. Però *aixina*, com a posar-se tant davant o anar a més *puestos* a vore-ho... o això sí que seré jo. Però és *lo* mateix, quan ve l'hora de *l'entrà* a la càbila... home, sí, se'n queden quatre perquè sí que no els agrada de cap de manera. Als altres, *pues a lo* millor veuen *l'entrà* i *después* ja se'n baixen a on siga a fer-se'n una.

P1: ja sí, però *l'entrà*...

P6: però *l'entrà* la veuen

P4: *l'entrà* la veuen sempre

P3: Això és precís.

P2: no, *mosatros* tanquem la càbila i tot, i *monem*

P3: La càbila no es tanca ni per a les orquestres, però quan va *l'entrà* es tanca
(*es riuen*)

P4: sí, sí. És veritat, és veritat

M: Si s'imaginàreu les festes de Pedreguer sense bous...

P2: No

P3: no vindria, però ja no pel fet d'anar al bous, perquè fa ambient. La gent que va als bous, *después* quan s'acaben, igual baixa a fer-se'n dos. Sempre hi ha més ambient que si no feren bous. Igual que quan es fan allí dalt, a Sant Blai, els bous, *lo* que ve a ser el *corro* dels bous n'hi ha poca gent, però el bou és *lo* que fa que vaja la gent al mateix temps, no sé, és... Igual hi ha a muntó gent que no vol vore els bous com a tal, però va allí perquè fan bous. Si no féren bous no aniria.

M: estira

P2: van per l'ambient

P3: sí, per l'ambient sí

P6: Sí, igual que a festes mateixa, tots els matins no fan coses, però encara que feren coses pel matí, quan fan els bous o *lo* que siga, quedes amb els altres i dius “anem, no sé que...” i a *lo* millor estàs més *rato* estacat dins del bar, que no al *palco* ni res, però...

P5: ja...

P2: I et dic, en Pedreguer no sempre fan bous quan són festes...

M: Sí, això també fa...

P2: és *algo* que...

M: relativament pocs d'anys, no?

P1: La veritat és que sempre fan de tot... pel que no li *agrà*

M: Vau anar al bous de Sant Blai? Vau estar?

P4: Sí

P6: sí

P5: sí

M: o siga, vosatros sempre que fan bous a Pedreguer, intenteu...I fora de Pedreguer també?

P6: Sí, també.

P3: sí, també

P4: també

M: però *bueno*, comparat Pedreguer als altres pobles, ja heu dit que...

P4: no hi ha punt de comparació

P2: Ni punt de comparació

P5: que va

P3: *almenos* per esta zona, trobe que no

P1: en els pobles de rodant i això...

P2: És un dels pobles més exigents en el tema dels animals... per *lo* tant, atreu a molta gent.

P6: a vore, *después*... Jo que sé, *mosatros* sí que hem anat a Onda i a *puestos* lluny que és un espectacle. Però mateixa... jo

P2: Pedreguer té l'essència, no?

P6: Jo, per exemple, fer-li *algo* a un animal, fora, *pues* t'ho disfrutes a muntó. Però jo, com a casa, no m'ho disfrute igual

P2: clar, jugues a casa

M: Què vols dir amb que són més exigents, ací?

P2: Perquè ací, els ramaders... Si és una *vesprà*, no? *Tenen que* vindre en dos o tres vaques de les millors que tenen. I realment és *aixina*...

M: ací tenim bon gust en el que són els animals?

P2: Sí, un gust peculiar. A cada *puesto* li *agrà* una cosa, però sí.

(*silenci incòmode*)

M: *vale*, no sé si algú de *vosotros* forma part d'alguna associació taurina del poble?

P6: Sí.

M: I si penseu que... que són... importants dins de *lo* que és l'organització. Si cregueu que fan... un gran paper dins de les festes i si gràcies a elles, *pues*, les festes són com són...

P2: Clar que sí.

P6: Home, la majoria de coses... pense jo que no ho sé, perquè jo no estic estacat a cap de penya, però la gran majoria ho farà la comissió.

P4: sí

P6: Però *después* dies...

P5: tot *lo* que és el dia del bou...

P6: el dia del bou mateixa...

P1: ho organitza cent per cent l'associació

P2: tot el dia, trobe

P5: Tot *lo* dia ho organitza l'associació cultural.

P2: *después* també està la penya el canyís...

P6: sí

P2: com està l'escala i corda (*coet i corda*)... que fa la *Cordà to los* anys, o està el club de pilota... no sé

M: Té el seu... el seu sentit de ser i que fan... per exemple, els que érem ahir hi havia prou gent que eren d'associacions. I... i com a mínim el que vaig notar és que sí que sabien moltes coses de bous que *a lo* millor *pues* a la comissió li ve bé preguntar i...

P6: sí, home, clar

M: *vosotros* cregueu que això és un paper important?

P3: Clar.

P4: Això sí.

P2: *claro*

M: I la... Ja heu dit que la plaça de bous quan... *bueno* per a vosatros té com... vos fa sentir com a que ja són les festes quan està *mundà*... I què passaria si les festes es pararen de fer en la plaça que tenim ara? Com sentiríeu això?

P6: Que ho féren en un altre *puesto*?

M: Sí.

P2: a vore, ho veig molt difícil

P6: És molt difícil. Però mateixa l'any passat a Xaló ho van canviar, que ja no es fa la plaça que es feia sempre perquè la van... no sé què van fer. Si van arreglar la font...

P4: és per la font

P6: no sé si és per la font...

P2: Eixa és l'excusa, la font, no? Però *bueno*...

P6: sí, però van tirar fora. N'hi haurà persones que ho trobaran millor. N'hi haurà persones que pitjor... Però no sé. A Pedreguer, per exemple, sí que també perdria tot.

P4: Sí, sí.

P1: perdria mogolló

P6: l'essència, la cosa que estiga al mig del poble.

P5: Exacte.

P2: No i que la cosa que en Pedreguer es paga per cada *palco*... i eixos diners van per a les festes.

P3: I els *palcos* estan fets a postes per al lloc on estan

P6: estan a *medida*

P3: N'hi ha *palcos*

P1: a un altre *puestos* no cap el *palco* eixe

P2: hi hauria que modificar-los

P3: Hi ha en altres pobles que sí que veus que tots els *palcos* són iguals

P1: clar

P3: a Gata trobe que és que també sí que tots els *palcos* són iguals.

P6: perquè és pla

P3: A Pedreguer estan fets a mesura pel carrer que és. No el podrien canviar. Igual que trobe que no poden llevar el *palco*, diguem-li, ací a Pedreguer, em sona, no ho tinc clar ara.

P1: trobe que no pots llevar-lo

P3: Però no pots llevar-lo. És el teu *palco* i si no te'l compra un altre no pots...

P1: no, no

P3: *Té que* continuar muntant-lo. Total, encara que no vages al *palco tens que* continuar muntant-lo. Perquè està fet a *medida* tot. No es pot canviar de *puesto*. És impossible.

P6: perquè a meitat de plaça el *hueco* buit...

P3: no...

P2: una barrera.

P4: és pot posar i au, però què va.

P2: però ja no és *lo* mateix

M: *vale*, i vosatros noteu que les festes de bous poden ser com una festa més per a homes que per a dones? O vegueu que també les dones s'ho viuen?

P5: les dones també s'ho viuen

P4: sí, sí, sí

P3: Jo és que conec prou dones que...

P2: home jo, si te soc sincer... en els *palcos* sempre veus més dones que homes.

P4: sí, sí

P3: Als *palcos* sí.

P2: i xiquets no?

P3: Però jo trobe que, no sé perquè... No sé si és perquè són homes o dones però solen estar més els homes baix dels *palcos* i les dones d'alt. No sé si és per aquest motiu o per un altre. Però també... jo en el meu cas la meua xicona li agraden els bous més que ningú. I està baix del *palco*, saps? No sé si és pel gènere o perquè és, però sol ser *aixina*.

M: depèn de la persona?

P3: sí, jo veig més per persones que per gènere.

P4: Sí, però si et referixes a que hi ha moltes dones que els agrada el *deixò*. Pues, sí, sí es veu

P1: Hi ha dones que els agrada *mogolló* també

M: *Mosatros* també som molt joves perquè ahir deien que com a que ha canviat la cosa. Que com a que *antes* quan, els d'ahir tenien... eren més majors que *vosotros* i deien que havien notat com havia canviat molt *lo* que era la participació de la dona. *Vosatros*... és que clar, amb *lo* joves que som és complicat haver viscut canvis però com creieu que això ha canviat? Com s'imagineu les festes de Pedreguer fa 20 anys? 30 anys? Creieu que en això notaríeu diferències?

P2: No crec jo que les dones rodaren, no? Però tampoc veig que fora molt diferent, no? en eixe sentit...

P1: Home, igual es posaven més els homes al canyís i les dones no es posaven tant al canyís...

P5: pot ser

P1: puga ser, no sé

P3: Això són suposicions...

P1: ja, són suposicions

P5: ho estava pensant i...

P6: Home, jo és que ací a Pedreguer tampoc he vist mai a ninguna dona fer-li res al mig del carrer a cap animal. No ho ha vist mai.

P3: no, això és veritat

P2: No, però ficar-se darrere del canyís, jo això sí.

P4: sí, sí, sí

P3: sí, clar

P6: I a lo millor *antes* sí que no feien... ni de conya

P3: I al caixó, encara que no li pegue una *rodà*, estar a la barrera i que li vinga el bou damunt i fer-li la típica...

P1: posar-li la maneta

P3: ho fa més d'una dona

M: sí, *hasta* els xiquets, els xiquets ahir també deien que els xiquets els *tenen que parar*, que si no es posarien al mig de la plaça d'enfront dels bous... Del canyís... primer, què sentiu per a posar-vos davant del canyís? O siga, darrere del canyís, darrere... I sabeu la seua història de per què ací a Pedreguer es fa?

P2: *claro*

P6: Sí.

P2: Perquè *antes* no... Feien *l'entrà* i no hi havia portes, com ara, hui en dia. I els quintos *tenien que nyigar* una barrera de bigues. Amb cordes les bigues. *Entonces* no donava temps a mentre els bous pujaven i baixaven a...

P6: *nyigar-ho* tot

P2: *nyigar* a totes les bigues.... *entonces* uns altres *tenien que parar l'entrà* i perquè també *antes*... eixos bous que feien *l'entrà* eren els que per la *vesprà*...

P4: clar, no tornaven al corral

P2: Sí. D'ahí ve la tradició.

M: I vosatros... Quan vos poseu darrere del canyís, ara hi ha unes portes metàl·liques que això ja... no passa això, però sí que teniu, això que has dit tu, una tradició. Vosatros creieu que això es manté perquè és una tradició?

P3: Totalment.

P4: totalment

P5: totalment

P1: sí, sí

P6: Sí, hui dia sí. Perquè hui en dia... La necessitat de que estiga al canyís no està.

Simplement és el fet...

P1: per tradició

P4: *claro*

P6: que la gent vol seguir fent-ho.

M: I com veieu que n'hi ha pobles ara que també fan *lo* canyís?

P6: ai, perquè *lis* ha agradat.

P3: *lis* ha agradat la idea.

P5: i han volgut fer-ho igual

P6: i volen fer-ho.

P2: Jo sempre dic que a les 12 *después* de sopar... com a que tens més valor, no? (*riuen*)

P1: Sí, sí, sí

P4: sí

P2: I per això *pues* ve tot, no? “*estos ho fan? Pues mosatros* també l’any que ve”

P6: i au (*riuen*)

P4: Però mateixa, veus ahí a Beniarbeig que estan...

P3: amb *tableros*...

P4: amb *palos* de granera i amb històries i dius “*verga!*” I a un carrer que no, no...

P2: allí és perillós, e? A vore a on t’amagues!

(*riuen*)

P6: Allí *cuidao*... Jo no m’he posat mai, però allí, quasi, quasi no tenen escapatòria.

Tenen que pujar-se tots a les barreres. Que dius “verga”.

P2: maricó l’últim!

(*riuen tots a l’hora*)

P4: sí, sí, sí

P3: sí

P4: Però bé, jo que sé. Que cadascú faja *lo* que vullga i au

P3: a mi no em pareix mal.

P2: Al final són les tradicions.

M: També que s'està exportant una tradició de Pedreguer... en si és un orgull

P2: O siga, a Pedreguer ho tenim com a que és de Pedreguer, no? Però que els animals *antes* els triaven amb un canyís, en els corrals no hi havia portes, com hui en dia, no.

Que entrava un *tio* i amb un canyís, i deia “eixa”, i n'hi havien cinc o sis, però eixa la *tenien que* apartar amb un canyís. I d'ahí ve... Però que ho farien en més pobles, també.

M: Ja, posant-mos en lo pitjor... Creieu que durarà molt de temps, el canyís?

Creieu que té futur?

P3: ací a Pedreguer? sí

P5: sí

P3: Barbaritats.

P6: Jo trobe que de moment sí. Perquè el canyís no és una cosa que li afecte, vull dir...

P2: mentre la gent jove tinga ganes de posar-se i de fer-ho... Es farà, crec jo, *vamos, hasta* que no...

P3: El problema és que com la gent...

P2: fiquen una llei o fiquen... No li veig jo...

P6: Vull dir, no és una cosa que li faja més mal a l'animal que una altra cosa.

P2: no, no, no

P3: El problema jo el veig més per la gent que es *té que* posar al canyís, que pel canyís... que per la gent de fora. Que si es para de fer és perquè no hi ha ningú el canyís.

P2: exacte

P1: home, clar, clar

P3: Perquè fa... no sé, molts anys fa ara. Seria el 2019 o el 2018, no sé, n'hi havia mogolló quintos que no volien posar-se al canyís i n'hi havia poca gent al canyís.

P6: La teua quintà

P1 va ser al meu any

P6: n'hi havia molts pocs

P3: *pues* la seua quintà n'hi havia poca gent del canyís.

P4: Però al final n'hi ha gent que...

P3: Sí, la cosa és que al final si no n'hi ha quintos es posa una altra persona

P6: jo em posava a muntó de voltes

P3: Molta gent vol anar al canyís.

M: I sabrieu què dir-li als que encara no han sigut quintos per animar-los a que continuen la tradició?

P4: que ho proven.

P3: és provar-ho

P2: Jo, per la meua experiència, amb la meua quintà, jo deia “estos no es fiquen *ninguno*”. I *después* s'han posat una volta o dos i els he vist emocionats, i tot *los* dies al mig i...

P1: L'adrenalina i això.

P6: Els meus quintos, la primera *entrà*, o siga, el primer dia *antes* que, això, te'n vas a sopar i *andespués* ja fas *l'entrà*. Estaven cagats, perduts, tots. *Hasta* que no es van fer una casalleta (*es riuen*) i es van animar... és veritat! Se'ls va llevar eixa por i ja es van posar.

P4: Però una volta ho proves dius “hòstia, no és per a tant”

P6: Clar. I ja et puja eixa adrenalina i dius, *val*, m'ha molat. I tens més gana.

P4: sí, sí, sí

P2: i encara tens més ganes de córrer

P1: la veritat que sí, una volta ho proves...

M: I ara anem a embrutar-*mos* un poc més els peus i anem a parlar de l'Ajuntament. Primer, no sé si se'n recordeu, del referèndum que va hi haure fa uns anys.

P5: Sí.

P2: sí

P6: sí

M: Perquè també sou joves. Jo, sí, me'n recordeu. *Pues* podríeu contar de *lo* que vos recordeu, de què va passar, per a què va ser...?

P5: Van fer el referèndum per a llevar el bou *cerril* i el...

P6: no

P2: i el bou encaixonat, el bou encaixonat

P6: El bou encaixonat i el bou embolat.

P4: Jo sé que vam fer dos o tres *debates* o una cosa *aixina*...

P6: *vosatros* encara no podríeu votar...

P4: No, no, no, que va, que va

P5: *mosatros* no podíem votar

P2: Jo vaig votant el DNI de ma *ueta*. Saps? Per què estava empadronat a Ondara

P1: Jo no sé si podia votar.

P6: Jo sí que vaig... Jo sí que podia votar i de la vostra edat *pues* n'hi havien els de primer d'any, els de principi d'any. Crec que sí que podien votar.

P4: que es podia votar? Als setze o als...?

P6: als setze

P2: Això sí que fa temps, tu. *Joder*.

P6: I això era, *pues* això, principis del 2017.

P2: Sí, perquè jo vaig ser quinto que encara vam fer bous en caixons... seria el 2017.

P6: Sí, correcte, tu vas ser el 2016.

P2: jo vaig ser l'últim any

P6: però jo, per exemple, me'n recorde de... això és un *dato* que, no sé, és curiós, però que es podia, o siga, que es donava per vàlida la votació amb 8 o més vots de diferència. I van hi haure sols 8 vots de diferència.

P4: sí, però que...

P2: dona que pensar, e?

(riuen)

P4: No, sí, *después* de la que van demanar el *recuento* i tota la història i trobe que es va perdre o no sé què.

P2: jo, personalment, *pues* no m'agrà perquè, si t'agrà rodar, no? *pues* per a parar el bou és millor amb un caixó, que des del mig del carrer... ho he fet però molt difícil. I també perquè, no sé, ho veig una *tonteria* eliminar el caixó quan el bou arriba a Pedreguer encaixonat.

P5: Exacte.

P2: Quan el *tens* que baixar del camió,

P5: un *faenon*

P2: per a *enchiquerar*-lo, que *después* te pot trencar una porta, o es pot fer mal el bou...

P5: o es pot trencar una banya...

P2: *entonces* ho veig un *sinsentit* per eixe costat, no?

P6: Jo... Això sí que ho veig sense trellat, però per a mi sí que l'animal, *almenos*, ix una miqueta més fresquet. A *lo* millor costa més de parar-lo, *lo* que tu dius... No està eixa emoció quan obris el caixó a tu estàs allí davant. No està tot això, però l'animal no està tant de *rato* allí que, no sé les hores que estarà fora del caixó. Que a *lo* millor estiga tres hores, no estiga més.

P2: De les 12 a les 7, cinc hores. De les 12 no, de les dos.

P6: Sí, perquè quan s'acaben uns...

P2: Dos, dos i mitja, a les set, set i vint.

P6: sí

P2: ix el primer, *pues* compta

P3: Jo és que crec que es perd la màgia traient-lo del corral i no del caixó.

P6: sí, a vore...

P3: jo trobe que el bou encaixonat, la gent va vore'l... i el veu eixir i ja està contenta. El veu des de dins del corral i, està clar que no és com si fora un altre bou perquè normalment són el doble, però no és *lo* mateix ja. Jo ho veig *aixina*. En eixe sentit.

P5: Perd l'essència.

P3: sí

P6: I per la part del bou embolat... *pues* a mi per *lo menos* sí que em va tocar a muntó

P1: ja, a mi també *tio*

P6: Perquè jo sí que sóc embolador i això. I *pues* a mi m'havera agradat

P1: embolar-ne un

P6: i no vaig poder. Home, jo sí que vaig fer un bou embolat a Pedreguer, però va ser a Sant Blai. A l'any eixe que ho llevaven, però *vamos* que la meua il·lusió era tallar-li la corda allí a la plaça. No ho vaig poder fer.

M: bé, *entonces*, també volia preguntar-vos, bé, ja més o *menos* ja ho heu dit que com vau viure tot allò, si pensàveu que és injust, si creieu que s'han llevat parts importants de les festes de Pedreguer, si s'ha llevat un poc de sentit... Perquè també, una cosa que jo recorde és el dia del bou que van... o siga, la pancarta eixa que es posa ara, el dia del bou, trobe que es posa des de *entonces*...

P2: Sí.

P6: pot ser

M: sí, i que es van repartir banderetes per la plaça. Com creieu que això li va afectar a Pedreguer?

P6: Jo quan van entrar i tot el *deixò*, jo em vaig aborronar (*es riu*). Jo dic "açò és una meravella". Però sí, a vore, al final, *tenim* que reivindicar *lo* nostre i, *bueno*, què millor manera de fer que manifestant-se de lo que tenim. Ja està.

P2: No sé, jo pense que això és pura política, perquè ja et dic jo que el 70% de Pedreguer sí que vol lo únic que hi ha molta gent que està sensada i no té arrel pedreguera. I això va ser si ho mires en el percentatge, una de les claus que isquera que no.

P6: I també *lo* que va passar és que n'hi havia tanta gent que estava confiat.

P5: exacte

P6: confiant com a que “això és impossible que *deixò*, jo ni vaig, ni tinc que votar”.

P2: Però *bueno*, no és

P6: n'hi hauria *mogolló* de gent *aixina*... gent major que diga...

P2: No és res que puga... Que puga ser per tota la vida perquè el sí o el no el té l'alcalde de *turno* i si l'alcalde per *lo* que fora un dia canvia i es proposa i accepta, *pues* es pot tornar a fer (*fan sons d'estar d'acord amb ell*) Què no ho sé, no? Però...

P6: Sí, perquè mateixa el del Verger, enguany, el del Verger enguany ho ha anul·lat totalment. Ni votació, ni...

P4: i au?

P6: sí

P5: sí

P4: *joder*

P6: ho ha llevat

P4: Però *bueno*, a València mateixa no ho feien i enguany han fet la nit del foc. Vull dir que...

P2: *lo* que t'estic dient...

P6: Però allí a la plaça?

P2: Sí, a la Plaça de Bous... van embolar quatre bous

M: sí, sempre es pot tornar, es pot recuperar... I per *lo* que ve a ser, més o *menos* també ja ho heu dit, un poquet de com veieu l'actuació... o siga, de com es comporta l'Ajuntament en *lo* que és la tradició taurina del poble? Teniu alguna cosa més que opinar sobre com ho fa l'Ajuntament? Si podria fer-ho millor, pitjor, si es mostren *pues* equidistants que...?

P6: Per a mi, per exemple, l'alcalde quan la votació eixa no va fer mal, ell tenia... va fer *lo* que *tenia* que fer, va fer una votació, perquè si li haguera donat la gana *pues* això ho haguera llevat i ja està. Però ahí es va llevar el *marró* de damunt, no ho va llevar ell i au... ni ho va deixar tampoc. Va donar al poble a triar. Què és *lo* seu. Però... I a part d'això, què, l'Ajuntament també, no ho sé molts diners dona a la comissió, però dona prou.

P4: Sí, sí.

P2: però eixos diners van igual per a un concert, que va...

P6: correcte, que va per a tot.

P2: Vull dir que a participar participa en les festes. *Lo* que decanta que siga, que n'hi haguem més entrades o *menos* és...

P4: la comissió

P2: la comissió

P6: sí, sí, sí

P3: Al nostre any van hi haure 200.000 entrades

P4: 40 entrades

P2: 30, 40?!

P6: 40 no, 40 no, però 30 sí

P3: No, no, 40 entrades perquè feien triple *entrà*.

P1: El primer dia en van fer 3, una de cada *puesto*

P3: Si no et dic 40, et dic 38, però estava prop de 40

P4: prop de 40

P3: Feien triples entrades i això

P6: I també es van *adelantar*... Encara no havien fet el *xupinazo*...

P1: Que van fer una des del carrer que viu l'Oscar...

P4: del Carrer Sant Blai

P1: una del Verdo amunt i la que fan sempre.

P6: home, és que eixa comissió també està (*riuen*)

P2: Però bé, bé... ho van fer en *grande*

P6: No, per a mi millor, saps?

P1: no, la veritat que va estar guai... fer una de cada *puesto*...

M: I... bueno, ja és l'última pregunta... Com veieu el futur de la festa? A Pedreguer? Li vegeu salut? Creieu que cal canviar alguna cosa?

P2: Jo li veig salut.... Perquè, ja t'he dit, estos últims anys fan 3 voltes bous a l'any a Pedreguer... Depèn de la comissió, també, però jo sí que li veig salut.

P6: No, jo de moment també, *pues* això, mentre tu vages als bous i vegues a gent que ja tinga acabada de fer l'edat, o sense fer-la (*es riuen*), perquè també els que no es tenen ja estan dins. Igual que estàvem, supose, que tots *mosatros*.

P2: al *palco* dels Pòrxens (*es riuen*)

P6: Correcte. Als Pòrxens i això... Mentre tu vages al bous i seguisques veient a molta tropa de *xiquillets* i això per allí, és perquè encara *lis agrà*.

P5: Sempre *lis* agradarà.

P3: no, i que a Pedreguer, no fa tant, feien dos voltes bous a l'any i en van fer una tercera. No és *aixina*? Quan van fer la formiga... ja fa anys, però...

P2: *antes* de la pandèmia, però... ja ho han fet dos anys seguits.

P6: sí però ja, Sant Blai...

P2: I si algun dia no es fa, no serà perquè la gent no voldrà, sinó serà per tema polític, o perquè... Però Pedreguer ja t'he dit, una *entrà*, el primer dia, la primera *entrà* de festes, això és *inpepinable*

P5: a la primera va *to lo món*

P1: a la primera no falla ningú. Impossible.

M: Teniu alguna altra cosa que vulgueu dir, que s'hageu quedat amb les ganex? O un comentari que fer?

P4: No res.

(*es riuen tots*)

P6: Sant Blai de molts anys... Jo ho vaig contar. Jo crec que és que els dos primers anys que feien a Sant Blai, jo encara no podia... Els dos o els tres primers anys que feien a Sant Blai, jo encara no podia posar-me.

P2: Jo el primer *quiebro* que li vaig pegar a una vaca gran tenia 15 anys i era a Sant Blai.

P6: *pues* seria el primer any que ho feien ahí...

P2: sí, sí, seria el primer any segur. Sí, i això seria...

P5: 2013

P6:2013

P2: 2013, per ahí estarà

P6: 2013, 2014, el primer any que ho feien allí

M: *Alomillor* fa 3 comissions que ho fan, que són cada 3 anys les 3 comissions.

P5: sí, sí, cada comissió dura 3 anys.

P2:Cada 3 o cada 4?

P6: És cada 3. Però hi havia una que no ho va poder fer.

P2: que va vindre el Covid, no?

P6: O siga que sí, de 2013. Perquè enguany és el primer any...

P2: Jo crec que fa 10, però 10 voltes que ho fan, però no fa 10 anys, fa més... o fa 9 voltes.

P6: sí

P2: jo trobe que va hi haure un any de la pandèmia que ho van fer en maig.

P6: Sí, correcte.

P1: a sí, és veritat

P6: Crec que el primer any de la pandèmia es va anul·lar i el segon ho van fer en maig.

P2: Perquè jo vaig torejar en Madrid i vaig tornar i eren bous me'n recorde per això... trobe que era a *mayo*

P6: sí, sí, *pues* això, però *antes* que ho feren a Sant Blai crec que no en feien de més bous a l'any... O siga, feien els de festes i ja està

P2: No, *antes*... Que *mosatros* hagem viscut no

P6: No, que *mosatros* hagem viscut, no

P2: A Pedreguer feien a muntó voltes bous dins d'una *nave*, saps?

P6: Si no, i sé que també han arribat a muntar per ahí al *polígono*, quan no hi havia *polígono*, ni hi havia res, una plaça portàtil o coses d'eixes

P4: Sí, i a les partides i tot això, a les partides, a les casetes, i això també feien bous.

P2: Sí, el meu cosí té fotos torejant a l'Alfàs, en una portàtil, i això seria 2002 o 2001.

P6: *pues* això

M: Sí, propet de ma casa on està el *parque* de lluna, per allí hi havia una plaça, també. La muntaven a Pasqua.

P2: I ací a Pedreguer hi ha hagut una plaça bous... L'únic que va caure... No sé quin número era, però és ací a la Glorieta. Va caure... Fent una correguda i van morir un fum de persones.

P3: Hòstia...

P6: al *palco* de l'Ajuntament o això, també va caure algun any, i també van morir prou persones o això.

M: *pues* ja ho tindríem, *aixina* que moltes gràcies i si voleu acabar-se la cervesa... en tinc més, també.

(*es riuen*)

FINALITZACIÓ

Durada: 37 minuts i 17 segons.

Codificació del grup focal 1835 22/03/24				
Mètode	Codificació	Diferenciador (edat)	Gènere	Paper respecte de la festa

Grup focal	P1G1835	18-35 anys	Home	Actius, ramaders, homes plaça, operaris de muntatge, professionals del toreig i membres d'associacions taurines.
	P2G1835			
	P3G1835			
	P4G1835			
	P5G1835			
	P6G1835			

Transcripció M1-M2 GF 36-65 210324

M: *vale pues*, a partir d'ara

P1: *vale*, va a gravar ja, eee

M: a partir d'ara està gravant

P1: eeee, graves de veu soles? Soles de veu?

M: Sí, soles de veu

M: *vale, pues, primer que tot per a començar... eeeee vaig a dir-vos dos paraules, com si fora un joc, però... són dos paraules i em *teniu que dir lo que se vos ve al cap d'eixes dos paraules. Les paraules són: "bous" i "Pedreguer". Qui... què vos ve al cap?**

P2: festa i passió

M: *vale*

P1: unit, van units

M: van units... bé

P3: jo diria que tradició, tradició, no?

P4: sí, *mosatros* si no hi ha bou no tenim festa

P5: senya d'identitat

P6: a Pedreguer si no hi ha bous les festes pots oblidar-te d'elles

P4: a Pedreguer no sé, però per a *mosatros*, als de la taula, sí

P6: per als de la taula sí, si no hi ha bous...

P2: no és només als de la taula

P5: no és els de la taula

P6: no és als de la taula, no és als de la taula, perquè n'hi ha a muntó de gent que ve a Pedreguer només per a vore *l'antrà*

P4: sí home

P6: per a vore *l'antrà*, per a vore *l'antrà* i *después* es queden un *rato*

P2: i vore els *palcos*, també. Els *palcos* plens...

P6: sí

P7: molta gent al carrer

P2: gent al carrer

P7: fer poble, fer vida

P2: sí

P2: treu la gent, treu la gent al carrer

P8: treu la gent, que isca

P7: germanor

P1: és que Pedreguer sense bous, és que no haguera sigut Pedreguer. Pedreguer és Pedreguer pels bous. Tu nomenes Pedreguer i enseguida et ve al bou al cap, saps *lo* que vull dir-te?

M: sí... es coneix per això... vale, eeee bueno, heu dit *lo del palco*. El *palco* per a mi és com el principi de les festes, anar a plantar al *palco*

P2: correcte

P4: correcte, ja comencen, ja comença la festa

P7: forma part del ritual

P4: home, ara anat perdent-se més però *antes* anar a muntar el *palco*, anar a sopar i era ja

(sona el mòbil d'un dels participants)

P5: *antes* estaves *to lo* dia muntant-lo

P4: sí

P5: i *aixina pues*

P2: les festes com a que les iniciem el dia que planten, ja comença la plaça a fer olor, ja es comença a fer l'ambient, estan les llums posades, la gent, notes el nerviosisme que té

P1: sí, correcte, es nota sí, sí

P7: és com "ja s'ha acabat d'esperar, ja ho tenim ahí". No? El soroll, eixe *ruido* dels ferros "pam pam"

P5: ara ja comencem tres setmanes *antes*, ja comencem a posar les portes i dius "açò ja va"

P2: sí

P1: inclús quan eres més jovenet, no sé, quan plantes el *palco* no, quan eres jovenet tres mesos *antes* ja dius "ostres no venen festes encara? *Me caguen la mar, ostras*"

P6: ho veus amb *los* xiquets que estan jugant a bous, només estan muntant els *palcos*, i els xiquets tots allí jugant a bous que...

P8: que això *antes*, home *antes*... més antigament, la setmana de festes que tot al poble parava de fer faena quan ací hi havia indústria i això, que tots paraven, eixa setmana *d'antes* ja, de preparar la festa, els *palcos* perquè... dic que eixa setmana...

P7: l'ambient ja anava

P2: els *palcos* ja anaven...

P8: eixa setmana no treballava ningú a Pedreguer. Les fàbriques tancaven, tancava tot.

P1: una cosa, curiositat això, dels pobles del voltant, no? que era l'únic poble *aixina* que detenia tot en sec... en sec, la gent es dedicava a la festa

P7: encara queda *algo* d'això trobe jo, perquè

P1: home clar

P7: els que treballem fora... per exemple, els que conec jo que treballem a Xàbia, tots, el 100%, no el 80... si no un 100, eixa setmana ja saben els *companyeros* que...

P6: la demaneu lliure per a estar a la festa

P7: sí, encara que hui en dia hi ha molta gent estrangera ací que no es viu tant les festes...

P1: sí, sí

P7: però encara els que som i ho sentim... no? eixa setmana és gran

P5: és com si digueres que és sagrada

P2: el *resto* de l'any tenim igual, el *resto* de vacances, a Nadal i si *tenim que* treballar es treballa

(*rises*)

P2: però la setmana de festes va a ser que no

P1: és sagrada

P7: ni és discutible, ni negociable, ni, ni...

P8: va canviant amb *lo* temps, que dius tu també, la gent jove hui en dia ja no s'ho pren tan fort com *m* ho preniem *mosatros antes*

P4: sí perquè ara hi ha més temps per a festes, i se'n van per ahí, jo només m'he perdut un any de festes, el que vaig estar a la mili, i perquè no em deixaven. Jo, *des de* que tinc coneixement, jo a festes no vaig a cap de *puesto*

P6: a mi a la mili em van llevar tres dies només

P4: si estic ací a Pedreguer, a on *tens que* anar?

P1: *pues* no ho passàvem mal quan deien, "no a festes no", ho passaves fatal *tio*. En 18 anys o 19 que tenies,

P6: en 18 anys, en 18 anys...

P1: que no pogueres vindre a festes, això era

P6: tres de *imaginaria* i fent bous a la plaça

P1: pensaves en tallar un dit i vindre, saps?

P6: un *companyero* va i diu “jo te les faig totes no pastisques, tu ves-te-n *paca* allà”

P5: jo ni en la mili me les vaig perdre

P1: jo tampoc, un dia o dos crec que em vaig perdre...

P5: jo ni un

P4: jo també

P2: jo he estat a totes també, inclús la de la mili estava a la Creu Roja, i estaven ahí a la Creu Roja, no calia triar a un que anara a Pedreguer als bous

(*rebombori entre tots*)

P6: ja sí, però són coses que...

P7: i els que l'hem perduda algun any, jo sí que me l'he perduda alguns anys, pues eixa setmana fas un exercici mental fort d'intentar no recordar ni pensar amb res de Pedreguer, ni ningú de Pedreguer, per a poder sobreviure

(*es riu tot el grup*)

M: i quan aneu, bueno, seguint amb lo del palco, quan aneu a plantar, qui aneu a plantar?

P5: (*rebufa*)

P4: home, a cada *palco* té els seus i...

P2: no hi ha un *palco*

P4: no hi ha cap de *palco* igual, tampoc no hi ha

P5: *mosatros* ja som herència, ja som herència, ja començaven els *uelos* els pares, *tios*, germans... ja començaven...

P4: jo en vaig comprar un, farà quan el meu fill era menut, però jo vaig al *deixò* i a muntar sempre venen els mateixos, jo per una cosa o una altra en tinc. Els *companyeros* de *palco* n'hi ha qui està a França, i tot al *deixò*, i quasi sempre som els mateixos, *después* a l'hora de muntar si estan ací, si estan ací *pues* venen a muntar *palco*, el *deixò* és muntar *palco* i *después anamon* a sopar.

P6: és que ja no queda lloc per a posar més *palcos* a Pedreguer

P2: tampoc

P6: no queda més lloc

P4: ara fa un temps en van vendre un pels Pòrxens...

P3: només he vist un que posava “*se vende*” als Pòrxens

P2: al ser heretat *pues* clar, els fills dels amos del *palco* ja s'han dividit en dos o per quatre, ja *abarca* molta més gent però *sinembargo*, seguim tinguent un grup tot l'any que és el del *palco*

P1: i la paraula *palco* algú sap d'on vindrà això? P7? És que és curiós, perquè diguem "*palco, palco*"

P7: als altres pobles diuen "cadafal" o "carafal"

P2: jo pense que ve del *palco* de la plaça de bous

P1: sí, és *lo* que jo sempre he pensat... però és curiós, no?

(*segueixen parlant sobre la paraula "palco"*)

P7: de totes formes qui munta *palco* també sap integrar-se i... jo per exemple soc un desastre i no vaig a muntar *palco*, perquè entropesse en tot...

P6: *alomillor* et donen la clau i no saps quin *tornillo* és

P7: no, és que destorbe més que falta faig, en eixe sentit, no? vull dir... també *tens que* tindre una miqueta de...

P1: sí, no hi ha gent que...

P7: i tots no aprofitem per a tot

P1: hi ha gent que els agrada arreglar més, van més, s'encarreguen més

P6: però ha millorat, ha millorat, les festes han millorat a muntó. Amb seguretat sobretot

P5: home clar. Molta seguretat, a este poble n'hi ha molta seguretat

P7: *quizà* el que més de la comarca, el que més a trossos

P6: sí, hui en dia una persona fumant-se un *cigarro*, tanca el Carrer Gata. *Antes* necessitaves tres persones per a poder tancar el Carrer Gata... *mereja* barreres, tot, tot, en general tot

P7: no sé si n'hi haurà cap poble...

P4: hem sigut dels primers pobles que han anat tancat tot, ara hi ha més pobles també

P5: sí ara n'hi ha més

P4: ara ja van canviant tot això. Ara mateixa trobe que a Ondara, al carriló aquell... i ara ja té portes de ferro també

P5: no del tot encara però clar, clar però és que *lo* d'ell és mal de tancar...

P6: al riu ja han fet la barana

P4: al carriló, però quan arribes a la placeta del Convent que està ample i això encara *tenen que* tapar la font i tot això...

P5: és complicat

P4: però a Ondara tots els carrers ja tenen porta

P7: és més, van aprofitant per a anar posant grades allí

(parlen més baixet, afirmant)

M: entonces, en el bous, lo que és la seguretat és molt important?

P6: jo pense que és *lo* principal

P1: és *lo* més important

P5: *lo* més important

P4: només passa *algo*, s'aparen els bous

P2: bàsicament,

P4: prou és que no passe res

P2: és una festa que comporta un risc, un risc important, i damunt, si això li sumes que està ple de gent, n'hi ha voltes que eixim que a cada forat caben 3 persones, i 3 persones no passen pel mateix forat. *Entonces* és fonamental que estiga tot...

P6: Ací jo vaig sentir nomenar a un *ganadero* "darrere de l'u va el dos", i li vaig preguntar al *ganadero* "què vols dir que darrere de l'u va el dos?", diu "jo no ho he vist en la vida cinc persones al mateix forat" i estaven tots fora i estaven tots dins. Una vesprada, com la vesprada de bous *cerrils*,

P2: n'hi ha coses que no es poden evitar, n'hi ha accidents i passen coses,

P4: això és un risc que està ahí i no es pot saber, hi ha animals allí i...

P2: n'hi ha persones que no saben a on es claven, i *entonces* comporten encara més risc, tant per a ells com per als que estan... els altres espectadors

P6: i justament al que porta el perill, a ell no li passa res i li passa a un altre

P2: *Bueno*, això

P4: això ja és sort... pots vore de tot

P7: la seguretat que tenim no és una seguretat que *mos* ha eixit de dins, ni l'hem buscat *mosatros*, sinó que ha sigut una seguretat que moltes voltes hem viscut com a imposat. *Mos* ve de dalt, de les normatives, *lo* que passa que...

P5: per a bé

P7: per a bé, per a bé, ho hem assumit, sí, sí, però vull dir que no és una cosa que ix de baix cap a amunt...

P6: sí, però *antes* les persones majors ja renyaven als xiquets i no estaven reglats

P2: però *antes* no hi havia estes seguretats... no té res a vore *antes* amb ara

P7: si tenim seguretat és pels xiquets...

(parlen d'abans quan hi havia carros i no cadafals)

P1: més divertit sí que era *antes*

P6: era més divertit, al carro, al carro era de la quadrilla

P1: estàvem més posats a que hi haguera més accidents

P2: de fet, jo pense que esta festa perquè continue és fonamental complir el reglament de dalt *hasta* baix

P1: sí, sí

P5: està clar

P7: si no estem perduts i venuts

P2: és l'única solució, està molt legislat tot i molt regulat tot, *entonces* hi ha que complir-ho

P5: per al moviment de gent i espectacles que hi ha, tampoc és que hi ha tant d'accident

P1: accident

P5: dona't compte la gent que *mereja*, tot el moviment de gent, i d'espectacle, per què ací molts espectacles de bous es fan? 60?

P1: sí

P5: en tota la setmana?

P6: 50, 50 com a molt

P7: depèn de l'any

P5: 50-60? i persones? Moltes n'hi ha a cada actuació?

P4: *bof (indicant que és incalculable, que hi ha moltes persones)*

P1: imagina't

P5: i accidents? Poquiis

P2: el percentatge és baixet però *aixina* i tot
(*parlem entre ells*)

P2: al ser una activitat de risc... perquè saben tots ja *lo* que és... jo pense que s'ha d'extremar el compliment del reglament

P1: les *medides* de seguretat

P2: sí, el compliment de les mesures, si el reglament diu que *tenen que* haver persones vigilant, *té que* hi haure arena *antes* del bou *cerril* i *té que* haver *deixò*, tot això és precís complir-se perquè *mos* beneficien a *mosatros* i beneficien als animals

P1: Sí

P4: que no passe res com va passar, si n'agarren a un, al sendemà totes les radiets que hi ha, totes les teles que n'hi ha venen a vore qui ha sigut, a vore què ha passat, a vore què... igual que quan vam tindre la mala sort...

P6: *lo* pitjor que hi ha són els periodistes de televisió, que encara no ha passat una desgràcia i ja els tens ahí,

P5: és a *lo* que venen

P6: és a *lo* que van ells

P5: una bona vesprada no ix a cap de lloc

P6: no

P5: als *puestos* taurins hem comentat sobre això, sobretot entre *mosatros*, però quan hi ha una desgràcia...

P6: enseguida

P2: *mosatros* sabem que el periodisme és *aixina*, són uns *buitres* que van a la caça de tot, ara en maten a un i van tots cap a allí

P5: és *aixina*, és *aixina*

P7: de totes formes, este mateix reglament *mos* protegix d'això

P2: clar, per això pense que és importantíssim complir tot

P6: no, però venen a gravar, *lo bonico* del cas és que venen a gravar una actuació taurina, que ho heu vist tots, i és posen al mig amb la càmera gravant i la vaca fora al carrer. No miren res.

P2: però això és gent i gent

P1: irresponsables i en pau

P4: hi ha qui no coneix el perill, i per això no té por, perquè no sap el perill que hi ha

P1: ai clar

P4: este que grava, el Carrasco aquell, i va d'ací allà amb la càmera, i sempre està dins del *puesto* i ho sap. El que no pot ser és un que grava amb *lo* mòbil allí, i es posa a mirar el zoom i això i quan es dona compte la vaca, *mis bum (el tupa)*.

P6: *lo* del mòbil és *lo* més enganyós del món, es pensen que el bou està a un quilòmetre, i el tenen al costat

P2: és una font de distracció

P4: igual miraves cap a allà i pensaves que estava a la paret i estava ahí davant

P7: de totes formes en esta activitat tan concreta, i en altres, el risc zero no existix

P2: No

P1: No

P5: No

P6: No

P4: home, a vore, això està claríssim, tu

P5: ací el risc és alt, és alt a muntó

P7: és un risc que hem d'assumir, que pot passar una desgràcia... que no pot ser zero mai

P4: si hi ha voltes que és un miracle que dius "hui tocava agarrar algú" i no li ha tocat a ningú

P6: jo als festers de l'any passat els donava les gràcies d'haver fet el càrrega i descàrrega, pels *ganaderos*, per a tots. Un càrrega i descàrrega, conforme està, més comoditat.

P5: és *lo* que estem dient, que es fan les coses per a millorar, sempre per a millorar

P3: millorar, millorar, millorar, però sempre està el risc

P4: tot el que hem fet sempre ha sigut per a millorar. No fet res per a anar a pitjor. Si hem fet *algo* i no ens ha agradat com ha anat, tornem.

P6: tots li pegàvem voltes "ara com ho farem, com ho farem" i jo quan vaig vore el carro eixe dic... i *después* mires i dius "això pesarà un *muerto*" i no

P7: que es fa més inclús de *lo* que demana la llei... voluntaris ací n'hi ha més dels que marca la llei

P2: l'adequació dels corrals, ... tot és en benefici, no només de les persones, sinó dels animals també

P5: dels animals, benestar animal, és mira per tot, per tot

P7: han d'estar *lo* millor que puguen estar, clar

P4: clar, dins de *lo* que cap

P5: *lo* que està diguent de *l'embarcadero* eixe és un benestar animal

P2: evites accidents dels animals

P3: i comoditat

P5: comoditat també, però benestar per a ells, per a les persones que estan carregant-los...

P6: baixen i puguen com si estigueren a sa casa, perquè van de *pasillo*. És *lo* millor que puga, una de les coses més encertades que n'hi ha.

P4: sí, tot el que siga intentar que... tots estan per a bé

P6: no, no, sí, sí, el que està al *pie del cañon* tots els anys ho veu i diu "*fu*" (alleujament)

P2: jo pense que el que és *taurino* de veritat, *lo* principal és l'animal

P6: l'animal sí

P5: sempre

P7: sempre, això és *lo* que costa d'entendre.

P2: El problema que tenim... el problema que tenim ací al poble...

P4: el problema que tenim és que es pensen que *mosatros* volem fer patir l'animal... la seua faena, no n'hi ha qui vulga més a un bou que qui té a l'animal

P2: això és, estan ignorants, i *tenim que* ser conscients, trobe que ho sabem tots, que tenim un dels pitjors *corros* de la Marina

P4: home però això sí que ho sabem també

P2: per a l'animal, parle jo ara de la vista del benestar animal. Perquè està en pendent, perquè té un pol molt *deixò*, és molt estret, els Pòrxens... no cal ni parlar del *piso* dels Pòrxens

P4: com si fora sabó

P1: és difícil pels animals el *corro* de Pedreguer, és molt difícil

P2: és molt complicat, *entonces*, si un animal mig o fluixet, ací desapareix, no pot anar

P4: però si les bones desapareixen a voltes...

P6: però només veguem que un animal, els que estan encarregats d'això, només veguem que un animal que es pega, cau, veguem que té un pelat, que té mal... en seguida cap a dins, cap a dins

P7: amb això hem *adelantat* a muntó, estarem d'acord?

P6: sí

P7: el benestar animal, que de fa uns anys era... ens passàvem molt

P5: un maltractament, era maltractament

P1: amb la vara... tu no ho has conegut però *antes* a les entrades anàvem tots amb vara, amb vares d'eixes de... i els cardaven a vara
(parlen entre ells al fons)

P2: no hi havia la cultura esta de cuidar a l'animal, era un animal i el tractaven com a tal

P4: ara si hi ha dos vares és per a manejar-los perquè si no estarien parats sempre al mateix *puesto*...

P6: però les vares les tenen el *ganaderos*, els *ganaderos* perquè menegen els animals
(*xarren amb rebombori sobre les vares i els canvis d'abans a ara*)

P2: la vara té molt d'ús, la vara la pots gastar per a pegar, o la pots gastar per a treballar-la

P6: la vara no és igual com *antes*

P7: parle del global del poble, del pensament que hi havia *antes* de cara a l'animal

P8: trencaven les cadires de *madera*, les cadires de *madera* trencades, hi havia unes cadires de *madera*, i amb *els* palos de la cadira ho hem fet això, al *corro* allí, poder pegar-li a la vaca

P5: això passava *antes*, *antes* sí

P1: gràcies a Déu en això...

P2: sí, sí

P8: el meu veí, el Juanet aquell, ... punxant-lo d'allí dalt

P4: els xiquets, quan els carros, tenien mitja caixa de *banderilles*, fetes de dos setmanes *antes*, baixaven i (*sons de clavar agulles*) amb la *baderilleta* aquella amb l'agulleta (*parla de dos persones*), i eixien encesos els animals d'allí, amb això hem evolucionat

P2: gràcies a Déu hem evolucionat prou, però a nivell general

P4: hem evolucionat prou tots, clar, però les *medides* que *mos* han posat també

P2: clar, tot això està pel reglament, per això dic que és tan important complir el reglament a *raja tabla*

P6: i *lo* dels canyissos al final es perdrà. Perquè els quintos ja no estan per a... els quintos ja no.

M: això volia preguntar-vos també, de...

P6: de que ve, a *raíz* de que ve el canyís?

M: de que, bueno de que ve el canyís, això trobe que a mi ja m'ho han dit, que era per a...

P6: per a defensar els *companyeros*

M: mentre tancaven la plaça

P6: perquè pogueren *nyigar* la barrera i *antes* eren bigues, troncs

P2: sí s'havien de posar...

P4: *antes* les barreres eren...

P6: per a tancar el carrer, i els *companyeros*, mentre uns *nyigaven* els altres eren la barrera perquè els animals no aplegaren a ells

P4: les portes de davant les van posar un any *antes* que *mosatros*...

P6: al 85

P4: al 85, però *mosatros* les aguantàvem obertes

P7: cap al final

P6: al 85 va ser el primer any de les portes

P4: de les portes de davant

P5: Però les tenien obertes

P6: sí que eren el meu germà i tot això que les tenien obertes i feien 2 entrades tots els dies, 2 entrades tots els dies

P4: hi havien unes portes davant i *mosatros*, per això, perquè tu mentre aquells *nyigaven* les barreres tenies que aguantar els animals dalt

M: per què cregueu que encara ha arribat a hui? El canyís?

P4: home perquè això és una tradició... això tampoc s'ha fet a cap altre *puesto* més que a Pedreguer

P1: jo a voltes he vist a gent darrere del canyís que no l'he vista mai ni acostar-se a una vaca, que li tenen por, lo que siga, no? i *sinembargo* darrere del canyís es posaven, *tio*, i aguantaven com a... què coses no? pot més la tradició que la por.

P6: *después alomillor* no el veus en tot al dia als bous

P4: estic mirant als xicons que no als has vist a ningú al bou mai en la vida, i eixa setmana es posen allí, darrere del canyís i allí està aguantant que... mare! Igual més mai en la seua vida tornen a posar, però quan eres quinto

P6: a mi n'hi ha gent que m'ho ha dit que té el cuquet eixe i diu "tu que eres del canyís, puc posar-me al dia...", "sí, posa't, què vols que et diga jo? Tu saps a lo que t'arrisques"

P1: no és que jo quan vaig ser quinto em quedava flipat perquè jo... venien cap a avall i jo, i els meus *compañeros*, i jo deia "però estos?", i venien, i jo cagat damunt i estos allí, allí, *me caguen Déu*

P7: penses que tens una paret davant

P1: sí, sí, però hòstia (*riu*) *tens que* posar-li ous

P2: de totes maneres jo trobe que és un tema delicat, perquè hui en dia no és com *antes*, com quan *mosatros*

P6: no, no, no pots obligar a que es pose ningú ahí, tampoc

P7: i que van d'aficionats

P4: *mosatros* érem quatre o cinc passades de canyissos

P2: ara no hi ha quatre passades

P6: ara són 20 quintos justets

P7: però els dies que no hi ha quintos que s'agarra qui vol... fem de dir-los, ahí estan els canyissos o s'acabarà

P1: i que es pose qui vullga

P2: el *borratxin* de *turno* que vaja i que l'agarre i es pose allí al mig a fer el deixò, pues no és un benefici per a ningú

P3: els canyissos duraran molts anys?

P2: els canyissos se'n fan p3
P5: els canyissos se n'estan fent
P6: fan cursets...
P3: a cada anys és més difícil trobar-los
P2: no, cada any són més cars, però canyissos n'hi ha
P3: val 59?
P6: són més cars. Val 80 euros el canyís, val
P2: estan fent-ne
P4: molt?
P6: 80 euros el canyís
P4: ai, però la faena que té
(rebombori parlant sobre els canyissos i els preus)
P2: p3, ho dic *enserio*...
P6: val 80 euros de fer un canyís, perquè tu mira, *tens que* fer les canyes a l'hora, deixar-les que es sequen, totes amb la mateixa *medideta*, tallades i tot... porta un parell d'hores
P4: és una faena d'artesanía, home, que *tens que* saber fer-ho
P6: jo sé, n'hi ha dos quintos nostres que saben fer canyissos i els dic "quan vulgues t'ensenyé a agarrar...", jo sé fer-ne d'eixos xicotets que eixos no porten faena, el gran porta a muntó faena
P2: el problema és què fas amb els canyissos. Que vaja el *borratxin* de *turno* a posar-se allí
P4: si estan fent-ne i són cars, *vale* ...
(comencen a parlar per damunt d'ells)
P3: hi ha que tindré un *puesto* per a posar-los
P2: que l'agarren els quintos quan vulguen els quintos, sense tindré l'obligació de *tindre que* agarrar-se allí
P3: costarà fer un caixó d'estos de ferro, un caixó de ferro de guardar les cadires, perquè al final, a on ho guardes?
P6: *l'almacen* cada volta té... l'ajuntament cada volta té *menos almasens* per a guardar
P3: no, però dic la setmana de festes.
P6: ja
P3: la setmana de festes, un canyís, si el deixes baix del *palco* què passa? Al tercer dia ja no queden canyissos...

P6: no és al tercer dia, el mateix dia els xafen tots

P7: com deia el p4, n'hi ha que anar dosificant-los, ara en portes dos, ara dos més...

P6: no...

P5: ja però ara també ho feien *aixina*

P6: ho fan *aixina*, ho fan *aixina*

(parlen entre ells i no s'entén)

P6: quan s'acaben els set o huit, que són *lo* que tapen el carrer, se'n van i porten set o huit més

P7: però hi ha un moment que s'acaben

P6: clar

P4: si els *tenen que fer* que estan nous, algun dia *tindran que fer* una cosa per a poder guardar-se quan acaba l'entrà els posen a un *puesto* que no els pugueu treure *hasta* l'altra *entrà*

P6: jo ho vaig preguntar als que fan cursets... jo vaig preguntar a la Rosa Julia i això, "xe, tan que mireu les tradicions del poble, el canyís no és soles per a parar els bous, el canyís és per a les encanyissades... per a tot, xe Rosa, intenteu fer un curset de fer canyissos"

P5: ella sabrà fer-ne que son pare en feia

P6: jo li ho vaig dir i li ho vaig dir a l'alcalde per a què feren un curset i al mateix temps neteges el barranc, no és que fas només una cosa a soles, és que en fas dos

(li donen la raó)

P6: en fas dos a la una

P2: però estem parlant de què fas amb els canyissos? Els canyissos si els fas i et gastes els diners en ells, els *tens que tindre guardats* a un *puesto* i que *domés* puguen agarrar-los quan ells vulguen i els qui *tinga que* agarrar-los

P5: quan fagen falta

P2: exacte

(parlen)

P2: igual que els quintos i això. Si no hi ha quintos, els canyissos es queden allí tancadets

P6: i au

P2: no passa absolutament res

P4: no passa res

(parlen entre ells)

P6: faran un caixó, *lo* que diu al p3, un caixó d'eixos de ferro i els estaques tots dins i els tancat amb un *candado*, i d'ahí no els treu ningú

P4: *tenim que* anar a parar ahí

P2: els quintos eren un poc responsables d'això

P8: o hi havia un fester que era responsable d'això, que s'encarregava de guardar els canyissos, de guardar, d'arreglar les vares, d'anar un mes *antes* a buscar al Pelele perquè *mos* fera les vares, perquè *mos* feien les vares, per *lo* que dèiem antes, el quinto tenia una il·lusió de ser... quinto perquè tenia il·lusió i posar-se allí al canyís, i...

P2: *Entonces* cuidaven

P8: i els cuidaven, i la vara, cadascú la seua vara perquè...

P2: més que ara

P6: ara passen els bous i els tiren a terra perquè els xafen tots

P8: ara ha anat perdent-se, ara n'hi ha muntó que es posen per compromís, perquè es *tenen que* posar

P4: ara ni compromís, ni responsabilitat, res de res

P6: això de tirar els canyissos a terra fa de 10 anys cap ací que es tiren a terra, *antes* no es tiraven mai els canyissos a terra

P4: qui tira el canyís a terra? Un canyís quan acabaves de *l'entrà* si no te l'havia llevat la vaca o el bou d'un espitjò, al canyís cap al *puesto* i au (*afirmen sense parlar*)

P4: però si ara els desfan pegant colps... estan podrits ja...

P6: no fa tants anys d'això, igual com la gent que agarra i arrea als bous cara als canyissos... això fa 5 o 6 anys cap a ací (*una conversa continua al fons*)

P4: (*soroll de pegar amb la vara al canyís*) quan arriben allí, del canyís queda la mitat

P5: eixos estan...

P3: són canyissos vells

P6: a muntó, encara n'arreguen, a voltes que els arreguen de cordell

P4: de cordell

(*afirmen*)

P2: si volem conservar eixa tradició ací al poble, als canyissos es *tenen que* fer *algo*

P6: *algo*, sí

P2: i siga la comissió que siga, es *tindrà que* fer...

P7: però a part dels quintos, també és cosa de la gent que...

(parlen per damunt d'ells)

P4: ara ho han tret a Ondara a les entrades de la nit... allà al Convent, cada dia... i a Beniarbeig també

P7: i a Orba

(segueixen parlant molt animats sobre els pobles on ho fan i la seua opinió al respecte)

P6: al Poble Nou també, estan allà, també

P5: al Poble Nou també, mira si n'hi ha ja

P4: al Poble Nou fan?

P5: però això és més burrereta, a eixos pobles és més burrera

P4: sí

P6: sí

P2: això és el que volem evitar ací, per a evitar-ho *tens que* regular això i els canyissos tindre-los algun *puesto*

P6: ací el canyís es va treure per una cosa, aquells ho han tret de burrera, perquè al Poble Nou hi hagut *ganaderos* que s'han cagat en la mare que els ha parit vint-mil voltes perquè han parat *l'entrà* ja,

P3: al Poble Nou se'n passen, se'n passen

P6: han rebentat els animals... perquè rebenten als animals... com es torna? "xe per favor lleveu-se?" ni lleveu-se ni res, tots els canyissos allí

P3: se'n passen sis pobles

P5: sí, això ja no és...

(afirmen)

M: i quan... vull preguntar-vos per quan éreu joves... *vosatros*

P5: no *mos enrecordem*

(rises)

P6: *antes* feien bous de matí, *antes después* de tots *los* balls...

P1: espera, espera, a vore la pregunta

P7: espera que pregunte p6

M: la pregunta era, també, dins de lo que és el canyís... de quan vau ser quintos... de com vau començar... en general, quan vau començar a vore els bous, qui vos portava, amb els amics, anàveu amb els amics, amb la família, tots, com?

P5: de xicotets ja *mos* pujàvem al *palco*, ja teníem *palco*, els pares nostres ja tenien *palco*, ja anàvem de ben menuts

P1: des *de* que tinc memòria que recorde que...

P6: que a la plaça que... a mi no m'ha portat mai ningú,

P4: jo també, no he anat amb mon pare perquè no tenia *palco*, però jo als 12 anys anava a la plaça, i si no anava al *palco* de ma tia anava per ahí i anava escapant-me i rodant per ahí

P6: i els que no tenien *palco*, *mos* buscàvem *lo* que podíem

P1: jo tenia un *palco* de *madera*, dels primers *palcos* que hi havia, jo me'n recorde que tenia unes bigues *aixina* un poquet cap a avall, jo tindria 10 anys o això ja, i em posava un poquet a la biga eixa, més avall de *lo* que era el *palco* i jo trobava que això ja era ja (*fa com que li semblava emocionant*), “ja estic propet, ja estic propet” i “xe, com podrà ser estar baix?”

P2: amb 13 anys vaig córrer jo la meua primera *entrà*

P6: i hi havia un *palco* a l'Església, que li deien el *palco* de la llanda, que anaven tot *los xiquillets* ahí, amb la vara, perquè passaren les vaques i tot ahí, tot *los xiquillets*

P7: el primer record meu, de la meua vida, que no en tinc altre *antes* que eixe, no sé que tindria, un any o dos, però més no que *mos* vam canviar de casa, és quan vivíem ahí a on tenia la Pura tenia la tenda, d'enfront, a on està el dentista, vivíem dalt *alquilats*. Ma mare diu que tenia un any o dos, jo el primer record és que passaven per allí els bous, de matí, caminant, venien per ahí

P5: del barranc

P7: i jo em vaig pixar damunt de gust de voreu, agarrat a la reixa i això se m'ha quedat ahí

P1: s'ha quedat ahí

P7: pixant-me i veuent

P6: *antes* portaven els bous a peu

P4: *antes* camions no n'hi havia

P6: sí que hi havia camions, *lo* que passava és que no els gastaven per a portar als bous

P7: ja no tinc res *d'antes* ja

P4: els bous tenien cames i caminaven, i el pastor anava i venia

P6: anaven pasturant

P4: i pasturant venien pel barranc i se n'anaven d'un poble a l'altre, i tots els dies pel barranc cap a allà... i al Trinquet també han estat tancats

P6: i del barranc els triaven, i s'emportaven el *grupo* que havia d'anar a córrer, se'ls tancaven al *puesto* i els altres es quedaven al barranc pasturant i *después* ja anaven

P5: sí, però això per exemple jo ja no ho he conegut, això ho sé perquè m'ho han contat

P4: jo tampoc ho he conegut, a mi m'ha passat *lo* mateix que diu ell, jo me'n recorde d'estar al Carrer Príncep, jo d'estar al balcó, *m'assomava* al balcó a vore els bous com passaven per la carretera cara a la Llosa, senties les campanes i això, i jo (*soroll d'anar*) baixava el *ganao* (*diu alguna cosa més que no entenc*), per la carretera

P6: a mi m'ho ha contat el toreret, el cosí d'ell, això que ho ha viscut el cosí d'ell...

P5: sí

P6: això de vore'ls i tancar...

P4: sí, allí al barranc, els que tenen 10 anys més que *mosatros*, com el meu cosí, i son pare i tot això, sí que ho han vist

P1: ho vivien amb molta intensitat, ara hi ha massa coses en les que torbar-se la gent jove, *antes* era només la setmana de festes

P4: *antes* només estava això i la setmana de festes, la setmana de festes i pasqua, i Nadal, no hi havia res més

P1: és això, estaves esperant tot l'any per a això

P7: no hi havia límits d'edat, en 12 o 13 anys ja...

(*parlem per damunt d'ells*)

P6: i com no hi havia tantes prohibicions fèiem el dia dels xiquets i fèiem afició

M: el què?

P1: portaven *becerros*

P6: portaven *becerrets* i feien afició, perquè això amb les normatives s'ha prohibit i ja no es pot fer

(*parlen sobre l'afició dels xiquets i altres coses relacionades de quan eren menuts*)

P2: les primeres aproximacions eren els xiquets a festes

P1: eixíem d'escola i *monanavem* a torejar, a torejar de, no a torejar vaquetes a... un li envestia a l'altre... i jugàvem a bous

P4: sí, jugar a bous

P5: tenies una quadrilla de *companyeros*

P6: muntàvem carros

P5: 13 i 14 anys

P7: amb les vares i ja estàvem els pares no *mos* posaven, al revés, hi havia pares que *mos* ajudaven

(*parlen tots a l'hora sobre els carros de jugar a bous*)

P6: et muntaven 10 o 12 carros als Pòrxens

P1: la gent tenia un sentiment molt fort, ho portaven dins, la majoria, era una cosa...

P6: i estava *lo* del dia dels xiquets. I el dia dels xiquets al perdre, les normatives tot que no es pot *hasta* a partir de 16 anys, el dia dels xiquets feia a muntó afició

P1: home clar. Això va començar, *mosatros* teníem 13 anys, jo tenia 13 anys quan va començar el dia dels xiquets, no, 12 anys, 12, això per a mi va ser

P6: però que fer el dia dels xiquets va arrastrar a muntó d'anys fer afició, al tallar-se això, al bou, els carretons...

P4: *después* també ací es va muntar la plaça de bous d'allà a casa d'ell, i allà cada 15 o 20 dies...

P6: bous

P1: bous

P4: bous

P7: a Pasqua també en feien, feien bous i ball

P4: a Pasqua feien la setmana de bous

P1: però *antes* era tan fàcil com, te n'anaves al *cuartel* de la Guàrdia Civil

P6: i demanaves permís

P1: no, "demà anem a fer vaquetes", "*me parece bien*", parlaves amb el seu germà, no pare "xe, ala va vaquetes"... ni ambulàncies ni res

P4: l'ambulància de la Creu Roja, del (*malnom que no entenc*)

P1: ambulància si n'hi havia, *mosatros* ni n'hi havia

P6: sí, de dalt *lo* camió amb *lo* canyís amollant joneguets i tancar dos carrers

P8: al carrer de ta *uelo* (*carrer Sant Blai*) feien bous, a Sant Blai, feien bous allí... d'un corral soltaven

P1: fèiem bous a molt de *puesto*

P7: al Carrer la *Liga* també

P6: al Carrer del Príncep, també

P2: de la replaceta

P1: al frontó, i era al frontó allí

P7: Carrer València, allí hi havia un descampat, també

P5: en van fer al Carrer Sant Joan dos o tres anys, també

P1: al frontó l'has conegut, el frontó del poble? El baret, el bar i això no...

M: no

P1: allí darrere també en feien, a un bancal que hi havia

P7: a on vivim *mosatros*? Allí al bancal aquell també en feien

P6: sí, al bancal de *metles* on viu el p2 ara

P8: a on vius tu, a eixe bancal

P4: ahí era molt més fàcil fer bous

(parlen molt entre ells, no s'entén quasi res)

P6: a on viu el p2, ahí em van agarrar a mi, el bou

(parlen de com de fàcil era fer bous)

P1: anaves al *cuartel* de la Guàrdia Civil, “ie, anem a fer bous”, “vale”, *quizá* ni això, era això i avant, feies bous i avant, feies un cartell que posava “ie, *mañana toros*”, tiraves dos coets, i la gent ja sabia que feien bous

P8: s'escapava alguna vaca

P1: sí (*es riu*)

P6: ai però, es va acabar, els bous d'ahí es van acabar a *rais* que es va escapar la vaca

P1: sí, sí

P6: a *rais* que es va escapar la vaca ja buscaven més segur i tot això

P5: no segur en tenia, tenia de tot, però no era *lo* ideal, ara necessites un llibre per a poder demanar un permís

P1: (*rebufo*)

P6: ara el p3 necessita tres llibres, cada volta que va a un poble, li demanen si porten bragues o no les vaques

P3: i a cada volta més

P6: i a cada volta més

P5: van *aprentant*, van *apretant*, *hasta* que...

P1: com està *lo* del veterinari? Com tenen això?

P8: volen fer-ho avorrit...

P4: ara *lo* del veterinari ... ha tornat a eixir *lo* del veterinari, no? i el veterinari que *té que* fer? Vore la vaca?

P5: *algo* voldran

P1: si s'encaboten ho posaran

P4: ... i cobrar, no?

P3: van nomenar de que volien que la guia de tornada la firmara el veterinari ací, és a dir que, jo faig una guia de la finca al festeig, i em van comentar l'altre dia que volen que un veterinari em torne a firmar una guia per a tornar cap a casa

P5: per a tornar a pagar

(*es riuen*)

P3: però jo això no li veig ni cap ni peus

P7: això ho fan a les places de bous, els veterinaris fan això

P1: sí, sí,

P7: a la plaça de bous, amb *lo* que sobra, fan una guia per al *matadero*

P4: home clar perquè el bou està venut a *l'almacen*, ... que el bou toca eixir d'allí normal

(*discutixen sobre la conveniència de la figura del veterinari*)

P2: però ix de casa i tornar a casa...

P6: tot són traves, tots volen la trava, fa *gonia*

P1: per a què ho avorrim

(*segueixen parlant de fons*)

P6: no, no, ho estan fent perquè ho avorrisques del tot

P1: i *sinembargo*

P6: *mosatros* dos ja et dic...

P1: però n'hi ha més, cada volta més espectacles

P6: que?

P1: cada any hi ha més actuacions de bous

P6: tu vols acabar amb mi? Jo més voltes ahí, no?

P1: *comforme*, més gent corre, més actuacions

P6: sí

P2: el tema la calor, *lo* que han fet a Dénia, *mos té que* passar factura

P5: però a Dénia no ho han fet per la calor

P7: però quina calor? La calor no té res que vore!

P6: ho ha fet els dos partits polítics

P2: però ha sigut l'excusa

P1: *tenen que* buscar una excusa o altra

P6: però han sigut dos partits que no volen bous, p2 però han sigut dos partits que no volen bous

P1: clar

P6: perquè és contradictori que, al que va fer turístic, que és el del PSOE, els mateixos del seu partit ho han tombat

P4: ahí cadascú pensa d'una manera, el partit és el partit però cada volta hi ha una gent

P1: però eixe no estava en el PSOE, eixe era de Vox, però *bueno*, és igual

P6: sí ja, però que dona igual, dels mateixos partits estan tombant-ho

P7: que sí, que una persona pot fer i pot desfer

P8: ... del *deixò*, sí que ho va explicar bé, ho va dir beníssim, i ho vaig trobar beníssim. Es queixaven perquè això, perquè si es papen la meitat de l'actuació quasi quasi no val la pena ni muntar la plaça

P1: exacte

P3: que no munten la plaça ells tampoc, no munten la plaça ells tampoc, ja la porten...

P4: no? ja la porten de Gregorio o d'algú d'estos...

P1: a sí? Que no munten la plaça ells?

P3: segons tinc entés jo, no. Diuen que ix massa car...

P1: ja, ja, si, no, no m'estranya, no m'estranya

P4: muntar la plaça de (*no sé que diu*) costa, costa una miqueta tot el *deixò*, però jo tinc una...

P3: costa? dos mesos *antes* ja està muntat!

(*Algú diu alguna cosa*)

P4: dos mesos *antes* està montà, però si per a muntar només dos trossos de La Xara, que hi ha cinc *cuxilles*, tardaven un mes i un parell de setmanes, això el Floriste o una empresa de muntar *deixò*, ho munta en un matí.

P1: correcte

P4: no et dic tres dies, no

P1: no, no, en un matí, en un matí

P4: en un matí ho munten. La plaça de Dénia, la mateixa passa, de Gregorio o *lo* que siga, les mateixes *cuxilles* i tot al *deixò*, o això ho mana a una empresa, en un dia i mig

P1: sí, sí

P5: però és igual

P4: però és que estan un mes muntant la plaça amb la grueta

P5: però té igual, té igual, la plaça és d'ells i els jornals estan pagats. A ells no els costa un duro, no els costa un duro

P6: és una excusa barata per a...

(*parlen tots xafant-se i no s'entén res*)

P2: jo trobe que *lo* pitjor que li vaja pogut passar a esta festa, és que s'haja clavat la política

P6: s'ha estacat la política pel mig

P4: home clar

P2: i això és un càncer que...

P4: clar, ara perquè uns sabuts... jo no sé si uns han volgut o un altres han volgut administrar-s'ho... o no sé

P2: tot se'n va a un extrem o a l'altre extrem

P4: la política, a tots els *puestos* als que entren la *ruina*, als bous...

P2: *entonces*, això és la *ruina* per a esta festa, per a mi sí

P1: tot el que es polititza...

P4: en coses d'estes

P2: en coses d'estes no, tot el que toca la política, el moment en què toca... l'extrema esquerra estira cap allà, i l'extrema dreta se la fa d'ell, i *entonces* ahí què passa? Que del mig no n'hi ha? Si la majoria som del mig!

P1: i la corda es trenca

P4: clar

P2: m'entens? I tu m'estires cap a allà i l'altre t'estira cap a ací

P4: però és que a mi no arriba a acabar-me de clavar al cap que un que li agraden els bous *tinga que* ser del partit d'un o un altre, al que li agraden els bous li agraden els bous i au. Igual poden agradar a un de dretes que al comunista més gran del món

P7: quan anem a la plaça estem tots

(*parlen per damunt*)

P2: i damunt, pacíficament, perquè tu a una plaça de bous poques voltes voràs una brega o un *lio* com al futbol, o voràs una... no!

P4: no, no, no, això, vore això

P2: és que hi ha 7 policies nacionals a la plaça de bous de València que caben 20.000 persones, i amb 7 policies ho controlen tot

P1: i si no estigueren no passaria res

P2: no passaria res tampoc

P6: i si hi ha algú que s'empassa, prompte, prompte li diuen *algo*

P2: ara mateixa, tu fes un València-Betis, veges molta cosa necessites per a poder controlar... i *aixina* i tot...

(*parlen per damunt*)

P2: partim de que som pacífics, la política és la que *mos* fa que discutim

P4: que la política lo que *mos* fa és que això

P5: és *lo* que interessa

M: val, jo volia preguntar-vos si tots viuen, o siga, ací a Pedreguer totes les persones viuen igual la festa? Majors, menuts, homes, dones, la gent de fora que ve, vosatros...? Quines diferències?

P1: no

P2: pense que hi ha de tot com a tots els *puestos*

P7: tots igual, impossible

P2: per això, quan estan fent bous ací fan altres activitats, per a què? Per a què la gent que no li agrada específicament el bou *pues* se'n vaja a la discomòbil o se'n vaja... a la plaça de...

P1: a les danses o...

P5: es fan unes festes amb molta varietat per a integrar a tota la gent, no és exclusiu el bou

P4: però la base és el bou

P7: el cor està ahí

P4: ... estan els *palcos* muntats...

P6: ací han vingut forasters i diuen "collons si teniu diners, esteu fent ball...", *xe pues* si no t'agraden els bous te'n vas al ball, ja està i no passa res

P4: però això hi ha *puestos* que no es pot fer perquè si van als bous *tenen que* anar al ball també...

P6: al qui li estira més una cosa se'n va

P8: però normalment la gent ací a les dotze, saps que *tens que* estar a la plaça, que fan bous, i a les set *tens que* estar a la plaça que fan entrada... *después* de l'entrada ja, *nemon* a vore la dansà

P1: sí, sí

P8: però a l'entrà *tens que* estar allí ja, a les set, set i mitja, *tens que* estar allí a l'entrà, o a les dotze...

P2: lo que vull és que tu podries ser *antitaurino* i viure les festes també

P7: sí, pots buscar-te les teues coses

P2: sense anar al bou. Per què? Perquè hi ha una programació completa totes les hores a tots *los* llocs, i tu d'ahí tries a on vas i a on no vas. Perquè si un dia m'alce queestic cansat i no tinc ganes d'anar a vore l'entrà de les huit del matí, *pues* no vaig

P5: i avant, però no vas a prohibir-li a aquell que vaja

P2: i si un dia dius "xe, que estan fent les vaques, però me'n vaig a esmorzar"... *pues* te'n vas a esmorzar i no passa res

P4: per molt que t'agraden els bous també hi ha dies que tu estàs als bous i tens fam dius "ara me'n vaig a esmorzar" i estan amollant-ne

P2: per això, una de les coses bé, que trobe jo, és la programació variada... Si a tu no t'agrada el bou i t'agrada el cine, *pues* si fan una pel·lícula a la replaceta de la bufa, *pues* te'n vas i la veus... si vas a allà a l'Amistat, també n'hi ha

P4: *lo* de festes és l'ambient que hi ha a tots els *puestos*, la gent sopant pels carrers...

P6: muntó anys estan fent bous i hi ha marxa allà a l'Amistat

P8: antigament, per *lo* que parlàvem també d'això dels bous... al Caxap, anar a sopar al Caxap, o al Genot, o la gent se n'anava a sopar fora perquè acabaves els bous a les deu i a les dotze feies *l'entrà*, o dotze i mitja, i la gent deixar-se el plat del menjar allí i anar-se'n a vore *l'entrà* i acabar de sopar

P1: sí, el primer coet i tots

P4: havien d'anar a vore *l'entrà*

(parlen tots per damunt)

P6: per això, si tardes a les entrades a amollar el coet *escomencen* a xiular tots

P5: l'hora és l'hora i puntualitat

(parlen els uns per damunt dels altres)

P2: la puntualitat li fa que li done serietat a l'assumpte

P4: clar

P7: tu saps que si no arribes a l'hora no cal que corregues, no cal. Jo als que veig que aparquen allà baix dic "no cal que corregueu que ja no arribeu"

P4: no, ja no arribeu

(es riuen)

P7: i ja està, això és *serio*, i això és bo, diferència d'altres pobles...

P6: per això quan ve un *ganadero* nou se li diu "tu *tens que* estar mig hora *antes* al *puesto*", "això què és mig hora *antes*?"

P7: o més!

P5: o no pot entrar

P6: no pot entrar. Mig hora *antes*.

P7: això *mos* diferència

P1: només estan permetides una miqueta amb retràs quan coincidix Pamplona amb Pedreguer, a les huit del matí

P5: deu minutets, deu minutets

P7: huit i cinc

P6: sí, sí

P1: s'acaba *l'entrà* de Pamplona

P4: però està programat *aixina*, ara ja les posen a les huit i quart

P6: del bar ixes de vore l'altra

P1: es va canviar, perquè al principi estava a la huit *l'entrà* d'ací, però es *retrassava* un poquet perquè tots volien vore la de Pamplona...

P7: ara al programa ja ho diu

P6: ara al programa ja ho diu, al programa huit i cinc

P7: tu t'havies fixat en això, M? Huit i deu, d'algun matí, no? D'algun any, no sempre

P4: l'any passat mateixa, totes a les huit i deu o *aixina*

P3: este any no cau *aixina*

P4: no, este any no cau

P6: Pamplona ja s'han acabat quan comencen a Pedreguer, comencen el 12

P2: l'any passat la vam clavar tota

P4: l'any passat tota

P2: vam quadrar tota la setmana

P4: tot, tot, tot

P1: sí, sí

P6: enguany comencen el 12

P8: però això *antes*, ara la gent ja no s'ho pren tan també... no ho sé

P6: sí, sí que s'ho pren, al que li agraden els bous sí

P5: enguany coincidiran un parell de dies o tres

P6: el 12?

P5: ai, tu conta del 7 al 14

P6: però al 12, tu fas per la nit, el dissabte és *raro* que en facen pel matí...

P1: no, però pot coincidir un dia o dos

P4: ara ja no hi ha res *raro*, ara conforme siguen els festers

P6: al dissabte de matí

P4: antes no començaven *hasta* el diumenge, ara el divendres per la vespra ja han arribat a fer-ne

P6: faran els que normalment es fan, llevat de l'any que van ser el Gayà i això que eren més...

P5: eixos són anys de... especials

P6: ahí feia anys que estaven guardant diners

P2: i pressupostos de dos anys

P5: clar, clar i tela, si arrepleguen tela es pot fer

P6: dos anys *antes* de la pandèmia que tenia ja arreplegats, i *después* dos anys més

P4: l'últim any este que van fer esta d'ací... es van avorrir de fer entrades, tenien or en cassoletes, van fer una trentena d'entrades

P7: hi ha com uns mínims, no?

P6: sí

P4: sí

P7: hi ha com uns mínims que saps que afegir sí, però saps que baixar...

P5: que baixar no baixes

P4: *tenen que* estar les mateixes actuacions també per a poder completar la setmana de festes, i tot això les comissions... *aixina*

P6: jo lo que vaig trobar lleig va ser llevar la de vesprada de les quintades, la de la vesprada de les quintades *menos cojides* que eixa vesprada no n'he vist jo en la vida

P4: però el dia eixe ho trobe jo ben llevat

P6: per què?

P4: la vesprada de les quintades sí perquè...

P5: perquè li agrada ballar allí al mig de la plaça

(*riuen*)

P4: no, a mi no m'agrada ballar jo tinc igual, jo no balle ni vaig de *quintà* tampoc, però *lo* que ho trobe bé perquè hi ha a muntó gent ahí que no està conforme està

P7: no és un dia per a...

(*parlen per damunt*)

P2: si estem parlant de complir el reglament, n'hi ha que separar unes coses de les altres

P4: ...un dia que ve, de paelles o de *quintà*, igual fa tres anys o quatre que no ve a ajuntar-se amb tot els seus *companyeros*, que li passe algo *después* a la plaça...

P5: no cal

P2: estem parlant de *lo* que hem dit, de complir el reglament

P4: però si està borratxo el dia eixe, si estem borratxos *hasta* els que hem de fer guàrdia, home...

P2: i *alomillar* laves eixe dia i per a mi

P4: no ho he trobat malament això, eixe dia

P5: digues M, que ací *mosatros mos* enrotllem

M: a les vostres cases, qui...

P4: mana

(*rises*)

M: no, quin paper té el pare i la mare en tot açò dels bous? Com vos han motivat cada uno d'ells? Cada figura als bous?

P2: jo, per exemple, mon pare no ha sigut mai *taurino*, no ha sigut mai dels bous, no ha sigut mai d'això. *Sinembargo* ma mare sí, ma mare sempre li ha agradat i sempre ha estat ahí

P4: ai, i ta *uelo* també

P7: al *uelo* també, de part de ma mare...

P2: trobe que ma mare de vore a ma *uelo* a allí

P4: ma *uelo* Pepe també li agradava, però mon pare no, al bou anava un dia en tot la setmana, anava i pujava al *palco*... m'entens? i jo mateixa sempre, amb el meu fill mateixa, sempre he tingut *palco*, i jo sempre l'he portat als bous i tot el *deixò*. Jo sí, però mon pare no. Hi ha cases i cases i cases, uns han sigut més *taurinos* que altres...

P8: a ma casa mon pare i ma mare mai han sigut, jo si m'he ensenyat els bous ha sigut del *uelo* que veia les corregudes, jo mon pare i ma mare, als bous, anar a la plaça a vore els bous i això, però ells s'han fet *taurinos*, com aquell que diu, ara a la vellesa perquè ho tenen ahí al costat... però ells *taurinos* no han sigut mai, el *uelo* sí, el *uelo* sí que era, de vore les corregudes i coses d'eixes, però...

P5: perquè no tenen més remei

P6: jo a ma casa va ser ma *uela* que volia que fora torero

(*riuen*)

P1: això és el que anava a dir jo, les dones han tingut un paper important en *lo* del bou

P6: ma *uela*,

(*parlen per damunt d'ells*)

P5: tan per a sí com per a no

P1: sí, però per ací pense que

P4: però que hui en dia veus a muntó més dones... el bou per ahí i està ple de xicones que els agrada el bou que van al bou a *to los puestos*, vas a un altre *puesto* i també estan... m'entens? Hi ha més gent i tot això, *antes*, una dona anar-se'n als bous i tot el *deixò*

P6: *antes* en veies quatre contades

P5: i fortes, fortes, tenen molta idea

P4: i tenen molta afició i estan fent les coses bé i... hi ha qui es dedica també a portar coses d'estes avant

M: què penseu que ha canviat ahí, per a què ara les dones s'hagen animat també a participar?

P4: home, també perquè la vida també ha canviat

P1: l'evolució

P5: la igualtat

P1: la igualtat

P5: en tot, no en això *asoles*, en tot, en tot

P4: en la federació, mateixa, del tir i arrossegament, que també és una cosa pareguda a açò, no sé que i no sé *quantos*, també n'hi ha set o huit dones ahí dins de la directiva

P2: trobe que en eixe sentit la societat és la que ho veuem en general ara d'una altra manera, la societat ja no és com la *d'antes* massa patriarcal, i açò era d'homes, i el futbol era d'homes i les dones es quedaven a casa mirant. Ara les dones també van al futbol i també van als bous i també van a la plaça, i, saps el que vull dir?, també poden entendre de bous i de futbol

P4: clar que poden entendre

P2: la meua dona de futbol sap igual que jo, o inclús més perquè li agrada, i *entonces* si *antes* no ho podien fer perquè no tenien la llibertat per a poder fer-ho i ara la tenen, pues la qui ha vist la festa i la que ha anat li agrada, i *pues* va als bous

P7: la majoria de la gent que va als bous, que va a vore els bous, són dones

P1: sí

P2: sí, sí, dones i enteses, que no és que veuen una vaca i diuen "que guapeta" i au...

P6: sí

P4: sí

P2: són persones que ho han vist tant que ho aprecien quan veuen a una vaca bona, quan la veuen pujar, quan la veuen clavar el cap, s'emocionen, xillen "aaaaaaaaaaaaai" (*riuen*) m'entens?

P6: Sí

M: Sí

P2: clar que formen part

P7: *lo* que passa és que és una participació més passiva, no? És a dir, en el món del bou de plaça ho veuem més clar, no? Ahí hi ha un component també, a part de la cultura

que ells deien, de l'evolució de la masculinitat, de la igualtat, hi ha un component antropològic, ja en la història són els homes

P1: masculins, sí

P7: en la història, són els homes els que caçaven en la prehistòria, vull dir, hi ha un component... tenim la testosterona, que és la hormona que vulguem o no la tenim, *menos* serotonina els homes que les dones, això es diu, *bueno* en la psicologia ho estudiem, és la "psicologia diferencial", no? *Entonces*, hi ha coses que mai podran fer, els agradarà el futbol però mai podran competir un equip d'homes i de dones, no podran, per això estan a part.

P4: home, per física... de tècnica i de tot tenen igual, però de física en un *deport* és important

P7: clar, però és genètica això també

P4: a no, jo dic que al bou, que n'hi ha molt poquiues, però també n'he vist...

P7: però una minoria

P4: són una minoria però no sé perquè, si és més por...

P1: sí

P2: està acceptat, perquè fa *alomillor* 30 anys al bous allí estava la xica esta torera, la Cristina esta

P7: Sempre hi hagut però no ha arribat a collar mai perquè no és soles cultural, hi ha *algo* previ a *lo* cultural...

P1: sí

P7: i a la igualtat, *algo* previ, que és una part genètica, una part antropològica. I, després, la dona, que dieu, Cristina, tu et referies a la Cristina, no? l'única que ha triomfat. A l'any 1900 ací, quan va caure la plaça de *madera*, estaven torejant "*las señoritas toreras*"...

P1: "*las señoritas toreras*" sí senyor

P7: a la placeta de l'Alberto Ballester venia una xica...

P6: una quadrilla, tres

P1: "*las brujas*"

P7: era això, sí, "*las brujas*" i una... sí, ara no m'ix però jo sí que me'n recorde

P1: Ángela es diria?

P7: Ángela, Ángela, i... vull dir, però són casos residuals

P1: sí

P6: sí

P7: igual que les *emboladores* sí, però dins del caixó... *aixina*, o si tallava el *novio* darrere agarrant-lo

P5: no, no, està clar, està clar

Ca: no, no, sí

P5: sí

P7: en eixe sentit, no? ... l'home té més collons que jo (*no sé bé què diu*)

(*parlen per damunt*)

P5: ara, dones toreres n'ixen poques...

P7: poques, hi haurà Rocío Romero, que tampoc...

P5: poc

P7: vull dir, per això és que soles no és la igualtat... ara, les escoles estan plenes, eh?

P1: sí

P4: de xicones?

P7: les escoles taurines estan plenes, plenes, plenes... però no arriben

P5: trobe que és tan difícil

P6: no arriba,

P7: per l'estètica, pel component genètic que dic, per tot

P6: a allà a Albacete hi havia 6 al Callejón, a on va anar el xicon eren 6 o 7, no p1?

P7: mitat i mitat, són homes i l'altra mitat de l'escola són dones, però no acaben d'eixir

M: el p4 ha dit una paraula que trobe que és important ací perquè, ell ha dit "por", no? que si *alomillor* les dones era perquè tenien més por o això... i això també aniria un poquet relacionat amb el que heu estat parlant de la seguretat, perquè també, la por, la seguretat que necessita una plaça per a què tot isca bé... *vosotros* cregueu que, *bueno*, la por al final és un sentiment que *mos* fa protegir-*mos*, no?

P6: jo tinc a ma casa les dones que es posen el braçalet i tiren els homes *antes* que...

P2: por, por en tenim tots

P6: por, això no és

P1: si no tens por eres un inconscient

P4: com més saps, a voltes com més coses has vist i més saps, més por tens

P1: més por tens

P2: més por tens

P4: perquè saps què et pot passar, que un altre *alomillor* no ho sap i tu (*explica que penses en coses que et poden passar i per això tens més por*)

P2: tens la capacitat d'autocontrol d'eixa por

M: ell també ha dit antes "ignorància"

P6: sí, sí

M: no saber *lo* perillós que és

P4: home, el més perillós és això, si tu no saps què et pot fer, no tens por

P2: respecte

(parlen entre ells)

P8: *tens que* tindre respecte a l'animal i *tens que* saber

P6: al p3 ha tingut un bou que ha sigut el més *fiero* i anàvem i el rascàvem al corral i no et feia res

P2: dona igual, ahí tu vas i

P6: al bou no li *tens que* perdre el respecte i avant

P2: tu parles amb *consivol* professional que es dedique al toreig i ningun va a dir-te que no té por, lo que passa... ells tenen la capacitat de controlar eixa por, de controlar el seu cos, com estan tan entrenats, tan preparats, estàs tan *deixò*, ho has fet tantes voltes, ho tens tan tocat... que eres capaç de controlar la por, perquè el teu cos vol anar-se'n

P7: la por *mos* salva

P4: en el moment en que tu no tens por estàs mort, si no ara, a l'altre viatge... *tens que* tindre por, *lo* que a tu et fa reaccionar no és l'animal ni és el *daixò*

P8: molt temps fa que vam treure un animal de dins dels *palcos*?

(*fan soroll que fa molt de temps d'això*)

P4: per a que entre un animal el *tenen que* trencar, pel mig

P8: *antes* entraven, i ara, *lo* que parlem de la seguretat i això... ara estàs fent-he una cervesa ahí al JJ... o al Jaume, i saps que estaca el cap i...

P4: però estaca el cap, i dins tu et poses dalt la cera i au... *te que* passar *algo*, té que saltar un *tubo* perquè s'ha trencat o alguna cosa, però hui en dia no...

P6: *lo* que va passar a Xàbia és un miracle, va trencar... deguera estar podrit el palo aquell, no?

P8: no coneguem molt als animals, si sé que eixa vesprada, és una vesprada bona, jo sé que eixa vesprada em pose a una escaleta, a una escaleta de dalt mirant a l'animalet perquè... (*deixa caure que si passa alguna cosa pot pujar ràpid al cadafal*)

P4 et poses *bordillet* cap a allà, quan entra te'n vas cap a dins

P1: la inconsciència que parlàveu antes... la por és... si no tens por eres un inconscient. Ara voràs. Quan va arribar la meua cunyada, elles venien d'Argentina que no havien vist mai... allí vaques de carn

P4: sí, sí, allí vaques de carn i tot això

P1: quan van arribar, me'n recorde jo, dels primers dies que estaven ací vaig dir jo "nemon" feien bous a Benissa "nemon, als bous ahí a benissa", i monem allí a Benissa i només arribem a la plaça, justament, en eixe moment, estava una vaca clavant el cap a la rateta, jo m'arrime i ella volia toca-la i jo "xe xe, a on vas?"

(riuen)

P1: "volia tocar-la", volia acariciar-la, es no sabia que això era... inconsciència.

(parlen tots)

P1: i dic "xe, això com pot...", i després, quan va vore una *cojida*, va dir "hostia" es va posar blanca, es va quedar grogueta "hostia, això era?"

P5: això és ignorància, no saben

P4: al no saber, al tindre una...

P5: no és que no tinguen por

P1: no, no, no, ignorància, que no saben allò per on...

P4: si no desmostren lo que poden fer... veus com ara sí que tenen por? Però tens que vore *lo* que fan, o si no tu...

(parlen tots)

M: què vos fa torejar i estar allí? Què vos agrada d'estar allí? Què fa que cada any vulgueu tornar a estar i...

P5: Això és difícil d'explicar

M: proveu

P4: l'adrenalina eixa...

P7: adrenalina, que és com una droga

P2: adrenalina

P5: adrenalina

(parlen tots junts)

P6: te'n dic una? Jo no gaste despertador. A festes tots gasten despertador, jo no gaste despertador per a anar als bous iestic mig hora *antes* que tots allí. Ho porte dins i és una cosa que et *llama*, et *llama* estar ahí. Vore com l'animal funciona, l'ambient... tot. Ho porte tot dins.

P4: hi ha muntó classes d'aficionats, hi ha qui s'ha aficionat i no ha eixit mai, hi ha qui ha eixit més, mateixa jo he eixit i tot el *deixò*. El que ix pues l'adrenalina o estar propet el fa sentir el bou

P2: el sentir la bufà eixa quan ell es pensa que et té

P1: et fa sentir viu, això et fa sentir viu, saps lo que vull dir-te?. Una contradicció perquè pot llevar-te la vida però en eixe moment tu et sents viu, sents que estàs viu, saps lo que vull dir-te?

P5: això els que participen, *después* està els passius que estan dalt del *palco*, que *mosatros* ara ja hem passat a passius també, ja hem botat prou... i *mos* agrada vore la faena de la vaca i el bou i això

P4: quan hi ha un que roda bé... quan hi ha un que no... tot això estàs veuent-ho ara, vas mirant-ho i tota la història. I això... especialment als bous

P2: i una altra cosa, la por va en augment. Vull dir, per *lo* que diu el p4

P5: ara ja no és por, ara és respecte (*es riu*) coneixement

P2: quan ja veus tanta cosa, i has vist i saps, eres conscient que el teu cos, ja no tens 20 anys, m'entens? Perquè per a posar-te davant d'un bou, primer que tot, tens que estar físicament bé, el cos et *té que* respondre quan tu li digues i, *entonces*, com això anem perdent-ho, amb l'edat, pues, va augmentat la por. Una, pels coneixement que tu ja tens, saps què són capaços de fer, i l'altra que saps la teua física que vas a *menos*

P7: què vas a *menos*

P5: tu saps que ella pot fer açò...

(*parlen tots, diuen coses*)

P7: però encara que no estiguen ahí sentit el bufit...

P4: clar, clar

P6: clar

P2: encara, quan ve una vaca bona cara a amunt o cara avall, encara tens ganes de fer *aixina* (*xafant a terra replica el moviment de cridar l'atenció de l'animal que es fa a la plaça*), m'entens? Però com eres conscient de que igual ja no arribes a l'altra part, pues et quedes quietet

P5: sí, sí

P7: si pega un colp allí propet de tu, ja estàs pagat, no cal més

P4: li toques el cap i pega dos colps allí i ja...

P6: cada volta que pega un colp allí al costat del corral, que estan gent, ja de la nostra edat per a amunt, els veus a tots apegats a la paret de l'Església, que si la pogueren travessar entrarien dins tots

P4: tirant-se cap a arrere

P5: normal, normal

P6: “xe, però que feu ahí? Pugeu-se’n dalt, jo noestic en condicions però *vosatros* tampoc”.

P2: volen sentir això

P6: Però *tenen que* estar ahí a primera fila. Això ho portem dins i no podem evitar-ho

P7: per a muntó de *mosatros* és *lo* més similar a una droga, *mos* dona plaer, no por, plaer, gust

P1: sí, sí

M: sí, vos divertiu

P6: jo sentint-ho molt me’n *tinc que* anar que... set voltes o huit ja... (*mostrant el mòbil*)

M: i *mosatros* ja acabem en seguida

P1: sí

P5: sí ja

M: jo, per a acabar...

P1: si fa falta que vinguem un altre *rato* i continuem o *algo*...

M: no, la cosa és acabar-ho hui i *aixina*, perquè el clima que es crea

P1: *vale, vale*, ho dic per si se te queda algun tema ahí o tal

M: no, la pregunta que volia per a tancar és com vegueu el futur de la festa?

P5: eixa és bona pregunta

P2: eixa és la millor de totes

P4: per a mi depèn de *lo* que les institucions o tot això vulguen fer i vulguen deixar-*mos*, trobe que afició n’hi ha

P1: afició n’hi ha

P4: afició n’hi ha i tot el *deixò*, ara si cada volta *mos apreten* més, i cada volta... al final...

P1: tu, doneu-se compte d’un cosa, que des de que som xicotets que diuen “açò s’acaba, açò s’acaba” i no s’acaba, no s’acaba

P4: no, jo tinc clar que...

P1: jo des de que soc xicotet ho sent això, de que havia d’acabar, s’acaba, s’acaba

P4: jo tinc clar que el diumenge de festes, tu et poses ahí, pujant amunt i quan entres per baix del *palco* i t'assomes, ahí que falten 5 o 10 minuts perquè fagen l'entrà, dius "açò quina hòstia és?"

P1: sí, sí, sí

P4: (*fa soroll de rebombori de la multitud*) tots els *palcos* plens i tot el Carrer Gata ple

P6: jo ara, tinc dos o tres a casa que tenen cinc anys i això és pitjor que anar amb un *lechero* de 120, perquè quan t'has descuidat els tens damunt del bou, i com vas darrere d'ells? Si corren com un coet?

P1: espera, me'n recordat d'una cosa, al llibre de festes quan diuen als xiquets "dibuixeu algo de les festes de Pedreguer", tots, absolutament tots, dibuixen algun bouet, torejant, no sé que... tots los dibuixos que fan

P5: mira les pàgines que hi ha

P7: mentre dure això, està garantitzat. *Después* també, una cosa és, a on hi ha a muntó tradició i a on no hi ha, per exemple, si no està molt aferrà, com a Dénia, *pues* no passarà res, vull dir, però als altres *puestos* a on

P6: però trobes que ho prohibiran a Dénia?

P7: no ho prohibiran però...

P8: econòmicament a Dénia , i amb lleis, van *aprentant*-he i els pobles que no tinguen una tradició molt forta *pues* ho sentiran i diran "deixe-m'ho"

P5: però la llei és la mateixa per a tots, si *apreten* allà, *mos apretaran* a tots els *puestos*

P8: la *tuerca* estarà allà i ací també

P2: hi haurà pobles que podran assimilar, ho podran assumir i hi haurà pobles que no ho podran assumir, perquè *tindran que tallar*

P8: igual a Beniarbeig li diuen "no, ara *tens que posar barreres allí...*" (*no acaba d'escoltar-ho*)

P7: no sé si era a Pedreguer o en general?

M: sobretot a Pedreguer, però com ho vegueu

P7: no, de totes formes que el número de festejos taurins, ho ha dit *antes* el p1, crec, va en augment

P1: puja, puja

P7: per tant, no és opinió, és un *dato*

P6: però que a Pedreguer *antes* soles es feien les festes, a *rais* de gent que li agraden, van fer Sant Blai, hi ha festers que *s'arriesguen* i fan octubre bous...

P5: sí, fan tres voltes ara

P6: i si, el que està de comissió de festes, li agrada, en fa a octubre per a arreplegar diners per a festes, i això, pareix que no, però tu dona't compte, si tu has estat a octubre baix, al *parque* de la formiga, estava a *tope*

P5: cada volta va a més

P2: de totes maneres *tenim que* anar, tenim que ser conscients de que la festa tenim que anar *amoldant-mos* a lo que es (*no sé que diu*)

P6: a lo que està

P5: no podem anar en contra

P2: no, ni podem tornar arrere tampoc

P4: no, no, arrere tampoc, la vida *té que* anar a avant

P2: conforme aniran ells posant traves

P4: *mosatros* anirem provant de botar-les, *hasta* que no les puguem botar i s'acabe però ja *té que* ser una cosa radical

P2: però ja *té que* ser una cosa que al final de dir "ja no en volem més", però mentre *mos* donen l'opció de poder, encara que *mos apreten*

P5: lluitarem, sempre, sempre, sempre

P2: jo crec que encara li queden molts anys a la festa

P8: però jo el problema que li veig en eixe sentit

P6: au, xe cavallers (se'n va)

P8: el tema dels *palcos* que són herència, eixes herències que deies tu *antes* que van partint-se,

P1: eixe és el problema

P8: ara la quadrilla ja no són els pares, és el *companyero*, aquell *companyero*, l'home és de fora

P4: però ahí no passa res, a tot el *deixò* s'arregla, m'entens? Perquè van venent-se parts i comprant-se, perquè eixe, jo mateixa, al *palco* que estava jo, la dona s'ha fet major i tot el *deixò* i ara les parts... una neboda del nyec, i una cunyada meua, m'entens? I van agarrant-se *aixina*, i van venent-se les parts

P3: ho deia *antes*, un *palco* he vist jo en la meua vida que apuntava "*se vende*", als Pòrxens, (*soroll de sorpresa*) farà quatre o cinc anys, l'únic que he vist amb la meua vida buit, l'únic que apuntava "*se vende*", el vaig vore un parell de dies de festes o tres, però no va ni acabar les festes

P4: no en cabem més, no en caben més

P8: però hi ha parts en venda, hi ha gent que està venent la part

P3: un *palco* tot sencer?

P8: no era del P. i del (*no sé qui*)?

P8: no sé de quin *palco*, no me'n recorde ara, farà sis o cinc anys ara, *antes* de la pandèmia

P2: i quadrilles, *mosatros* com a quadrilla estem buscant un *palco* a vore si *mos* en venen i això

P4:... *pues* ja s'apanyareu...

P2: però com a futur, jo sincerament, jo pense que tenim molts anys de bous encara

P1: sí, jo pense el mateix encara en queden

P5: esperem

P7: sí que han passat uns anys que *mos* han fet molta pressió, però s'ha dissolt, com si haveren dit "xe, no hem pogut"

P1: no han pogut

P7: deixem-los estar, però sí que hi hagut moments de pressió

P5: però no podem baixar la guàrdia perquè van...

P1: sí, sí, sí, van pegant *puntaetes*

P2: i remodelant-mos i acomplant-mos al nou reglament, si treuen una llei que... hi ha que fer l'esforç i continuar perquè, torne a repetir, és fonamental complir el reglament

P5: sí, sempre, sempre. Si tu complixes el reglament, no poden mai dir-te res, mai

P2: correcte, tens l'esquena coberta i *entonces*, com tens l'autorització, ja no hi ha més volta. Ara, estan esperant el *fallo*

P5: *claro*

P2: ahí hem de ser *listos*, els *taurinos* hem de ser *listos* també, no fomentar, pues, això

P4: clar, però això és lo que et dic jo a tu de les entrades que van descontrolades a voltes que van amunt i avall

P2: anar amb els braçalets amb la cervesa pel mig de la plaça,

P5: no pots ser

P2: anar-te'n allí al bar, anem a ser *serios*, anem a complir...

P4: no, no, no si jo ho tinc claríssim tu, jo ho tinc claríssim

P7: *después* està la ideologia animalista que traspassa les línies polítiques, totes, totes, que està calant, calant, calant, *entonces* ahí tenim un problema gran de contrarestar-ho, però no fan por, vull dir, en eixe sentit de dir, ho han intentat han fet els seus partits polítics de PACMA i tal, no treuen, tu conta l'associació esta els Poets, vull dir, però que no han arribat ni a una guerra, ni a un enfrontament

P1: no, no

P7: però està ahí

P4: molesten i avant

P1: *mos* toquen els testets

P2: un altre motiu important per a *mosatros* *tindre que* complir el reglament, perquè és la manera de parar a esta gent també

P4: si complixes el reglament no poden dir-te res, poden molestar-te un *rato* però...

P2: Però estan esperant a que falles un articulet per a...

(*xarren tots per damunt*)

P2: el reglament, ... ells se l'han llegit, hi ha molts de *mosatros* que no *molam* llegit, però ells sí que se l'han llegit, i estan mirant-ho, a vore, i ací i allà, de forma... agarren el mòbil *aixina* i van gravant-ho tot, tenim que estar amb especial atenció.

P7: me'n recorde una volta jo, van vindre a vore el corral i volien vore si li havíem posat aigua als bous *cerrils*, al bou *cerril* posa-li un poal i voràs allí *lo* que dura. Vull dir, volien vore si li havíem posat aigua als bous (*es riu d'incredulitat*)

P5: sí, que s'agarren a lo que siga

FINALITZACIÓ

Durada: 1 hora, 10 minuts i 25 segons.

Codificació del grup focal 3665 21/03/24				
Mètode	Codificació	Diferenciador (edat)	Gènere	Paper respecte de la festa
Grup focal	P1G3665	36-65 anys	Home	Actius, ramaders, homes plaça, operaris de muntatge, professionals del toreig i membres d'associacions taurines.
	P2G3665			
	P3G3665			
	P4G3665			
	P5G3665			
	P6G3665			
	P7G3665			
	P8G3665			

Trancripció M1 E+65 030424

M: Ho pose, i ara ja està gravant. *Vale, pues, lo primer que tot, que això ja, bueno, ho he fet amb tots, i és... primer, jo vaig a dir-te dos paraules, i tu tens que dir-me a*

vore què se te ve al cap. Les paraules són “bous” i “Pedreguer”. A tu què se te ve al cap quan penses en Pedreguer i els bous?

E: Home, *pues* que són les millors festes que tenim i que tenim molt de gust d'ajuntar-nos els amics, amigues i tots, i fem una festa que no tenim control, ni en gitar-*mos*, ni en alçar-*mos*, ni en res. Això són les festes, les altres tenen uns horaris estipulats, però estes són desenfrenades. Això és *lo* que pense jo en bous i festes del juliol.

M: sí, desconnecteu també, no?

E: Tot, allò cadascú... Mare de Déu. Hi ha qui diu “jo me'n vaig a dormir a la caseta! Jo no vaig...” Fills amb pares i coses d'eixes... Però hi ha de tot, a? Molt, molt, molt, molt bé per mi.

M: I tu... suppose que les festes són de tota la vida?

E: Tota la vida meua, les conec jo. La setmana de juliol, *antes*, quan jo tenia deu anys, això fa setanta anys, treballava algo, però no del tot. Però ara, açò fa 40 anys o 50, que ningú treballa, ni res. És una festa total, total.

M: Entonces tu... i quan eres menut les festes eren iguals que ara?

E: No. *guapo*, eren diferents. Eren una miqueta tocadetes de l'Església. L'Església tenia prou poder i no eren com ara. No, no eren com ara. Fèiem pols i fèiem de tot, però, però, i balls per la nit i tot això, però eren més fluixets, s'acabava a les 12 de la nit. I ací hi ha nit que s'acaba ara a les 6 del matí.

M: sí

E: És totalment diferent. I dinant, anàvem a casa i les mares a la una, el plat d'arròs a punt, i ara no saps mai a quina hora venen, els fills i els pares tampoc, ni res. És desenfrenat açò. És diferent, diferent sí.

M: I sempre s'han fet a la plaça, no?

E: Sempre a la plaça. Sempre a la plaça.

M: I ahí ha canviat alguna cosa? Els *palcos* suppose que no eren *lo* mateix...

E: *Palcos* n'hi havia no arriba a una part de les quatre que hi ha ara, n'hi havia una. I només estaven a la plaça davant de l'Església, dos o tres davant de L'Església i dos o tres a la mateixa mà de l'Església cap a amunt, davant de la Musical que diguem i tot això, no n'hi havia més. *Lo* demás s'ha fet tot. *Moratros* mateixa fa 50... cap a 60 anys que tenim *palco*. Jo i la meua dona, que érem nòvies, i vam fer de *madera* i amb algep en terra, no hi havia ferro de res, ni res. Tot *madera*. I és diferent d'ara. *Bof, pues* no canvia d'*antes* a ara.

M: Sí, sí, perquè ara els de ferro, cap a quin any més o *menos* creus que això...

E: Crec que de ferro i coses d'eixes van començar a fer-ne a l'any 64, 1.964, 65...

M: ja fa anys, també

E: Sí, que van dir que no estava bé això de *madera*. Fèiem amb *madera* i algep en terra, i sobraven les bigues i cordells i de tot, i vam començar... Crec que va ser per eixos anys. No t'ho sé dir cert. Però al nostre, el meu, va ser l'any seixanta... 64? 65? Sí, 66 trobe que van ser 20... 65 vam començar a fer-lo de ferro.

M: I a mi em van dir que hi havia un *palco*, que es deia el *palco de la llanda*, o *algo aixina*?

E: el *palco* de...? (no ho recorda)

M: el *palco* de la llanda que es posen els xiquets que estava davant del... No et sona.

E: No em sona gens.

M: Trobe que era *aixina*, que era un *palco*, que estava fet de llanda i els xiquets es posaven allí dalt, que estaven davant de l'església i feien *ruido* allí en *grande*.

E: No recorde jo això. No ho recorde...

M: *alomillor*...

E: Jo el *palco* de la llanda... no recorde això.

M: I recordes alguna cosa *aixina* que... que ja no estiga a la plaça i dius “xe, per què se'n va anar?”

E: Home, sí, *antes* mateixa els bous venien, no hi havia camions per a portar-los, i venien per dins del barranc des de... *hasta* n'han vingut d'allà a la Província de València, i venien per dins del barranc i *mo* n'anàvem a esperar-los a Les Ventes de Pedreguer, el barranc eixe se'n pujaven un... el barranc eixe estava net com un sable, i pujaven els bous amunt i després els portaven... i els portaven al corral i era una cosa diferent. I després, allà on està el trinquet, les escoles del trinquet, allò era un pati grandíssim, allí en tancaven i tot això i anaven pel carrer i tots amagant-se... i s'escapaven a muntó... *buoa!* la meitat de bous, eren tot de troncs... i els sequiers que hi havia per fora regant, amagant-se per dalt dels arbres... era diferent d'ara. Ara no s'escapa res ni res. Està tot...

M: està tot ple de ferro

E: açò és molt diferent, moltíssim. No, no, és diferent. I les atraccions de la plaça com a orquestres i coses d'eixes, eren diferent també perquè no hi havia *espectaculs* d'eixos durant quasi tot l'any ací... I tots a la plaça... allò no en cabíem. Era diferent. Era un altre estil. *Buf*, mare *pues* no ha canviat...

M: I. bueno, tu a casa... tu eres d'anar als bous i això? O siga, tu sempre que pots estàs allí a la plaça quan fan bous o...?

E: Jo...

M Antes més? Ara més?

E: Ara més que mai. Ara, ara, de... a cada any, *bueno*, de l'any 70, posem, de l'any 70 a ara és una atracció que la gent no va fer faena *casi*. I ara, amb les vacances, hi havia molta fàbrica, de *sombreros* i de llata i de coses, i la gent procurava agarrar les vacances en eixes *feches*. *Después* treballarien de nit i dia, però procuraven i se n'anaven tots als bous pel matí... Pel matí no solíem fer-ne. A les huit del matí no. Però, a les 11 i *después* a *l'esprà* i a la nit. I el bou, el bou i *verbenes* que deien *antes*. Era *lo* que fèiem tots. I avant. Els quintos tenien una cosa, que plantaven les rateres i les desfeien a mà. No com ara, que açò és perenne... *Antes* no, *antes* soltaven el bou i l'últim bou tiraven el coet i els quintos obrien i cobraven als joves del poble i tot coses *aixina*.

M: Els canyissos, ai els canyissos... Sí, que els quintos antes tenien més responsabilitat?

E: *bueno!* Ja ho crec! I si algun xicot de la... de 18 anys, crec que eren per amunt... sí. No volia pagar en un grapat eixia per d'alt de la ratera al carrer. No anaven amb contemplacions. No. I no tornava a entrar més en totes les festes a la plaça.

M: Si no feia què?

E: Si no pagava la quota que teníem estipulat per pagar els bous. Els bous els pagaven entre els quintos i els festers també col·laboraven amb la seua... cadascú amb *lo* seu... Jo portava un talonari i jo i un altre. I jo cobrava. I jo “ a vore, tu has pagat?”, “sí”, “ensenya-me-lo”. I “no” *pues* X pessetes, perquè eren pessetes. I avant. I això, amb *los* festers *mos* ajuntàvem. I els festers deien “*mo heu* de donar tant, que els bous valen tant” i, a voltes, de *lo* que arreplegàvem pagaven els bous, que no era com ara que hi ha un pressupost de l'Ajuntament, *guapo nem!* Era tot arreplegat. Ara açò és *còmodo*, tot.

M: No, no, sí, sí ara...

E: Ara són quintos i no notes que són. *Mosatros* plantàvem barreres, les tombàvem, les alçàvem i fèiem de tot.

M: Tu et vas arribar a posar el canyís? A la teua època n'hi havia?

E: Sí. Sí que hi havia canyís. No tant com ara, però hi havia *algo*. Perquè als anys 70 o tot això sí, garrots i punxàvem els bous amb un clau a la punta d'una canya. D'una canya

hi havia i el bou anava desenfrenat per allí a la plaça. Més que ara. Però era autoritzat pel... era l'estil que hi havia, sí, sí.

M: I tu d'on diries que et ve... d'això... *bueno* amb les persones que he parlat són més... o siga, he parlat amb l'A.B., per exemple, que és novillero.

E: sí, eixe xiquet...

M: Però tu d'on diries que et ve... *pues, bueno*, no sé... tu a festes tens ganes d'anar al bou?

E: sí

M: I d'on diries que et ve això?

E: De la tradició meua de tota la vida, que els meus pares ja anàvem i hi anàvem tots. Jo no m'ho ha... ningú... m'ho ha ensenyat. És la costum que hi havia al poble i jo amb *los meus companyeros* “*xe, mone a vore el bou*”, i *mo* n'anàvem a vore el bou i no *mo* n'anaven a La Pista, al cine, si fèiem bous a la plaça. Estàvem tots amagats dins de les rateres i això, però era... estava tot centrat sobre el bou. Era la base principal de les festes. *Dien* d'anar a missa i anaves *casi* obligat, perquè tots no eren de missa, però també... però el bou, tots anàvem, era molt, molt... Jo, per a mi, era una majoria molt gran.

M: *Lo que treuia* la gent, també.

E: *Boh!* Hi havia molta plaça, collons, sí, sí.

M: I tu, des de menudet ja tenies palco?

E: No.

M: No. Què fèieu antes?

E: Què feiem? *Pues* si anàvem amb la mare, a voltes, darrere la ratera i les mares, allí al teu costat i no et deixaven... I tu anaves propet dels pares, i tot això mirant per dins les rateres, rateres, no barreres d'açò, perquè n'hi havia poquetes. I *después* vam... Jo vaig fer *palco* quan tenia... Jo tinc 78 anys, i jo vaig fer *palco* quan tenia 19 anys. 18 anys, 19 anys, 19-20. Jo i els *companyeros*, teníem xavala... Ja n'hi havia de *palcos* per ahí. I “*xe, vorem de fer palco, perquè aixina amb les xicones anem, i anem dalt del palco...*” i tot això. I hi havia uns quants *palcos* de persones majors que tenien els *palcos*, i *mosatros* en vam fer, i d'allà cap a ací sempre hem anat, quan teníem els xiquets xicotets, sabies que estaven allí, i tu te n'anaves a fer-te'n dos amb *los* amics, venien els d'ací o els d'allà... i avant. Però jo, de quan tenia 20 anys, tinc 78, *pues* fa... cap a 60, *casi*.

M: Els xiquets menuts, normalment, anaven amb les mares?

E: Amb les mares. Tots, tots, tots. Mares, sí. Tots. I *después*, a la nit del cine, sí també, tots anaven amb les mares. I això de sopar al carrer i tot això, *uaponem!* No hi havia ningú... Era *después*, va començar... tots a casa teua, a casa meua, van començar *aixina*, però el bar i tot això no s'estilava com ara.

M: I de Pedreguer, bueno... Tu veus que totes les persones de Pedreguer... Les diferents maneres de viure la festa, d'homes, dones, majors, menuts, gent de dins, gent de fora...

E: És que la festa és diferent per a les persones joves que per a les persones majors, i per a les persones velles. El vell no pot anar per allí, perquè amb un colp et tomben per allí les rateres i tot això, i tens un problema en què destorbes a la gent que toreja i va i *oh*, entra corrents cap a allí, i *después* els que estan fent-se'n una, que els bars solen estar tots a la plaça ací

M: clar

E: I la gent va per allí corrent i tot això, solem destorbar i estem a voltes més en el *palco* amb la dona, o amb la filla, o el *palco* d'algú, i quan *mos* assentem allí, i estem allí. Ara, si estàs encara bé, *pues* vas per allí, te'n vas amb un *companyero*, no pots beure tampoc, ni la mitat que tenim tot prohibit i de tot, i *pues xe*, vas te'n fas una i *aixina* i tot, i dius "no, jo més no" i vas més tard, a vore el bou i ja *después* a voltes a sopar amb els amics, això sí que solem fer-ho... I quan érem joves era al revés, encara no havien tirat el coet i ja estaves a la plaça, i te n'anaves allà a vore com entraven, i *después* te n'anaves amb els amics i amigues per baix del *palco* i ens renyaven, i deien "eres massa jove per estar per ahí!", i tu cap a fora. I *después* *mo* n'anàvem al cine, *mo* n'anàvem a ballar i tot això, era una altra... però eixa és la base, el 90% és el bou. Ací a Pedreguer sí. Ací te'n vas a La Xara, o te'n vas a Benidoleig, o al poble que siga, i van a la *provesó* mig poble, o tot, i a Pedreguer no va ningú, i *sinembargo* al bou, van tots. I tots els pobles ho diuen "Pedreguer és bou i *deixò*".

M: sí

E: festes, és *aixina*. No és perquè vulguem, és perquè mira, és *aixina* i avant, jo què sé. Fan bous a Sant Blai i fa un fred que pela ací baix del *brassero* no caben allà dalt.

M: sí, sí

E: Hi ha altres pobles que n'han intentat fer i i *guapo!*, ha estat el *manso* i el bou i au. I ací hi ha prou, prou afició.

M: I quan tu eres quinto, éreu tots els que teníeu l'edat, éreu quintos o...?

E: I sense dones. Les dones no eren quintes mai. Hi havia una discriminació total. La dona era dona i l'home era el 80%, o el *deixò*, de la festa. Hi havia festeres, però quintes no n'hi havia quan jo era... Això l'any 66, no hi havia festeres, quintes. *Guaponem!* Ara és que n'hi ha, fa 40 anys o 30 que *mos* hem ajuntat tots i anem a festes un dia, tots a menjar junts... però això no n'hi havia *antes*. Les xiques, *guapo!* Per a res. Hi havia festeres, però quintes no.

M: I això... tu te'n recordes quan van començar a estar les xiques dins de...

E: No me'n recorde de cert. I *mosatros*... A vore... jo, uns que tenien 9 anys o 10 més que jo, que en queden poquets, ja, que... eixos són els primers que es van fer camisa en conjunt amb *deixò* per a tots. Tots anem amb una camisa igual, no és *aixina*?

M: sí

E: Això va eixir a l'any 56, per ahí... Jo era xicon, me'n recorde. I *después*, quan jo vaig ser, ja anàvem tots, *mos* feiem la camisa i tot, però les xiques... per a res del món, tot xics. Amb la camisa tots igual, i la *crompàvem* i *mo* la feia la camisera, i au, però tampoc hi havia eixa unió que hi ha ara, que tots xics i xiques, i se'n van tots a una... açò és molt *bonico*. *Antes* hi havia una discriminació total. Per a mi, per a mi, el meu concepte de la vida.

M: I no et sona... clar, perquè això, quan començarien a ajuntar-se xics i xiques junts, això es *deguera* parlar al poble, no?

E: Això va ser... *buf*, més cap a ací, bon tros més cap a ací... Bon tros més. No, no, *mosatros*, *guaponem!*, no, xics i xiques...

M: Això, l'Ajuntament va tindre *algo* que vore o...?

E: Home, jo no sé com *deguera* ser la, no recorde, jo no me'n recorde, perquè no era *lo* meu, no estava jo dins d'eixes edats.

M: clar

E: Jo seria casat ja, i coses d'eixes... no sé com va ser, que es van unir... No ho sé, no puc contestar a esta pregunta, perquè no la sé.

M: I va, el canyís.

E: El canyís eixos anys, 66, cap als 70, *hasta* ara ja no hem parat el canyís. Crec jo que per ahir ja vam començar amb *lo* canyís, i canyís, canyís, mare. I vam començar molt, molt... És que, eixos anys que diguem ara, el canyís, qualsevol tocava un canyís, escaldaven tots, i tu tocaves un canyís de ta casa, ton pare et matava. Eren molt estimats, era en *lo* que treballava la gent, i això va ser més cap a ací, jo no ho recorde cert tampoc, no puc donar una *fecha*, però jo m'atrevisc a dir que hi havia... sí, hi havia uns

canyissos, però més vells, estos de cistelles, però no, va ser més cap a ací. Quan jo vaig ser quinto, no.

M: Tu no vas...

E: no, això va ser més cap a ací

M: clar, i entonces, antes no feien entrades?

E: sí

M: I com... *bueno*, es suposa que el canyís és per a tapar mentre els *companyeros* posen les barreres...

E: això va eixir per això, va eixir per això. Però no m'atrevisc a dir quin any va ser el que van començar *aixina*. No me'n recorde. Però entraven els bous, i només entraven, els Quintos... ara com ara que no n'hi ha cap... *mosatros* entraven els bous, i jo i els Quintos, ja teníem la biga a la mà i, *pom*, posàvem la biga allí i anàvem embastant-ho, no ben fet perquè els bous no eixien i se n'anaven tots al corral, allí que feia de corral. I *ruuup*, i hi havia uns quants Quintos ací, uns quants Quintos... com no eixien a cap de *puesto*, que era per dins del *corro*, era tots a la mateixa barrera d'ahí baix del cantonet, que estan ara, igual que entren ara. I enseguida, en dos minuts, no arriba, posaven les bigues aquelles, bigues llargues i grosses, però els xics tenien 20 anys, que eren Quintos als 20 anys, i tenien una força com un bou, i ho feien en un llamp. Era ràpid. No, no s'escapaven per ahí, no.

M: Cosa... Que curiós, això del canyís, perquè...

E: El canyís va vindre perquè tapaven i resguardaven quan el *deixò*, i va estar molt bé, i això només ho fan a Pedreguer. Això del canyís, els altres pobles no s'estilava. *Guapo!*, ara no sé si ho faran, però ací... trobe que Beniarbeig fa un parell d'anys vaig vore, però *bueno*, això era de Pedreguer, el canyís, sí home, sí.

M: I per què una volta, una volta han posat eixes portes de ferro, que això es tanquen *asoles* quasi, per què creus que dura *hasta* hui el canyís?

E: Perquè a este poble som *aixina*. No es poden *eneixir-se'n* els bous mai de la vida, però els Quintos van a frenar el *ganao* quan baixa cap a avall tots escapats, i volen parar-lo i tot això, i *aixina* tu veus que a voltes solten el canyís i allò, tots bramant, i passen coses, no passa mai res, però tenen gust de posar-se allí, i disfruten de fer eixa cosa, eixa *animalà*, perquè això no té cap sentit hui en dia, si no és per a fer una demostració que poden més que el bou, i el bou no passa, no. Però com entren els sis o set bous, o nou, hi ha més d'una volta que hi ha qui rema per allí a muntó, ai mares, s'amaguen de calent!

M: apurats, apurats

E: hi ha qui vola!

M: peguen uns bots... sí

E: fa emoció, la plaça tots allí, fa una cosa diferent, tenim un *puesto* bo per fer eixes coses, i el canyís va avant. Per a mi, la meua forma de vore-ho.

M: Sí, també és un espectacle, no?

E: Exacte, s'ha quedat com un *espectacul* dins de la festa, això, del canyís.

M: I... *bueno*, ja hem dit que les dones van anar entrant dins de les quintades, i...

E: Jo no sé dir-t'ho, *alomillor* la M. ho pot saber, li ho preguntem...

M: no, però no passarà res tampoc. És que igual que... *bueno*, això és un canvi, no?, que n'hi ha hagut des que tu eres jove...

E: Un canvi és igual que la política, igual que en les formes de ser i en la forma de viure tots, ara anem amb *los* pantalons esgarrats, que es *crompen* ja esgarrats. Jo quan era jove anava amb pantalons esgarrats, ma mare em feia com un haca, com un haca. Que havia d'anar? No anava ningú del poble... anava *empedaçats*, *mos* posaven un pedaç, però esgarrat, el pantaló esgarrat, no hem anat mai en la vida ningú. Ara, molts anys fa que s'estila això de tots amb les genolleres foradades i tot allò? Jo que sé...

E: poquet, poquet.

M: què pot fer? 6 anys? o 10? No farà més, no. I tots amb els pantalons foradats, se'ls *crompen* foradats... i això per a què? Si ja els foradarà ell! *Pues* això, jo crec que mai me'n *crompe* un foradat, això faltaria.

E: *bueno* i això, i quins altres canvis has notat tu?

M: Jo amb la Cordà i en *los* coets. *Antes*, quan jo era quinto, a l'any 66, sempre dic l'any perquè ho sé cert, cert, cert. Estàvem plantant les barreres de les 12 de la nit per avant, no a les 6 de *l'asprà* com ara. No allò estava prohibit. Plantàvem les 12 de la nit i tiràvem coets quan plantaves les barreres. I tu estaves plantant la barrera dels quintos i et senties per allí, *uh, uh, uh*, quatre coets borratxos o cinc, i no era nit de foc, era nit de coet també. I allò, havia unes cremades i unes corregudes i la biga allà, "xe, me caguen" i no hi havia nits estipulades per al coet. Era *casi* tots els dies, *menos* el dia de Sant Bonaventura, o el dia *d'antes*, o un dia o dos *aixina*. Però també tiraven coets a manta per la nit. La gent, *oh*, mare, els coeters i se'ls *crompaven*. Ara no, ara hi ha dos nits de coet, no? I un de cordà, i l'Ajuntament treu un sac o dos i els deixa allí, i la gent agarra del sac, trobe, no sé com ho fan, jo *antes* era *aixina*. I en *crompàvem* i tiràvem coets,

mare, però no hi havia coeters... Se'n cremaven tots els anys prou de gent. I, ale, a casa amb la creïlla *fregà* per l'esquena del coet, i ale.

M: sí

E: I això s'ha acabat, també.

M: Sí, les normatives no canvien.

E: Sí, sí, sí, perquè jo ho trobe molt bé perquè tu estàs plantant un *palco* o *lo* que siga que et donaven a les 12 de la nit, *mosatros* els quintos, a les 12 de la nit, amb *lo* carro, portàvem uns carros, portàvem els troncs. I et posaves a *nyigar* el tronc i tot això, i et tiraven coets i tu soltaves, o jo, o l'altre, i hi havia perill d'espallar, “xe, però açò què és?”? I *mos* cremàvem i anàvem apostes a fer... Era més violent la cosa. Ara no. Estan tots tranquil·lets i bé. I planten amb aquell *sosego* i fan dos cerveses i tots estan bé. I planten a l'hora que volen, i l'Ajuntament planta totes les rateres. Els quintos no fan res de res. *Antes* no, *antes* treballaven com a negres, ai mare!

M: I cobraven, també, no?

E: Cobraven? Ni una xapa.

M: Ai, mon pare sí que va cobrar, de ser quinto.

E: *mosatros* no, arreplegàvem diners per pagar el bou, però cobrar res.

M: va arribar massa prompte

E: *Mosatros* no cobràvem res, *mosatros* arreplegaven, anàvem i els diem a gent com *vosatros* i diem “tu, paga'm”, “Jo no tinc res, tinc paperet”. Si tens el paperet, que has pagat, ale, i si no, *pues* “xe, el René que no ha pagat”. *Mosatros* anàvem, cobràvem eixos diners, quan acabaven els bous, *mos* ajuntàvem a un bar, demanàvem dos botelles de cassalla i quatre de *lo* que siga, i estàvem bevent i cadascú donava els diners al secretari de *mosatros* i aquell agarrava i eren per als festers. Que els festers pagaven els bous, però de cobrar jornal de ser quinto? no ho he sentit dir mai. Al revés, si perdies un duro o te'n feies una havies d'abonar les *papeletes* que tenies. Ai mare, havia voltes que “xe, gastaré d'ací”, però *después* sabies que havies d'anar a casa a portar els diners... “no, no”. Anava bé, anava bé.

M: I el *palco*, clar, ara...

E: El *palco* pagàvem una quota també, els que teníem *palco*, i ara, *pues* també paguen un cert punt, no sé, l'Ajuntament, o al *puesto* que siga, i entre *palcos* i l'Ajuntament *lo* que dona... Trobe que l'Ajuntament no donava... donaria als festers, però el president de festes i els quintos es posaven *de acuerdo* perquè el bou el pagaren, entre uns i altres pagaven el bou. A *mosatros* *mos* va passar *aixina*. *Mosatros* el que... un empresari de

Pedreguer, que li deien el G. va agarrar i diu, “jo, si em doneu tantes pessetes, esteu en pau”. I *mosatros* vam dir “xe, açò, bé”, i vam comptar i “xe, però si açò és la meitat del que van pagar els de l'any passat”, i aquell home, que va faltar, va treure, no sé d'on i va pagar, i au.

M: vau fer negoci

E: i *mosatros pues* mel. Sí, el V. El G. es va matar, i tot, eixe any. Va ser alcalde i es va matar. Jo, quan vaig ser fester, quinto, l'alcalde que hi havia, es va morir la setmana *después* de festes, un atac. I el que havia sigut president de festers va entrar a alcalde i a octubre es va matar. En un accident, un accident de cotxe, sí, sí, va ser un any tràgic. I au.

M: lo de muntar *palco*, normalment, qui aneu a muntar *palco*?

E: Anem a muntar *palco* la quadrilla, els homes, sí som una quadrilla de *companyeros*, sempre som, els *companyeros*, *pues* quedem, “xe, a les set de *l'asprà mos veguem*”, ho portem amb un cotxe o amb un tractor o *lo* que siga, i a les set comencem a muntar-lo, i et fas dos cerveses *después* o vas a sopar, els homes, sense dones, ja ho he dit jo, i “xe, *nemon* a sopar”, i sopem, i xarrem, i “bé a vore enguany com...” i au, s'ha acabat. I *después* desfer-ho, exactament igual, un dia *mos* ajuntem i quedem en una certa hora, i au. S'ha acabat.

M: Sí, les festes ja comencen ahí, quasi, no?

E: Exacte, les festes es comencen eixes dia, perquè ja te'n vas a sopar, i sendemà, això és dijous, perquè donen... a la meitat de plaça es planten un dia, dijous, *supongam*, a l'altra meitat, dimecres, o al revés, dimecres i dijous, perquè el divendres ja fan el correfoc, i allò ja no poden estar plantant *palco*, i tu el dimecres ja toca plantar baix dels Pòrxens, o ací o allà i *después* te'n vas a sopar, i sendemà, *pues* vas i aclarixes faena *lo* poc que queda, i au, s'ha acabat, però...

M: et prepares ja per a festes?

E: Ja, ja, és *aixina*

M: *vale, pues, casi, casi* ho tenim, jo volia preguntar-te pel... *bueno*, no sé si tu mai has estat a alguna penya taurina d'estes, una associació taurina d'estes?

E: Jo associació taurina no he estat mai.

M: no has estat mai, *vale*. I trobes que són importants, fan paper al poble?

E: Sí, home, i tot, jo tinc dos *companyeros* que són de la penya taurina de Pedreguer, totes les setmanes, o quinze dies, o al mes, el paperet de la loteria per al E. “E, el paperet de la loteria”, “mira açò de quan és?”, “Això és de ara”, o “ja ha passat, no *mos*

ha tocat”, o “*mos* ha tocat”, amb confiança, sempre. Allí, a la cova, hui mateixa repartien paperets del Passió Pels Bous, i el Canyís tinc un amic que em fa unes coses, i ell també “E, el paperet de la loteria, per a Nadal i per a no sé què, i per a no sé *cuantos* del Canyís”, que és l'altra associació que hi ha, però jo no soc d'associació de coses del bou, no, perquè jo no soc.

M: I creus que la faena que fan quina...?

E: Sí, home, jo sempre trobe que les associacions igual que, els que estan a càrrec de coses d'eixes, jo per mi que perden diners, perquè porta la loteria, queden deu dècims, més nou, queda't un per a tu i avant, i *después* “xe, et convidaré, però queda't un numeret”, i *después* l'obligació d'anar-te'n allà a fer les reunions i amunt i avall, no és igual que estar a casa, *sentat*, i que me les porten collides, és *aixina* o no és *aixina*?

M: Sí, fa falta.

E: I tu quan tens l'obligació, bé en la feina o bé en *lo* que siga, *pues* dius “no, jo no estic ahí”, o l'afició no és tan forta per prendre-t'ho *aixina*, però sí, hi ha molts, collons. Sí, les associacions, jo sé, vaig estar... Jo vaig estar una volta a un poble que estava a més de 100 quilòmetres d'ací, Vilavella, i “xe, tu d'on eres?”, “jo soc de Pedreguer”, “collons Pedreguer, el meu fill... estic fart de Pedreguer”, “xe, això com és?”, això està al costat de la Vall d'Uixó, i diu, “ai, el meu fill no va cap a allà, xe? Que diu hi ha un dia o dos que se'n va i diu “mare, jo me'n vaig cap a allà a Pedreguer que fan el bou”, no sé què i no sé *cuantos*, i ara tornaré al cap de...”, i a mi em sap mal”.

Vam estar també en un poble que es diu Zarra, que està al costat de Cofrents, i teníem amistat amb una xica que estava de *camarera* a un balneari, i no sé com va ser, diu, “oi, ací ve el Paloma i el Cova i tot”, i jo dic, “com pot ser que, amb 400 habitants que sou que vinguen?”, diu “ací fan bous, estem a la ratlla de Pedreguer i *mosatros* anem a Pedreguer tots els anys, jo i la meua *companyera*, *nem* tres o quatre amb *lo* cotxe”, i dic “i a on dormiu?” “això és cosa nostra”. *Aixina* contesten, dormen dalt del cotxe a *l'avenida*. “Però és que la festa s'acaba a les 3 del matí, el bou embolat, el bou de no sé què, i *después* els pubs estan plens, i sendemà a les 8, ja fan *entrà* de bous, *pues mosatros*... no cal dormir!”

Dic “aneu en alerta amb *lo* cotxe” i avant. Perquè està lluny. I eixa és la marxa. Però el bou ací a Pedreguer té un èxit total. Jo m'atrevisc a dir que... Estem baix de Pamplona, no *mos* guanya ningú de per ahí, ni Xàbia, ni Dénia, ni Ondara, ni ningú... Pedreguer és una cosa *extremà*. Bé, jo no és que vulga dir que per a mi és *lo* principal, però és a muntó, a muntó important, a muntó, a muntó

M: Jo tenia ara el cap... Vale, sí, has nomenat lo dels bous embolats, i això ja fa uns quants anys...

E: Això fa, per *lo menos*, cinc anys farà que *mo'ls* han llevat? Els anys passen de pressa. *Bueno*, fa uns anys que l'han llevat perquè hi va haver una votació popular de l'Ajuntament, va eixir la *deixona* pel *maltrato* animal, va haver una votació i diuen que va guanyar que no feren el bou embolat, perquè trobaven que perjudicava als animals. I no ha passat res. La gent ha callat i no fan bou embolat. I au.

M: I s'ha perdut algo de les festes? Creus que ara...

E: No res. Hi havia muntó que els agradava i que no els *agrà*. El bou embolat no és... *guaponem!* Ací a Pedreguer no era el fort. No *mos agrà* a muntó. Trobem que està bé, troben que està bé.

M: Sí, i el bou *cerril* també van... el caixó...

E: El bou *cerril* és diferent. Perquè amb *los* caixons i allò, i la gent, porta molta gent d'altres pobles, el bou aquell ix, però jo, per mi particularment, jo no portaria cap de bou *cerril*. Perquè el bou *cerril* val un dineral i no fa res. Això, això. Només ix, ix *loco* per allí i pega uns colps *tremendos*, una cosa que val molt, i no, no, no, qualsevol animalet és més divertit que eixe. Per a mi, per a mi. Això és gust meu. Si eixos diners *mos* els *ahorraríem*, ben *ahorrats* i els tornaria als *ganaderos* d'ací que tenen més falta que el bou *cerril* portar-lo d'allà Salamanca o de Teruel, jo que sé d'on el porten...

M: Sí. Pues només vull preguntar-te per l'Ajuntament, per quin paper creus que té l'Ajuntament a les festes, si... si ajuda bé, si es porta bé, si no, si com...

E: Jo no he tingut mai directament en l'Ajuntament contacte amb festes, però per *lo* que he sentit parlar de l'Ajuntament crec que ho fa molt bé. Perquè l'Ajuntament dona una subvenció per als coets, per als bous i per a tot. I ho paguem entre tots *los* del poble amb el pressupost que tenim de l'IBI perquè va agregat això de festes allí, i ho trobe molt bé. El que no vullga anar que no vaja i el que vullga anar que vaja. Però crec que sense l'Ajuntament no es podria fer la festa que estan fent a Pedreguer. Jo trobe que col·labora i ho fan bé, igual té que siga... *bueno*, ací sempre mana el mateix, però si ha manat algun altre, crec que també ho han fet igual de *deixò*. No hi ha hagut distinció.

M: L'última pregunta que tinc és com veus el futur de la festa?

E: Jo beníssim, perquè veig que a la gent li *agrà*. Ara, del bou fluixeja una miqueta. Hi ha més d'un que diu "xe, jo a festes de bous me'n vaig", igual que a Pasqua. A Setmana Santa no va ningú. *Antes*, quan jo tenia 18 anys, si no anava al 99 de Pedreguer, mare, tenies un disgust a casa i a *los puestos*. Ara, i el bou, *pues* jo sé persones que diuen

“jo, són les festes de bous i m’agarre la setmana per anar-me’n al *Valle de Aran*” I jo dic “xe, tens altres setmanes per poder anar, perquè no... no tens gust de...”, “sí, però no m’agrada tant de bou i tanta cosa”. Jo crec que no es perdrà, perquè els xiquets ací al poble, juguen a bous quan són xicotets pel carrer i a futbol. I no hi ha cap de poble dins d’Espanya que els xiquets xicotets de 6 anys, juguen a bous, només que a Pedreguer.

A l’escola, a les casetes, a *to los puestos*... qui no té banyes i *enredros* de bou... i *aixina* és, no es *té que* perdre mai a Pedreguer. Per a mi, el meu concepte.

M: Tu veus ahí els xiquets encara...

E: Mare de Déu! Jo tinc un veí a la caseta que només s’alça... mà al bou. I *mosatros* tenim un bou allí que vam fer de draps i coses unes banyes, i sempre està ahí, amb el bou, bou, bou i “tu, no penses en...”, el bou, el bou. I ací ha arribat a haver tres *ganaderies*. Quin poble té tres *ganaderies* amb 8.000 habitants? 8.000, 2.000 estrangers? No cap.

M: ja, sí, sí. És una cosa gran.

E: Sí, és una cosa gran home.

M: *pues*, tens *algo aixina* que t’hages quedat sense dir?

E: No, jo crec que hem parlat bé, no?

M: Sí.

E: *Lo* que m’has preguntat o *lo* que tu *deixò*, crec que he contestat conforme jo soc.

M: Perfecte. *Pues* ho tindriem.

E: Bé, ale, que t’isca bé tot i avant.

FINALITZACIÓ

Durada: 40 minuts i 9 segons.

TRANSCRIPCIÓ M1.2E+65 030424

M: Hi ha una cosa que no t’he preguntat, que és *lo* que et fa anar als bous... O siga, *lo* que et fa estar allí amb el bou i això, que sents quan...

E: és la festa, que estem tots, *casi* tots els del poble, t’ajuntes amb gent més jove, amb gent més major, amb gent que fa a muntó de temps que no has parlat. I és un punt d’encontre molt *deixò*. I el bou *pues* porta molta gent i molt de moviment i tens gust d’estar dins d’eixe moviment i dins d’eixe atropell. Encara que el bou et faça por, però fuges, a vore si m’entens, però t’agrada estar dins l’ambient aquell i dins de la cosa. És igual que un li *agrà* anar-se’n a una discoteca i allò, *bom, bom, bom, bom*, i dius “xe, jo

aniria allí, però jo acabaria *loco*". I el bou *pues* també. Amunt, avall, però mira, m'ajunte amb amics, amigues, i xarrem de certes coses i *mos* fa estar agust i bé.

M: Sí, *tens que* estar amb l'ull al bou i amb l'ull...

E: amb l'ull... exacte, al *tanto*. No pots perdre-li... el teu parent es va torbar una miqueta i se'l van encarregar, el J., el va foradar. Cosí de... Cosí de la meua dona. Cosí-germà de la M. I ta mare era germana de... ta *uela*, ta *uela*... aquell la va passar blava. Vull dir que no pots torbar-te. *Tens que* estar al *tanto*. I no ha sigut mai torero eixe...

M: si estàs allí *tens*...

E: Home, i *antes* que entrava dins la Musical, i tots amagant-se per baix les taules (*es riu*) era allò, allò era... el *novamás*. Entrava dins la Musical i tots... "Ui, senyor!", amagant-*mos* allí al *retrete* (*es riu*)... no en cambien dins del *retrete* i aquell que aguantava la porta perquè no n'entraven més i tu no sabies on t'havies de posar... Quasi tots els dies entraven a la Musical. Allò no hi havia porta. I mare... Jo he estat a dins la Musical i ha entrat el bou, la vaca... I mare, i tots amagant-se... Jo dalt del mostrador una volta estava allí cagat de por. I no vaig parar d'anar, *pues* sempre hem anat i avant... és la festa.

M: Jo recorde quan era menut, les últimes voltes que van dir "ha entrat dins del Jaume!"

E: Jaume, sí, sí... jo a la Musical, el Jaume no m'ha... La musical sí que era *deixò*... Bé, no?

M: *Pues*...

E: *Pues* bé M, espere que t'haja sigut bé la cosa, per a tu poder treure-li el *deixò*, el partit que necessites.

M: Perfecte, està perfecte.

E: *Pues au*, mel

M: Jo vos deixaré sopar...

FINALITZACIÓ

Durada: 3 minuts i 14 segons.

Codificació de l'entrevista personal 03/04/2024				
Mètode	Codificació	Diferenciador (edat)	Gènere	Paper respecte de la festa

Entrevista en profunditat semiestructurada	E1+65	Major de 65 anys.	Home	Actiu i/o aficionat.
--	-------	-------------------	------	----------------------

DIARI DE CAMP DE L'OBSERVACIÓ INTEGRAL

Accés al contingut: https://mega.nz/folder/VGgWABRK#_FOA25cgjVHQPVPd8bDEMQ

1. El context físic

S'observa una plaça de bous erigida en mig d'un carrer asfaltat. Una plaça en forma de corro delimitada per barreres horitzontals de fusta de cinc altures, als costats, un cadafal de metall més gran a una de les puntes, el qual conté el corral dels bous al darrere, té graderies i una ratera inferior. D'enfront, tres cadafals de metall, més menuts, separen, a través de les rateres la zona taurina de la zona de la barra de la Comissió de Sant Blai. Tot això, si es mira des de la barra, cap a amunt. Trobem a mà dreta l'entrada al corro, per on entren els animals gràcies a estar oberta la plaça just per l'eixida al carrer contigu. Un altre cadafal descansa al lateral de les barreres, just a l'eixida del carrer per on s'obri el corro, d'enfront de la muntanya.

Dins del corro trobem tres obstacles d'espectacle per als animals, com és el caixó, la piràmide i la plataforma. El caixó és una estructura allargada horitzontal de fusta, en forma rectangular i amb unes potes que l'eleva, emplenada per dins de fusta massissa. La piràmide és una estructura de fusta amb forma piramidal amb espai, a la seua part superior, perquè puguen persones, refugiant-se de o instigant a l'animal. La plataforma és una superfície horitzontal de fusta, prou extensa, elevada per quatre potes metàl·liques. Tots tres serveixen per a interactuar amb l'animal i estan situats al mig de la plaça a plena vista. Durant l'espectacle taurí conegut com a *l'Entrà*, els obstacles són apartats, acostumen a utilitzar-se quan es fa la *Solta de vaques* de manera individual.

El corro es constitueix al Carrer Passatge. Si ens situem a la zona dels tres cadafals menuts mirant cap al corral dels bous (en direcció sud-est), situem d'esquerre a dreta: la muntanya dels Poets, on no hi ha cases perquè s'acaba el poble, els parcs de l'entrada de la ruta de muntanya dels Poets i del Carrer del Cid, els quals dirigeixen cap a la pujada a l'Ermita del Sant Crist del Calvari (popularment, Capelleta de Sant Blai) i les cases del mateix carrer, les quals acaben a l'inici del Carrer de l'Ermita, per on entren els bous de *l'Entrà*. Des d'esta vista, darrere quedaria la barra, la zona de carpes i l'escenari.

Imatge 3: Vista aèria del descrit. Google Earth.

El Carrer Passatge és un carrer que es troba a 280 metres de la Plaça Major, i a pocs metres de la Capelleta de Sant Blai. Este delimita el nucli urbà amb el terme municipal en tant que una banda del carrer és muntanya i l'altra cases. La muntanya és un espai que queda integrat dins del recinte taurí, esta es neteja abans dels festejos perquè pugui ser lloc de pas i estada des d'on observar l'espectacle. La zona del poble on es realitza la festa és als carrers que obrin a la muntanya, al costat de l'ermita, a prop del patró, simbolisme religiós. La festa es treu del nucli urbà i se celebra lluny de la plaça major, es crea un nou centre urbà gràcies a la festa.

Imatge 4: Carrer Passatge. Google Earth.

Les cases del carrer, les seues balconades, estan decorades amb banderes quadribarrades i *rojigualdes*, igual que el Carrer de l'Ermita, i altres carrers del poble per on passa la processó del patró Sant Blai.

Dissabte, 27 de gener del 2024. Bous de Sant Blai (Pedreguer).

Accés al contingut:

https://mega.nz/folder/VGgWABRK#_FOA25cgjVHQPVPd8bDEMQ

Programació: dissabte 27 de gener a les 00:15H “I Entrada de bous de la Ramaderia Els Coves pels carrers Sant Joan i Cid, tot seguit, soltà de vaques i un bou de la mateixa ramaderia”.

S’ha observat l’entrada de bous.

2. Context social

(referència v1-270124)

La gent es combrega en el cap de setmana de bous del patró Sant Blai. Des de l’octubre que no se celebren bous al municipi. La gent espera amb expectació i actitud festiva. Molts d’ells i elles beuen begudes que compren a la barra, especialment alcohòliques (cervesa, vi, algun cubata). Barra muntada per la Comissió, la mateixa que organitza la festa. La major part de la gent està a la zona de la barra i la música, fora del recinte taurí, però al costat, amb facilitat d’accés a través d’un cadafal que fa de barrera per a l’animal.

La roba que vestix la gent està condicionada a dos aspectes: l’oratge i el context social. És el més de gener, és de nit, cau rosada i fa fred. A més a més, són les festes del patró, la gent del poble està allí i és cap de setmana, el que indica cert formalisme a l’hora de vestir. No obstant això, es pot incloure un altre condicionant, l’activitat que es va a desenvolupar. Així és com, encara que les persones “mudades” també porten a terme activitat física, córrer davant de l’animal, aquelles persones que han acudit només a això, van vestides de manera més informal i esportiva que la resta.

S’observen quatre maneres diferents de vestir. Per una banda, trobem a les persones que vesteixen pantalons vaquers i dessuadores, jaqueta i sabates esportives de vestir (1. Mudats). També, trobem a les persones que vesteixen pantalons de xandall, dessuadora i jaqueta d’esport, a més de sabates esportives còmodes (2. Corredors). Amb un braçalet blau s’identifiquen els *homes-plaça*, col·laboradors a peu de carrer que vigilen el compliment de la normativa de festejos taurins (3. Homes-plaça). I, finalment, les persones que vesteixen amb polos de color morat, que són les persones que formen part de la comissió organitzadora (4. Organització).

En este cas, la manera de vestir no determina el rol que es pren respecte de l’espectacle, ja que qualsevol pot interactuar amb l’animal, independentment del seu paper.

Observem persones amb el mòbil gravant o consultant-lo, gent consumint beguda i altres tocant instruments (dolçaina i tabal, Els Traginers).

Trobem un perfil jove i masculí, de persones que corren *l'entrà* de bous i se situen dins del recinte taurí. No obstant això, també trobem algunes dones, de mitjana edat, i també homes més grans. Els xiquets i les xiquetes resten dalt dels cadafals o fora de les rateres. Trobem xiques joves dalt de les barreres. També, gent dalt dels balcons de les cases que donen al carrer. S'escolta com algú parla pel sistema de megafonia del recinte.

3. Interaccions

S'observa com les participants porten a terme tres papers principals. En primer lloc, córrer davant del ramat d'animals (1. Corredor), en segon, estar dins del recinte taurí, baix les rateres o fora, esperant a l'arribada dels animals (2. Actiu expectant). I, per últim, observar l'espectacle des dalt de les barreres, dels cadafals o des de fora del recinte (3. Espectador).

Les persones que corren van, normalment, acompanyades per altres persones que coneixen, si no és el cas, una vegada arriben al corro, sí que es dirigeixen cap a algú, o cap a un grup, amb el qual interactuen. Les persones que observen, sí que es troben acompanyades, i encara que no es sàpiga la relació que tenen, se'ls veu relacionar-se molt cordialment, es parlen, se saluden. Les persones que miren des de fora, estan reunides en grups d'iguals, principalment joves i d'amics, podria ser per l'hora que és. Xiquets i xiquetes es troben sense supervisió adulta i junts, dalt del cadafal, fora del recinte. Estos, es dediquen a mirar expectants els animals i a la resta de participants, són els espectadors que més entusiasme mostren.

Quan arriba el ramat a la plaça, tothom s'excita, es nota a l'ambient un canvi d'ànims i un increment del soroll, de les conversacions. Una vegada el ramat se'n va, els participants comencen a xarrar entre ells, amb expressions de felicitat i eufòria. S'escolta, encara que no s'entén, com s'avisa d'alguna cosa per uns altaveus (és l'advertència típica de restriccions d'edat i mesures de seguretat en els actes taurins).

4. Interpretació dels actors

En este cas no s'ha consultat als actors per la seua interpretació, tot i això, es poden escoltar algunes de les conversacions.

- *referència nv1-270124*

Es posa atenció a una conversació entre un xic i una xica joves. Ell es dirigeix a ella amb un apel·latiu que denota una relació sentimental o romàntica, utilitza la paraula “amor” per a dirigir-se a ella. Ell li demana a ella que li guarde les coses mentre ell participa de l’activitat (torejar els bous), se sobreentén que, si ella pot guardar i tindre cura de les coses, és perquè ella mantindrà un paper passiu, no participant de l’esdeveniment.

Se senten conversacions alegres, amb un to de veu alt i divertit per tot el recinte. Al vídeo v1-270124 pot escoltar-se com un xic saluda a un altre, quan este puja a la barrera i se’l troba, amb la frase “pura casualitat”, com donant a entendre que s’ha trobat espontàniament allí. Les expressions facials de la gent són de divertiment i ambient distès, amb amistats i persones properes, també, amb persones amb les quals es comparteix una afició o un gust com és el bou, a més de ser veïnat del mateix municipi.

5. Auto-observació

En el moment de l’observació em trobava amb amics i, també, en un ambient festiu. Vaig dedicar uns minuts a posar atenció i a observar tots els trets que ací es descriuen. Les festes de Sant Blai compten amb actes taurins des de fa una dècada aproximadament, encara que anteriorment ja s’havia fet. És una festa que ha anat institucionalitzant-se de nou i que actualment té, al meu parèixer, èxit en tant que aconsegueix reunir a una quantitat de gent rellevant en un lloc allunyat del centre del municipi i en una època de l’any on l’oratge és fred i humit, sobretot per les nits, el que fa que siga més difícil de suportar a la intempèrie.

No obstant això, vaig sentir l’emoció i el nervi que suposa tota entrada de bous al meu poble, tret destacable, ja que allò que sent i percibisc també queda condicionat per ser veí de Pedreguer i estar socialitzat amb això, m’és familiar, i, per tant, podria cegar-me de cara a analitzar certs comportaments. Encara i això, sí que vaig sentir dues coses: emoció, típic en esdeveniments socials de gran participació; i satisfacció per observar la gent del poble junta i al carrer celebrant.

Dissabte, 27 de gener del 2024. Bous de Sant Blai (Pedreguer).

Programació: dissabte 27 de gener a les 12:00H “II Entrada de bous de la Ramaderia Els Coves pels carrers Sant Joan i Cid, tot seguit, solta de vaques i un bou de la mateix ramaderia”.

S’ha observat solta de vaques.

(referències: v2-270124, v3-270124, v4-270124, v5-270124, v6-270124, v7-270124, v8-270124, v9-270124, v10-270124, v11-270124, v12-270124 i nv2-270124)

2. Context social

El context és diferent, és dissabte al migdia. Un ambient igualment festiu però no nocturn, el que suposa una major presència de xicalla, amb les seues famílies i persones grans. Dalt del cadafal principal trobem els xiquets i les xiquetes, a més de les persones més grans (v6-270124). També, fora del recinte, a l’altre costat de les barreres, trobem a xicalla i gent gran. Tot això, seguint el criteri legal i físic de l’edat permesa per a estar dins del recinte (tindre més de 16 anys i estar en condicions). A la banda de les cases, trobem gent a les balconades mirant cap al recinte taurí. I per la banda de la muntanya, trobem colles d’amics, alguna família i les comissions d’altres anys, diferenciables perquè porten el seu uniforme particular (polar de color), que munten taules i es reuneixen, amb els fills i filles, a consumir alguna beguda i menjar, mentre es retroben al voltant dels actes taurins.

Dalt les barreres de fusta, el perfil de gent és molt més jove, i prou masculinitzat. S’observen algunes persones amb un mòbil a la mà gravant a l’animal. També, porten alguna peça de roba o tela que empren per cridar l’atenció de l’animal.

La manera de vestir de les persones que s’observen està més condicionada per l’activitat que porten a terme, que per la situació festiva i formal. Les persones més actives respecte de l’activitat taurina, van vestides amb xandall i roba d’esport, mentre que les persones situades als cadafals, amb un rol passiu, sí que vesteixen una roba més formal o mudadora.

En l’arxiu v4-270124 s’observa un xic jove, vestit amb xandall i amb una tela a les mans, es dirigeix a l’animal, mentre la resta de persones es troba separada de l’animal. En esta gravació no s’observa cap dona ni xiquet, sols xics joves pujats a les barreres, i algunes persones més grans fora del recinte, a l’altre costat de la barrera. Es veu, també, un *home-plaça*, amb el braçalet blau.

Des de la part de la muntanya, mirant cap al recinte (v5-270124), podem observar a una dona jove que mira l’espectacle, però envoltada d’altres homes i xiquets, i acompanya per un home. També, es veu una dona que està amb un xiquet prou menut.

Des dels cadafals que separen el recinte taurí de la barra (v7-270124), observem persones que transiten, per dins de la barrera, d'una zona a una altra. S'observa, una dona jove que, una vegada tancada la vaca, ix de la barrera i es posa al centre del recinte taurí. A prop d'ella trobem a dues dones joves més que es queden al costat de la barrera però dins del recinte, igualment, els homes grans també ixen de la barrera quan l'animal no està solt (v8-270124). Sota els cadafals trobem alguna dona que observa des d'allí l'espectacle. Nomenar també que s'observa un home amb una samarreta on hi ha una il·lustració d'un bou.

Amb la vaca fora, trobem a diverses dones dins de les rateres, i també persones de més edat. Dalt de les barreres podem observar alguna colla de xiques joves que observem des d'allí. Fora, dins del recinte taurí amb l'animal, sols trobem a homes joves. Observem consum de begudes, cervesa dins del recinte.

3. Interaccions

Una vegada més trobem que la gent porta a terme esta activitat acompanyada. Els homes joves que roden l'animal, que interactuen amb ell, ho fan de manera exclusiva i sempre sota la mirada de la plaça. L'audiència de la plaça està formada, centrífugament, pels iguals, xics joves, que estan molt a prop de l'animal i que observen mentre busquen interactuar. Després, per les persones que se situen a les barreres de fusta. Ací, trobem dos interaccions. Les xiques observen des dalt sense moure's, mentre que els homes puguen i baixen, entrant i eixint del recinte. A les rateres, trobem a homes més grans i dones joves. Estes persones es refugien allí quan l'animal està a prop, però l'instiguen i interactuen amb ell. Dalt dels cadafals, trobem a famílies, a gent gran i a tota la xicalla, mirant de manera molt atenta i aplaudint quan es porta a terme alguna demostració per part dels xics joves que roden al mig de la plaça.

Des de l'altra banda de les barreres, trobem a espectadores de totes les classes, sobretot gent gran, però també gent jove, colles d'amics i amigues, mares amb els fills o parelles. A les balconades, també trobem gent observant.

Qui roda, o toreja, l'animal es troba sol en l'activitat mentre que la resta observa. Quan acaba, si ha sigut exitosa l'actuació és aplaudit i reconegut mitjançant paraules d'ànim (es pot escoltar "*valiente*") i salutacions amb contacte físic per part dels altres homes que observen. Si hi hagut un risc sobtat, el xic que es trobava sol amb l'animal, és assistit per les persones que miren.

Sota les rateres, dalt de les barreres i per tot arreu, la gent observa amb gest alegre i excitat. Les quatre dones joves que s'observen dins del recinte, entren quan la vaca ha sigut tancada, i només una ocupa el lloc central del recinte.

4. Interpretació dels actors

Podem observar als actors aplaudir quan es roda l'animal exitosament, i cridar esglaiats quan hi ha algun perill. També, els escoltem saludar, xarrar i riure.

A l'arxiu v12-270124 es pot observar la resposta d'unes persones al fet que un xiquet passe per baix de la barrera, sense entrar al recinte, per a alterar l'animal. En eixe moment, se sent, en to de desaprovació “*y el niño por debajo... has visto el niño?*”.

Del públic es denota una diferent manera de valorar allò que està mirant. Per una banda, es lloa la bravura de l'animal, i per altra, la valentia de les persones que toregen.

5. Auto-observació

De dia he observat a més gent, i esta molt més animada. Els xiquets i les xiquetes mostren un gran interès per l'espectacle i poden arribar a estirar als majors a estar més pendents del que voldrien. M'he sentit en mig d'un esdeveniment social, on coneixia a molta gent, i on hi havia gent molt diferent reunida en un mateix espai. L'ambient animava i feia sentir alegre i a gust.

És veritat que he sentit excitació quan el xic jove ha rodat exitosament l'animal, he sentit emoció. Però també he sentit fastig i dolor quan la vaca topava amb els obstacles i començava a brollar-li sang del morro.